

Η ΤΕΧΝΗ

«Τὸ Ἔθνος πρέπει νὰ μάθει νὰ θεωρεῖ ἔθνικὸν ὅ,τι εἶναι ἀληθές.»

ΣΟΛΩΜΟΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓ

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΑ ΤΖΟΥΛΙΑ

ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

μεταφρασμένη ἐστὶ Ἑλληνικῶ

ἀπὸ τὸ

ΓΙΑΝΗ Α. ΚΑΜΠΥΣΗ

ΛΙΓΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Παρουσιάζοντας ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα θεατρικὰ ἔργα, ποὺ ἐγράφηκαν τὸν τελευταῖο καιρὸ, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ πῶ μερικὲς σκέψεις, γενικότερες κάπως, ἀφοῦ καὶ τὸ δράμα τὸ ἴδιον καὶ ὁ πρόλογος τοῦ συγγραφέα ἀναδεύουν τὰ λεπτότερα αἰσθητικὰ στοιχεῖα τῆς θεατρικῆς Τέχνης. Κι ὁμολογῶ, πῶς, ὅταν — κ' εἶναι τόσοσ καιρὸς τώρα — πρωτάνοιξα τὴ «Froken Julie» καὶ ἀντιμετώπισα πρόλογο, γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ποιητὴ, ποὺ ἐνωθε ἀπαραίτητο νὰ ὑποβοηθήσει τὸν ἀναγνώστη στὴν παρακολούθησιν τοῦ βιβλίου μοτίβου τοῦ ἔργου, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ μᾶς ὑποδείξει τὸν ὑπολογισμόν του στὴν Τέχνη του, ποὺ ἀνακινούσε νέους δῆθεν δρόμους καὶ μισόβρισκε τὴν ἀνακίνησιν τοῦ δράματος, αἰσθάνθηκα κάπιν προκατάληψιν ἐναντίον του. Ἡ δεσποινίδα Τζούλια εἶταν καὶ τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου ποὺ διάβαζα. Καὶ βέβαια, ἕνας ποιητῆς ποὺ φοβάται μὴν παραξηγηθεῖ ἢ δὲν ἰννοηθεῖ καθόλου, ἔχει βαθθὶ τὸ σπέρμα τῆς ἀδυναμίας μέσα του. Καὶ θὰ ἤθελα νὰ εἶπεν αὐτὸς ὁ πρόλογος, καὶ θὰ ἤθελα νὰ τὸν ἐπλάθα ἐγὼ ὁ ἀναγνώστης στὸ μυαλὸ μου μέσα, καὶ θὰ ἤθελα νὰ μὴν αἰσθάνομαι πὼς σένα ἔργο, ὅπως ἡ «Τζούλια» ἐνέργησε διαθήτης με ὑπολογισμόν ἐκ τῶν προτέρων. Ἀλλὰ ἴσως δὲν σημαίνουν αὐτὰ τίποτα. Αὐτὰ θὰ φύγουν ταχύτατα, κ' ἡ «Τζούλια» ἀστραφτερῶ, με τὴν συμπύκνωσιν καὶ τὸ πολυσύνθετό της, θὰ παραμένει στοὺς ὑψηλοὺς κόσμους τῆς Τέχνης, σημαδὶ καὶ ξεχειλίσμα ἐνὸς μεγάλου καλλιτεχνικοῦ μεθυσιοῦ. Κι ἀκόμα, τὸ φρονῶ καὶ δὲ δειλιάζω νὰν τὸ κηρύξω, πῶς ὁ πρόλογος τῆς «Τζούλιας» εἶναι ἐπιλογος,

πὼς ἡ Τζούλια εἶναι τὸ αὐτοματικὸ καὶ ἀσυνείδητο ξέβρασμα τῆς ψυχῆς τοῦ Στρίντμπεργ, καὶ ἂν ἐνέργησέ που διαθήτης εἶταν στὸ πλάνο τοῦ πρόλογου. Καὶ πρόκειται γιὰ τὴ μεγάλη σύνθεσιν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς φόρμας. Οὔτε θὰ ἔχανε ἡ «Τζούλια» ἂν εἴλεπαν ἡ ἄλλως πηρουσιάζονταν οἱ παντομιμικὲς σκηνές, οἱ λοξοὶ τοῖχοι καὶ τὰ τέτα πὼ ἴσως νὰ προστέθησαν ἀργότερα, ὅταν πιά εἶχε σχεδιασθεῖ καὶ ὁ πρόλογος.

Ἐπάρχει κάτι παραπάνου ἀπὸ τὴ μεσαία τάξιν. Ἡ σημερινὴ κυριαρχία της, ἴσως ξέβγαλμα τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασιν καὶ τῆς ψευτοελευθερίας, ποὺ τὴν ἐμόλυνε ἡ ἀφύσικη καὶ παραλογικὴ ἰδέα τῆς ἰσότητος, δὲ σημαίνει τίποτα. Ἄν κυριαρχεῖ, εἶναι σημαδὶ τοῦ καιροῦ. Μιὰ κυριαρχία, καὶ, τραβάει πάντα, ἀλλ' ὅταν δὲ σφίγγει τὸ παραπάνου στὸ πνεῦμα της, μόνο τοὺς δούλους τραβάει. Καὶ, ὑπάρχει καὶ ὁ Ἀριστοκράτης! Ὡσὰν ἀφαιρεμένη ἰδέα ἴσως, ὡσὰν ἱστορικὴ ἀνάμνησιν, ἢ ὡσὰν τὸ μαγνητικὸ ρευστὸ τοῦ σύμπαντος, ποὺ ὑπάρχει, ἀλλὰ ποὺ ὑπάρχει χεροπιστὸ μᾶς ξεφεύγει καὶ μόνο τὴν ἐπενεργεῖα τοῦ αἰστανόμεστος καὶ ὅταν εἶμαστε ἐπιδεχτικοὶ τραβιόμεστος στὴ φορὰ του, σὰν τὴ μαγνητικὴ βελόνη. Κι ὁ Στρίντμπεργ δὲν ἐσκέφτηκε τὸ κοινὸ τοῦ θεάτρου. Ἐκεῖνο τὸ «μικρὴ σκηνή» καὶ «μικρὸ χῶρον θεατῶν» δὲν τοῦ ἐξέφυγε, κ' εἶναι ἡ ἀναίρεσιν τῆς νατουραλιστικῆς θεωρίας. Ὁ Στρίντμπεργ ἔγραψε προπάντων γιὰ τὸν Ἀριστοκράτη! Καὶ θέλετε κάτι: Ἐσκόρπισα κουβέντα πολλὰς φορὰς γιὰ τὴν «Τζούλια» καὶ τὸ εἶδα καὶ στὰ πράγματα. Ἐδῶ, ποὺ παραμένει ἀκόμα ἡ κόμησιν, ἀπομεινᾶ: τῆς παλιᾶς εὐγένειας, τῆς εὐγένειας ποὺ ἐδημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴ καὶ τὴ δύναμιν, ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴ νίκην, τῆς εὐγένειας ποὺ τὴ πέρασιν τῶν χρόνων τῆς ἐπιβάλε ὡσὸς ἴσως τὴ μεταλλαχτικὴ του ὄψιν, χωρὶς ὅμως νὰν τῆς ἀνατρέψει τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς ὑπεροχῆς, χωρὶς νὰν τῆς δηλητηριάσει τὸ ἰδανικὸ, τῆς εὐγένειας ποὺ παλεῖται ἀπελπισμένα, ὄχι κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας τῶν νεύρων καὶ τοῦ μυαλοῦ, ἀδερφῆς τῆς ἄλλωςτε σιὰ σπάρτανα, ἀλλὰ κατὰ τῆς κυριαρχίας προστυχίας τοῦ κεραλαίου

καί τῆς μεσαιῶς τάξεως, ἰδῶ λέγω, τὸ εἶδα, πὼς ἡ «Τζούλια» καὶ τὸ λυπηρό της ριζικό, δὲν ἐτάραξε τὴν κόμησα κι οὔτε τὴν ἐφόβισε μήπως τὴν προσμένει παρόμοια τύχη, ἴσα ἴσα γιατί αἰσθάνεται ἀκόμα καὶ πιστεύει, πὼς ὁ θρόνος εἶναι τὸ καλλίτερο μνημα. Ἄλλὰ λέγοντας Ἀριστοκράτη ἔννοῶ τὸ σύμβολο πού κρύβεται μέσα στὴν ἔννοιά του. Ὑπάρχει στὴ Γερμανία ἓνα σύνταγμα, πού οἱ ἀξιωματικοὶ του δὲν ἐπιτρέπεται παρὰ νὰ εἶνε Ἀριστοκράτες· ὅλοι ἀπόγονοι προγόνων. Θαρρῶ μάλιστα πὼς κ' ἐκλέγονται. Τὸ σύνταγμα αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνίκητο σύνταγμα τῆς Γερμανίας. Εἶναι τὸ σύνταγμα πού κρατεῖ τὸ ἰδανικό τῆς τιμῆς, δηλαδή τὴ νίκη. Καὶ βλέπουμε στὴν «Τζούλια» τὸ ἀριστοκρατικὸ πνεῦμα νὰ ἐπιπλέει χωρὶς νὰ φαίνεται· νὰ κουδουνίζει· νὰ διατάζει, χωρὶς νὰ κοῦμε τὴ φωνή του· νὰ ἀναγκάζει τὸ δούλο νὰ πετάει τὴ ρετιγκότα τ' Ἀρέντη καὶ νὰ βάνει στὸν ὄμο του τὴν ὑποταγή, τὴν ἀβουλή ἀδυναμία τοῦ κακέ. Ἄλλὰ κι αὐτὸς ὁ Ζάν, ἂν πολλές φορές φαίνεται κατέχοντας αὐτὴ τὴ δύναμη τ' Ἀριστοκράτη, ἂς πιστέψουμε πὼς εἶναι, γιατί δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴ μεσαιῶ τάξη. Εἶναι δούλος κι ὄνειροπολεῖ νὰ γίνε· Ἀρέντης. Συγχίζονται στὴν ψυχὴ του τὰ ὄρια τῆς κυριαρχίας. Δὲν ἔχει τὴ δύναμη αὐτὸς νὰ αἰστανθεῖ τὸ παραπάνου, ὅπως δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ κατορθώσει τὸ σκοπὸ του χωρὶς νὰλλάξει προσωπικότητα καὶ νὰ παρομοιάσει ψεύτικα τὸν ἐαυτὸ του μὲ τὰ ρηγόπουλα τῆς Χαλιμάς. Κι ἂν ἐσυντύχαινε στὸ πρόσωπο τῆς Τζούλιας, ὄχι τὴν κόρη τοῦ κόμητα, ἀλλὰ τὴν κόρη τοῦ ἑκατομυριοῦχου, ὄχι τὴν Ἀριστοκράτισσα πού δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία, ἀλλὰ τὴν Ἀστὴ πού σήμερα παίζει τὸ ρόλο τῆς ἄλλης, βέβαια θῆδραχνε τὸ πρῶτο κλωνάρι καὶ τὸνεῖρό του θὰ πραγματοποιοῦσαν καὶ θὰ λεηλατοῦσε τὴ φωνιά τοῦ πουλιοῦ μὲ τὰ χρυσὰ αὐγά! Δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος παρὰ πού προωρίστηκε νὰ μπει, ἂν ἐμπαινε, στὴν ἐξουσία πού λέγω. Τὸ ξενοδοχεῖον ἢ ἀφετηρία κ' ἓνας ἀγοραστὸς τίτλος τὸ τέμμα. Κι οὔτε νὰ μᾶς σταματήσει ὁ λόγος, πὼς ὁ γενάρχης τῆς Τζούλιας εἶταν μωλωνάς. Ὡ! Τὸ σπέρμα τῆς ἀριστοκρατίας, θέλω νὰ αἰστανθῶ, πὼς τὸ ἔχυσεν ὁ βασιλιάς ὁ ἴδιος τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Δανικοῦ πολέμου! Τὰ πρόστυχα ἐνστιγχα εἶνε μητρικὴ κληρονομία. Ἄλλὰ ἡ μητέρα δὲν εἶναι ἀριστοκράτισσα! Καὶ τώρα πού ἐρμηνεύω τίς ἀλληγορίες σὲ κάπιο βαθύτερο σύμβολο αἰσθάνομαι πάλι πὼς ὁ πρόλογος τοῦ Στρίντμπεργ ἐπιπορεύει τὴν ἔγταση τοῦ ἔργου.

Ὁ Στρίντμπεργ ἔχει τρεῖς ἐπήρειες μεγάλες. Τὸ Ζολά, τὸν Ἴψεν καὶ τὸ Νίτσε. Στὰ 1887, ὅταν μετέφρασεν ὁ ἴδιος τὸν «Πατέρα» Γαλλικά, ὁ Ζολάς τοῦ ἔγραψε τὸν πρόλογο. Ἄλλὰ οἱ ἐπίδρασεις αὐτὲς εἶνε σὲ κάπως στοιχειώμενο μὴ ἀλλο ἐπίδρασεις. Κι ἀπὸ τὸ Ζολά δὲν ἐπῆρε τοὺς παρατηρητικούς δογματισμοὺς τοῦ νατουραλισμοῦ· ἐπῆρε μονάχα, ἢ ἴσως τοῦ εἶταν ἐντός του πάντα σπαρμένο, τὸ μυστικὸ πού χαρακτηρίζει ἀπαράμιλλα τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἄλλου καλλιτέχνη, δηλαδή τοὺς κρυμένους ἐκείνους νόμους τῆς μεγάλης ἠθικῆς στὴ ζωὴ. Τὴν ἐγδίκηση, ἀπὸ ἀφανέρωτη πηγή, τοῦ καταπατούμενου ἐναντίο τοῦ καταπατητῆ· τὴ θρησκεία δηλαδή πού θὰ μπορούσε νὰ στηριχθεῖ σ' αὐτὸ τὸ δόγμα. Ὁ Ἴψεν αἰσθάνομαι νὰ τὸν ἐβλάψε τὸ Στρίντμπεργ. Ἡ εὐγενειὰ ἐκείνη ἀμιλλα τῶν δύο Σκανδιναβικῶν λαῶν, τοῦ Σουηδικοῦ καὶ τοῦ Νορβηγικοῦ, ἐπαιζει τὸ μεγαλύτερο της ρόλο στὸ πρόσωπο τοῦ Ἴψεν. Ὅταν τέλος πάντων ὁ Νορβηγὸς δραματογράφος κατέκτησε τὸν κόσμο, ἢ Χριστιανία στυνομά του, ζητοῦσε τὸ ἐγὼ νὰ εἶμαι. Κι ὁ Σουηδὸς θέλησε, φαντάζομαι, νὰ παραβῆι τότες. Καὶ τὸν φαντάζομαι νὰ παρακλίθει ἀπὸ τὸ αὐτόματο καὶ νὰ ὄνειροπολεῖ μοτίβα καὶ σύνθεση ἀπὸ τὸν ἀντίπαλό του. Εἶναι βέβαιο, πὼς ὑπάρχει πολλὴ ἀναλογία στὰ κατώτερα ἔργα τῶν δύο καλλιτεχνῶν, καὶ προσπάθεια, προπάντων στὸ διδαχτικὸ μέρος τῆς Τέχνης τους, νὰ τραβήξει ὁ ἓνας τὴ μὴν ἄκρη τοῦ σκιοῦ κι ὁ ἄλλος τὴν ἄλλη. Καὶ στὰ κατώτερα τους ἔργα, θὰ παρατηροῦσε κανεὶς ὑπεροχὴ τοῦ Στρίντμπεργ στὸν ἐρεθισμό, τὸν τόσε φορές καλλιτεχνικὸ καὶ στὴ δύναμή του νὰ ὑπνωτίζει κι ἀπατά, κ' ὑπεροχὴ τοῦ Ἴψεν στὴν κατοχὴ ἐνός μοτίβου πού πέρνει τόσε μορφὲς σὲ τόσα δράματα ἀνόμοια. Ἀν ὁ Ἴψεν εἶναι ὁ ποιητής, πού ὅτι κι ἂν ἔγραψε δὲν ἐβόηκε παρὰ ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ψυχὴ τῆς Τέχνης, ἂν εἶναι ὁ ποιητὴς πού δὲν ὄνειροπόλησεν ὡς ποιητὴς ἀλλὰ ὡς κοινωνικὸς φιλόσοφος, τόσο εἶναι ἀλήθεια, πὼς ὁ Στρίντμπεργ, ποιητὴς μονάχα, νιθόντας καὶ ζητώντας τὸ σήμα του καὶ θέλοντας νὰ τὸ ἐπιβάλλει, ἀναγκάστηκε νὰ κολουθήσει τὸν Ἴψεν καὶ νὰ ζημιωθεί, ὦ ναί! Ὁ Ἴψεν δὲν ἔγραψε κανένα δράμα τόσο καλλιτεχνικά ἄριτο, ὅπως ἡ «Τζούλια». Ἀλλὰ κι ὁ Στρίντμπεργ δὲ μπόρεσε νὰ βεθεῖ στὸ φιλοσοφικὸ ὕψος τοῦ Ἰουλιανοῦ, στὴν ἐπικὴ μεγαλοπρέπεια ὀρισμένων σκηνῶν τοῦ Μπράντ, στὸ κοσμολογικὸ ψυχικὸ ταξίδι τοῦ Πέερ-Γκούντ. Ὁ Νί-

τσε τέλος εὐρήκε τὸ Στρίντμπεργ, μπλεγμένο στὰ δρόμα τῆς θετικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐτάραξε τοὺς κύκλους βαθύτατα. Τοῦ ἔχυσεν στὸ πνεῦμα τοῦ τῶνερο τοῦ μεγάλου, τῆς πάλης γιὰ τὴν κατέχτησή του, τέλος τάνωτερο πανόραμα τῆς ζωῆς. Ἡ «Τζούλια» εἶναι ἡ χαρακτηριστικότερη ἐπίδραση τοῦ Νίτσε σὲ πνεῦμα πού κατέχεται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Ὁ πρόλογος τῆς «Τζούλιας» εἶναι πολλές φορές ἐπανάληψη τῶν δογμάτων τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Στρίντμπεργ εἶναι ἡ ποιητικὴ ψυχὴ τῆς ἔρευνας. Ἀν τὸ πνεῦμα του εἶταν ὑπέροχο, θὰ ἐγίνονταν ἀπὸ τοὺς πέντε τῶν αἰώνων. Δὲ μοῦ ἐπιτρέπεται σήμερα νὰ τὸν στηρίξω στὴ θέση καὶ τοῦ Μπαῦρον. Ὅμοια σὲ πολλὰ ψυχὴ στὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα, κατώτερη στὴν ἰδεοσύνηση. Ἡ «Τζούλια» μοῦ θυμίζει κάπως καὶ τοὺς σπαρχμούς τῶν Ἑρινύων στὴς «Εὐμνίδες» τοῦ Αἰσχύλου. Ἡ ἀντίθετη ὄψη ἐνός μεγάλου συμβόλου. Ἡ Ἀθηνᾶ μεταβάλλει τίς κόρες τῆς νυχτός. Ὁ Ζάν κατὰ θιβάει τὴν Τζούλια στὴ νύχτα. Ἀλλὰ πόση ἡ ἀπόσταση τῶν δύο ἔργων, ὅπως καὶ τῶν δύο ποιητῶν! Κ' ἐκεῖ βρίσκεται ἡ σκέψη μου: Τὸ πνεῦμα τοῦ Στρίντμπεργ εἶναι κατώτερο πνεῦμα. Εἶναι προωρισμένο νὰ μὴ χειραφετηθεῖ κι ὠϊμένα, ὁ γνήσιος αὐτὸς ποιητὴς σὲ φοβίζει τελευταῖα. Αἰεὶ τίς ἀνακλύψες παράδοξα στὸν πρόλογό του. Παράδοξη εἶταν ἡ προσπάθειά του νὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸ θεϊκὸ διχασμὸ τοῦ στοιχείου. Παρὰδοξότατη θὰ εἶναι ἡ ἀσκητικὴ στὸ τέλος ἐξέλιξή του.

Ὁνειρεῖται ὁ Στρίντμπεργ ἀνακαίνιση τοῦ θεάτρου κ' εἶναι ἀρκετὰ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ θεάτρου τῆς Μπαῦρωϊτ. Γιὰ εἶναι ἀπὸ καιρὸ, τὸ θέατρο ἔχει χάσει τὴν ἰλουζιόν του. Ἀν μπορούσα νὰ διατυπώσω κ' ἐγὼ τὸ δικό μου τῶνερο, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιβάλλω, ἀλλὰ μονάχα ἀτομικὴ σκέψη νὰ πῶ, θὰ ἔλεγα, πὼς τὸ θέατρο θὰν τὸ ἦθελα, σὲ μὴ σάλα χωρὶς σκηνῆς καὶ σκηνικά, χωρὶς ἠθοποιούς, μόνον ἐκεῖ, σὲ μὴ γωνιά τῆς σάλας, ἓνας, δύο, ὅσα εἶνε τὰ πρόσωπα, καθισμένοι σὲ καθίσματα νὰ μιλοῦν τὸ διάλογο. Τὸ θέατρο θὰν τὸ ἦθελα συναναστροφή, πού τὴ δίνει ὁ ποιητὴς ἢ οἱ πνευματικοὶ συντρόφοι τοῦ ποιητῆ, μὲ προσκαλεσμένους πού ἐκείνοι θέλουν.

Ἀλλὰ καὶ δὲ φρονῶ πὼς εἶσι θὰ περιμένα γὰ ζεβγεῖ τὸ νέο δράμα. Ἀν εἶταν νὰ ζεβγεῖ

κάτι καινούργιο, δὲν τὸ ἐμποδίζει τίποτες. Τὸ θέατρο εἶναι σημένο στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ. Ἀρκεῖ ὁ ποιητὴς νὰ μὴ λογαριάσει ἄλλο κοινὸν ἀπὸ τὸ δικό του, καὶ τότες κατέγει ὅ,τι θέλει κι ὅ,τι τοῦ ἀναγκάσει. Ἀν ἀληθινὰ ζεβγαίνε κάτι, θὰ εἶταν κοινὸ καὶ παροδικό. Κάτι σὰν τὰ προλόγια τοῦ Βυζαντινοῦ θεάτρου καὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Μεσαιῶνα, πού τᾶρριζε ἢ σημερινὴ σκηνοτροπία. Ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου τὸ κατάνοιγο, ὡς τὸ περιορισμένο σπῆτι πού κλεῖ τὴ σημερινὴ σκηνή, ὡς ἴσως τὸ «μικρὸ χῶρος» τοῦ Στρίντμπεργ καὶ τέλος ὡς τὴ συναναστροφή τὴ δική μου, γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ δράματος, τοῦ μεγάλου δράματος, δὲν συμπεραίνει κανεὶς, παρὰ, πὼς ὁ χῶρος ὅπως κι ὁ χρόνος δὲν ἐξασκοῦν καμμιά ἐπίδραση σ' ὅ,τι εἶναι βουτημένο στὴν αἰωνιότητα. Παραδείγματα: ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σαίξπηρ, ὁ Γκαίτες! Τάλλα εἶνε γιὰ μᾶς τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους.

Μόναχο, τὸν Φεβάρη τοῦ 1899.

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἶναι καιρὸς τόρα, πού τὸ θέατρο μοῦ φάνηκε ὅπως κ' ἡ Τέχνη γενικῶς, σὰ μιά Biblia pauperum, μιά βιβλος μὲ εἰκόνες, γιὰ ὅσους δὲν μποροῦν νὰ διαβάσουν εἴτε τυπωμένα εἴτε ὄχι, κι ὁ θεατρογράφος, σὰν ἓνας λαϊκὸς ἱεροκέρυκας πού διακηρύττει μὲ λαϊκὴ ὄραμα τίς σκέψεις τοῦ χρόνου, τόσο λαϊκὴ, ὡστε ἡ μεσαιῶ τάξη πού γιομίζει ἰδίως τὸ θέατρο, χωρὶς πολὺ παραζήλιασμα, νὰ μπορεῖ νὰ καταλαβαίνει τί γίνεται. Τὸ θέατρο ἐγείνει ἔτσι πάντα ἓνα δημοτικὸ σκολειὸ γιὰ τὴ νεολαία, τοὺς μισομορφωμένους καὶ τίς γυναῖκες, πού μποροῦν κάπως ἀκόμα ν' αὐταπατηθοῦν καὶ ν' ἀφεθοῦν στὴν ἀπάτη, δηλαδή νὰ δεχτοῦν τὴν ἰλουζιόν, τὴν ὑποβολὴ τοῦ συγγραφέα. Στὸν καιρὸ μας, ἐπειδὴ ἡ στοιχειωδὴ ἀνάγκη ἡ ἀτελής σκέψη, πού συμπληρώνεται μὲ τὴ φαντασία, φαίνεται, νὰ μεταμορφώνεται μὲ τὴν ἐξέλιξή της σὲ συλλογισμὸ σ' ἔρευνα καὶ σ' ἐξέταση, ἔτσι· μοῦ φάνηκε ὡσὰν τὸ θέατρο, καθὼς κ' ἡ θρησκεία, νὰ εὐρίσκονται σὲ περιόδου καταστροφόμενης μορφῆς, πού νὰ χάνουν σὲ μᾶς οἱ ἀπαιτούμενες προϋποθέσεις τὴν ἀπόλαψή του. Κ' ἡ θεατρικὴ κρίση, πού περνώμε καὶ κυριαρχεῖ σήμερα σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη γι' αὐτὰ μιλεῖ, ἀκόμα κ' ἡ περίσταση, πὼς στὶς χώρες τοῦ πολιτισμοῦ, πού πρόβαλαν οἱ μεγάλοι σχετικὸι τοῦ παρόντος, ἦγουν στὴν Ἀγγλία καὶ στὴ Γερμανία, πῆσαν ἢ δραματικὴ

Τέχνη, όπως κατά μέγα μέρος κ' οι άλλες ωραιές Τέχνες.

Σ' άλλες χώρες πάλε πίστεψαν πως μπορούσε να δημιουργηθεί ένα καινούργιο δράμα με παραγέμισμα θεμάτων του καιρού μας σε παλιά φόρμα. 'Αλλά ενώ οι καινούργιες ιδέες δεν έλασαν ακόμα τον καιρό να εκλαικιστούν που νάν τις νιώθει το κοινόν, οι τσακωμοί των κομμάτων έρέθισαν τὰ πνεύματα τόσο, που δεν μπόρεσε να εισχωρήσει μια καθαρά αντικειμενική απολαφή, γιατί εδώ στο έσωτερικό τους διακρίνεται η αντίλογια και κει μια χειροκροτούμενη ή μια σφριζόμενη Μεγαλειότητα εξασκεί τόσο δημοσία την επίδρασή της, όταν μπορεί νάν το κάμει σένα θέατρο; κι ακόμα δεν εύρεθηκε ή νέα φόρμα για τὰ νέα θέματα; κέτσι ο μούστος έσπασε τις παλιές μοτιλιές.

Στο προκείμενο δράμα δεν έπροσπάθησα να φέρω κάτι καινούργιο — γιατί είναι αδύνατο, — αλλά μονάχα να νεωτερίσω τη φόρμα σύμφωνα με τις απαιτήσεις, πού, όπως νομίζω, έπρεπε να δίνουν σ' αυτή την Τέχνη οι νέοι άνθρωποι του καιρού μας. Και μ' αυτό το σκοπό εκλεξα, ή μ' άδραξε μονάχο του, ένα μοτίβο, πού μπορεί κανείς να πει, πως βρίσκεται έξω από τους καυγάδες των κομμάτων της ήμέρας. Τόντις το πρόβλημα στο κοινωνικό σήκωμα και πείσιμο, το πρόβλημα των άνωτερων και κατώτερων, των καλών και των κακών, του άντρός και τις γυναίκας, είναι από τα πάντοτε ένδιαφέροντα, όπως είταν κι όπως θά είναι πάντα. Όταν έπηρα αυτό το μοτίβο από τη ζωή, σάν νάν το είχα άκουσει; χρόνια τόρα να μού το ίστοράνε, όταν το γεγονός μού έκχμεν ίσχυρώτατην έντύπωση, άμέσως είδα, πως αυτό τεριάζει για δράμα, γιατί ακόμα προσφέρει την τραγικήν έντύπωση: Βλέπει κανείς να καταπέφτει ένα ζωντανόν όν μιας εύτυχισμένης περιοπής και σπυκνείται, πόσο λοιπόν περισσότερο δε θά συγκινηθεί από το καταθύσιμα άλάκερης γενεάς; 'Αλλά θάρθει ίσως καιρός, πού τόσο θά εξελιχτούμε, τόσο θά φωτιστούμε, ώστε να βλέπουμε άδιάφορο αυτό το τόρα σκληρό κυνικό αποτρόπαιο θέαμα, πού ή ζωή παρχει; καιρός πού θά πετάξουμε αυτές τις κατώτερες τις άθεβαιές σκετομηχανές, πού λέγονται αίστήματα γιατί κατανταίνον περιττές και βλαβερές, μόλις ή κρίση μας άναπτύγτει. Αυτό, πού ή 'Ηρωίδα διαγεύει τον οίχτο, βρίσκεται μόνο στη δική μας άδυναμία, γιατί δε μπορούμε νάντισταθούμε στο αίστημα του φόβου, πως παρόμοια τύχη μπορούσε να βρει κ' έμεις. 'Ενας

πολύ αίσταντικός θεατής ίσως δεν ίκανοποιείται μ' αυτό τον οίχτο κι ό άνθρωπος του μέλλοντος θάπαιτεί ίσως θετικώτερα μέσα, ένα πρόγραμμα μ' άλλα λόγια, για να απαλλάξει τον Κακό. 'Αλλά πρώτα πρώτα δεν ύπάρχει άπόλυτον κακό, γιατί το πείσιμο μιές γενεάς, είναι καλό για μίαν άλλη γενεά, πού μ' αυτό μπορεί να ξεπεταχτεί κ' ή έναλλαγή στο σήκωμα και στο πείσιμο παρασταίνει: ίσα ίσα ένα από τα μεγαλύτερα θελήγτρα της ζωής, γιατί ή εύτυχία μόνο στο συμβίβασμό μπορεί να βρεθεί. Και θέλω να ρωτήσω τον άνθρωπο του προγράμματος πού στη βασανισμένη περίσταση όταν το άρπαχτικό πούλι τρώγει το περιστέρι κ' ή ψείρα το άρπαχτικό πούλι: γιατί να θέλουμε νάπαλλάζουμε; 'Η ζωή δέν είναι τόσο μαθηματικό — παραλογική, πού μονάχα οι μεγάλοι να τρώνε τους μικρούς! 'Αλλά πολύ συχνά μās δείχνει πως κ' ή μέλισσα έσκότωσε το λιοντάρι ή τουλάχιστο το ζεφέλλαν!

'Αν ή τραγωδία μου κάνει λυπηρήν έντύπωση σε πολλούς, εί-αι δικό τους έλάττωμα. 'Όταν γενούμε δυνατοί, σάν τους πρώτους Γάλλους της μεγάλης 'Επανάστασης, θά κάνει άπόλυτα μίαν ύψηλή κ' εύχάριστην έντύπωση να βλέπουμε να ξεριζώνεται ένα πάρκο από σάπια πανάρχαια δέντρα, πού έστεκόταν τόσο καιρό στο δρόμο άλλωνε, ενώ κι αυτά είχαν εξ ίσου το δικαίωμα νάνθίσουν στην έποχή τους — την εύχάριστη έντύπωση πού δίνει ό θάνατος ενός άθεράπευτου άρώστου.

Πρό λίγου μού κατηγορήσαν το δράμα μου «'Ο πατέρας» είταν λέει τόσο λυπηρό! ώσαν νάπαιτούσε κανείς γέλοια από μιά τραγωδία! Ζητάνε άπαιτητικώτατα τη χαρά της ζωής, κ' οι διευθυντάδες των θεάτρων επιβάλλον φάρσες, ώσαν να εύρίσκονταν εκεί ή χαρά της ζωής, πού να είνε μέσα παλαθοί ή μηχαναχοί για το χορό του Βάι κι τέτλια! 'Εγώ τη χαρά της ζωής τη βρίσκω στο δυνατό, στο σκληρό πόλεμο της ζωής, πού μού έτοιμάζει τη γλύκα να μπορώ κάτι να γνωρίσω, κάτι να μάθω. Και γιατί αυτό εκλεξα μίαν άπυνήσιτη αλλά διδαχτική περίσταση, μένα λόγο μίαν εξαίρεση, αλλά μιά μεγάλη εξαίρεση, πού επιβεβαιώνει τον κανόνα, ότι δέν θά εύχαριστηθούν όσοι άγαπώνε τα τετριμμένα! 'Εκείνο πάλε πού θά έρεθίσει τὰ γυδαία κεφάλια, είναι, πού τὰ μοτίβα μου στη δράση δέν είνε άπλά και δέν έχουν ένα μονάχο χειροπιαστό σημάδι. 'Ενα περιστατικό στη Ζωή — κ' είναι μιά άρκετά νέα ανακάλυψη — έγεινε συνήθως από μίαν άλάκιξη

σειρά περισσότερο ή λιγώτερο βαθύτερων μοτίβων, αλλά ό θεατής εκλέγει το περισσότερο εκείνο, πού είνε εύκολονοητότερα στην αντίληψη του, ή έντιμότερα κατά την κρίση του. Π. χ. έγεινε μιά αυτοχρονία. «Κακή δουλειά» λένε οι νοικοκυρές — «Δυστυχισμένη άγάπη» λένε οι γυναικούλες — «'Αρώστεια» οι άρωστοί — «'Απατημένες έλπίδες» οι καρβοτσακισμένοι. 'Όμως μπορώ και να δείξω, πως το μοτίβο εδώ ζητήθηκε όλουθε ή πουθενά και πως ό σκοτωμένος έκρυψε επίτηδες το βαθύ μοτίβο, κ' έφανέρωσε ένα όλως διόλου άλλιώτικο, πού θά μπορούσε να ρίξει στη μνήμη του το πιό ώφέλιμο φως!

Τό λυπητέρό ριζικό της δεσποινίδας Τζούλιας το έπηρα θέμα μου από μιά πλησμονή περιστατικών: τὰ δικαιολογητικά ένστιχτα της μητέρας, ή κακή ανατροφή του κοριτσιού από τον πατέρα; αυτό ακόμα το φυσικό κ' οι ύποβολές του άρεθωνιστικού στο άδύνατο το έκφυλισμένο μυαλό της; έπειτα τής στιγμής τὰ περιστατικά: το κέρι από την όλονυχτιά τ' 'Αγιαννιού, ή άπουσία του πατέρα, οι φροντίδες για τη σκυλίτσα, ή εξερεθιστική επίδραση του χορού, τὰ ψηφώματα της νύχτας, ή ίσχυρή ή μεθυστική ένέργεια των λουλουδιών και τέλος ή σύμπτωση, πού έστράμωσε σένα ερημικόν τόπο τους δύο τους, κι όχι λιγώτερο τὰ εξερεθιστικώτατα πειράγματα του άντρός.

Δέ με παράσυρε μονομερώς ή φυσιολογία, ούτε ή μονομανία μου στην ψυχολογία. Την έννοχη δέν την αίτιολόγησα μονάχα από την κληρονομικότητα της μητέρας ή αποκλειστικά από την «άνθηκότητα», ούτε εκήρυξα γυμνή την ήθικη.

Αυτήνης της ποικιλότητας το μοτίβο θέλω να μέ δοξάσει, γιατί τεριάζει: μέ την άπαιτηση της έποχής! Κι αν τόκανα άλλοι έτσι προτήρα μού, τόσο καλήτερα πού θά έχω συντρόφους στη δόξα των Παράδ ό ζών μου, όπως είπαν όλες τις ανακαλύψεις.

Για τις κοντούρες των χαρακτήρων; τις φιγούρες μου τις παράστισα άρκετά «χαχαχτήριστες» για τους ακολούθους λόγους:

'Η λέξη χαρακτήρας έπηρε χίλιες σημασίες μέ το πέρασμα του χρόνου. Στην άρχή άρχή έσήμαινε το κυριώτερο χαρακτηριστικό στην ψυχουσύνθεση και μεταβάλλονταν μέ την ιδιοσυγκρασία. 'Υστερα έγεινε ή έκφραση της μεσαίας τάξης για τὰ αυτόματα, τόσο πού ένα άτομον αν έμενε άμετάβλητο στο φυσικό του ή συμμορφώνονταν μέναν ώρισμένο ρόλο στη Ζωή, πού νάν τó πούμε μένα λόγο, έπαυε να μεγα-

λόνει, ώνομάστηκε χαρακτήρας κ' ό πού στην εξίλιξη βρίσκεται, ό επιτήδειος καρβοκούρης στο ποτάμι της Ζωής, πού ενώ δέν άρμένιζεν με στερεή σάοτα, άφίνει τη βάρκα στο ρέμα του άνεμοστρίφουλα, για νάν της ξαναφέρει πάλε την πλήρη στά ίσα, ώνομάστηκε άχαρακτήριστος! Και φυσικά στην έξευτελιστική σημασία της λέξης γιατί βέβαια είταν τόσο δύσκολο στη μεσαία τάξη νάδράξει: να καταστρέψει και να εξελέξει. Αυτή ή νοικοκυριστική ιδέα για το άμετάβλητο της ψυχής μεταφέρθηκε έπειτα στο θέατρο, όπου μέ το δικό τους κυριαρχούν οι νοικοκυροί. Χαρακτήρας εκεί είταν ένας κύριος, πού είταν σταθερός κι άκλόνητος, πού άμετάβλητα περπατούσε πότες σά μεθυσμένος, πότες σάν καραγκιόζης, πότες σάν περίλυπος μέχρι θανάτου! και για να χαρακτηριστεί άρκοίσε μονάχα, νάν το φκιάσουν ένα σωματικό έλάττωμα, ένα στραβοπόδι, μιά ξύλινη γάμπα, μιά κόκκινη μύτη, ή νάν του θάνουν συχνά στο στόμα μιά φρόση, λ.χ. «'Α! αυτό είναι galant!» «Πολύ καλά!» και τέτλια. 'Η τέτιου είδους άπολική αντίληψη των ανθρώπων, παραμένει από την έποχή του μεγάλου Μολιέρου. 'Ο 'Αρπαγών είναι μονάχα φιλάργυρος, αλλά δέν μπορούσε να είταν σύγχρονα ένας διαπρεπής οικονομολόγος, ένας λαμπρός πατέρας, ένας καλός πολίτης; Κι ό,τι είναι χειρότερο, είναι, πως ή φιλαργγρία του έξωτερικεύεται: ωφελιμώτατα για την κόρη του και το γαμπρό του, πού τον κληρονομάνε και δέν έπρεπε για αυτό νάν τον κατηγορήνε κι αν έπρεπε να περιμένουν λίγο για να παρθούν. Γι' αυτό δέν πιστεύω σέναν άπλοτον θεατρικό χαρακτήρα. Κι ό συγγραφέας με τις σουμαρισμένες κρίσεις για τους ανθρώπους: αυτός είναι κουτός, αυτός χτήνος, αυτός ζουλιάρης, εκείνος ταγκούνης κ.τ.λ, έπρεπε να πιστεί με τους νατουραλίστες, πού ζέρον, πόσο πλούσια είναι ή ψυχουσύνθεση και νιώθουν πως ένα χουζούρι έχει και πιστοπυρι: πού τόσο πολύ μοιάζει της 'Αρετής.

Σάν καινούργιους χαρακτήρες, πού ζούνε σε μιά χρονική περίοδο, πιό βίαιη, πιό ύστερική από την προηγούμενη, έσηματίσα τις φιγούρες μου να κυμαίνονται, να παραλυούνται, να έχουν μέσα τους το παλιό και το νέο και δε μού φαίνεται άπίθανο, πως καινούργιες ιδέες μπόρεσαν να εισχωρήσουν από τις έφημερίδες και τις συνομιλίες ακόμα και στις συναναστροφές πού κινιούνται οι δούλοι.

Οι ψυχές μου (χαρακτήρες) είνε συνασπισμέ-

νες από περασμένους πολιτισμού βαθμούς και ψύχαλα των νέων χρόνων, δανεισμένα από βιβλία κ' εφημερίδες, κομμάτια από ανθρώπους, ξεσκισμένα ράκη από γιορταστική φορεσιά που κατάντησε πιά κουρέλι, παρόμοια με τη γιλιόμπαλωμένη ψυχή. Κ' έδωκα ακόμα κομμάτι εξέλιξη στο δράμα μου επιτρέποντας στους αδύνατους να κλέβουν και να επαναλαβαίνουν λόγια από τους δυνατούς, αφήνοντας τις ψυχές μεταξί τους να επιβάλλουν αιδέες*, υποβολές, όπως τις λένε.

Η δεσποινίδα Τζούλια είναι καινούργιος χαρακτήρας, όχι όπως τα μισογύναικα, ή οι που μισούν τους άντρες γυναίκες, όχι οι όπως σε κάθε εποχή θάν το έδιναν, αλλά γιατί τώρα αποκαλύφθηκε, τώρα ξεπετάχτηκε και τόσο θόρυβο προξένησε. Το μισογύναικο είναι τύπος που ποθεί την επίδειξη και όπως πρώτα έπουλιόταν για παράδες έτσι και τώρα πουλιέται για τη δύναμη, για την κομποφάνια, για τη μεγαλοπρέπεια για το δίπλωμα τέλος κ' είναι ή σημασία του εκφυλισμού. Δεν είναι ικανή να ζήσει, γιατί είναι παρακαμασμένος είδος 'Αλλά δυστυχώς μάς ξεπετάει μ' όλη της την έλεινότητα ένα μέλος ακόμα. Και φαίνονται ξεφυλισμένοι άνθρωποι να βρίσκουν άσυνειδήτητα την προτίμηση μέσα σ' αυτές, τόσο που αυτές πληθαίνουν: και μάς ξεφυτρώνουν όντα άφριβόλης γενεάς, που κόλαση τους είναι ή Ζωή* αλλά εξαφανίζονται εύτυχως και αυτές είτε γιατί βρίσκονται σε δυσαρμονία με την 'Αλήθεια είτε γιατί ακατάστατα τις παρορμούν οι καταπιγμένες ροπές, είτε γιατί τις απάτησαν οι έλπίδες πως μπορούσαν να φτάσουν τον Άντρα. Είναι τραγικός ο τύπος, γιατί παρουσιάζει το θέαμα ενός απελπισμένου πολέμου εναντίον της Φύσης τραγικό όπως όταν μια κληρονομία του ρωμαντισμού που τώρα διασκορπίστηκε από το νατουραλισμό που όνειροπολεί μονάχα την εύτυχία. Και στην εύτυχία ανήκουν τα ίσχυρά και γιομάτα Ζωή είδη.

Αλλά ή δεσποινίδα Τζούλια είναι ακόμα ένα απομεινάδι της παλιάς πολεμοχαρής ευγένειας, που τώρα υποκύπτει μπρός στη νέα των νεύρων ή του μυαλού* άριστοκρατία. Είναι ένα θύμα της δυσαρμονίας, που έμπασε σε μίαν οικογένεια «ή ένοχη» της μητέρας. Θύμα των πλανών της εποχής, των περιστάσεων και των

δικών της αδύνατων συστατικών* δηλαδή: ή είμαρμένη περασμένων χρόνων ή ή κανονιστική διάταξη του κόσμου. Ο νατουραλιστής την ένοχη ή την ξεγράψε μαζί με το Θεό, αλλά δε μπορεί να ξεγράψει και τις συνέπειες της ένοχης, την τιμωρία, την εθύνη και το φόβο της εθύνης, για τον άπλουστατο λόγο, πως αυτά υπάρχουν, αδιάφορο αν τώρα ο νατουραλιστής τα άθωνει ή τα καταδικάζει, γιατί οι άνθρωποι που έπαθαν άδικο, δεν είναι τόσο εύνοϊκά διατεθειμένοι, όπως εκείνοι που δεν τους συνέθηκε τίποτις, να δικαιούν την ένοχη. Όταν αυτός ο πατέρας από θετούς λόγους παραιτείται της τιμωρίας, έπρεπε το ίδιο το κορίτσι νάν την επιβάλει στον έαυτό του, όπως εδώ γίνεται, ένεκα του γεννημένου ή αποχτημένου αισθήματος της Τιμής, που κληρονομάνε οι άριστοκρατικές τάξεις—από που; Από τη βαρβαρότητα, από την πρώτη πρώτη την 'Ασιατική πατρίδα, από τον ίπποτισμό του μεσαιώνα;—αίσθημα πολύ καλό, αλλά χωρίς ώφελεια σήμερα για τη διαίωניה του είδους. Αυτό είναι το Hara-kiri του άριστοκράτη, της Γιαπωνέζικης συνέιδησης ο νόμος που τον υποχρώνει να ξεσκίσει την κοιλιά, όταν ένας άλλος τον άτιμάσει και αυτό ζει ακόμα στα προνόμια της ευγένειας, στην τροποποιημένη μορφή της μονομαχίας. Χωρίς τιμή ο δούλος Ζάν* μένει στη Ζωή, αλλά ή δεσποινίδα Τζούλια δε μπορεί να ζήσει. Έδώ βρίσκεται το πλεονέκτημα του Δούλου από τον Άρέντη, πως εκείνος είναι έλευτερος προκειμένου για Τιμή απ' αυτές τις επικίντνες προλήψεις της Ζωής. Και σ' όλους έμας τους Άριους υπάρχει κάτι από τον Άριστοκράτη ή το Δόν Κιχιώτη, που μάς κάμνει να συμπαθούμε τον αυτόχειρα που έχασε την Τιμή του από μίαν άτιμη πράξη, κ' είμαστε αρκετά Άριστοτράτες να συμπονάμε, όταν βλέπουμε να κατάνηται μια πεσμένη Μεγαλειότητα, και αν μπορούσαν ακόμα να σηκωθεί και ζητάμε νάν την επανορθώσουμε με κάποιες πράξεις γεμάτες Τιμή. Ο δούλος Ζάν είναι μια μορφή, που μπορεί να παρατηρηθεί αυτή ή διαφορά. Είναι γυιός ενός μιστωτή κ' έμορφωθηκε τώρα σε κύριο που άρχίζει να γίνεται. Του είναι εύκολο να σπουδάσει, γιατί κατέχει λεπτότητα εξελιγμένες αιστήσεις (όσφρηση, γεύση, όραση) και ακόμα το συναίσθημα της ώμορφιάς. Ανυψώθηκε πιά κ' είναι αρκετά ίσχυρός, γιατί να μνή το

* Μία κ' οι συγγραφείς του κρατεί τ' όνομα στη Γαλλική εκδήλωση, δε μπορούσα εγώ νάν τον βαπτίσω Γιάνη. Σ. Μ.

λέμε; ώστε να ώφελείται από τους κόπους άλλων ανθρώπων. Είναι πιά ξένος στα ρούχα που φορεί και τα περιφρονεί, ώσαν την περίοδο που πέρασε πιά κ' όμως φοβάται και το σκάει, γιατί ξέρουν τα μυστικά του και μυρίζονται τους σκοπούς του και με φρόνο βλέπουν το σήκωμά του και καρτεράνε με λαχτάρα το πέσιμό του. Γι' αυτό ο διπρόσωπος, ο άναποφάσιτος χαρακτήρας του, που ανάμεσα στη συμπάθεια για τους ψηλά στεκούμενους και στο μίσος για τους τώρα ψηλά στεκούμενους πάει κέρχεται. Όπως ο ίδιος λέγει είναι Άριστοκράτης, έσπούδασε τα μυστικά της καλής συμπεριφοράς, είναι εύπράξετος στη ντάμα του αλλά και βάνουσος πολλές φορές, φορεί πιά με χάρη τη ρετιγκότα, χωρίς όμως να παρέχει την έγγηση, πως έχει πλύνει το κορμί του. Έχει σεβασμό στη δεσποινίδα, αλλά στενωριέται μπρός στη Χριστίνα γιατί εκείνη γνωρίζει μυστικά του που δεν πρέπει. Είναι αρκετά άναίσθητος και δεν αφήνει να ξεφύγουν οι ευκαιρίες της νύχτας για να χαλαστούν οι σκοποί του μέλλοντος. Με τη σκληρότητα του Δούλου και με την έλλειψη της ψυχογονίας του Άρέντη μπορεί να βλέπει αίμα χωρίς να κιτρινίζει* νάρπαζει ένα πρόσομα από τη μέση και νάν το πετάει στο δρόμο. Έτσι ξεβγαίνει από τον πόλεμο άπληγτος και τελειώνει ίσως διεθυντής ξενοδοχείου και αν αυτός δε γίνεται κόμης Ρουμάνος, ίσως ο γυιός του γίνεται φοιτητής και ποιός ξέρει ίσως και εισαγγελέας.

Τώρα οι πληροφορίες που δίνει εκείνος για την αντίληψη της ζωής στις κατώτερες τάξεις, είναι αρκετά σοβαρές, όταν δηλαδή μιλεί την αλήθεια, πράγμα που δεν το κάνει πολύ συχνά, γιατί έλει περισσότερο που τον ένδιχφέρουν, παρά που είναι αληθινά. Όταν ή Τζούλια ρίχνει και αυτή την υποψία, πως όλοι στις κατώτερες τάξεις αίστάνονται την πίεση των άνωτερων πολύ βαρεία, ο Ζάν φυσικά συμφωνεί μαζί της, γιατί ο σκοπός του είναι να κερδίσει τη συμπάθειά της. 'Αλλά τα λόγια του τα διορθώνει πολύ γρήγορα, όταν νομίζει ώφελιμώτερο να χωριστεί από το σωρό. Έχτος που ο Ζάν είναι ένας που ανεβαίνει, έχει στέκεται παραπάνου από τη Τζούλια γιατί είναι άντρας. Είναι άριστοκράτης από καταγωγή γιατί έχει την άντρηκή του δύναμη, τις λεπτότητα εξελιγμένες αιστήσεις του και την επιδεξιότητα της πρωτοβουλίας. Η προστυχία του κυρίως συνίσταται στο κοινωνικό μιλιέ που ή τύχη τον έριξε και που μπορεί ίσως νάν το πετάξει: μαζί με το ρούχο του δούλου. Η δου-

λικόψυχη εξωτερικεύεται στο μεγάλο σεβασμό για τον κόμητα (τα παπούτσια) και στη θρησκευτική του φανατικότητα. 'Αλλά θέτουν τον κόμητα κυρίως ως τόν αντιπρόσωπο των άνωτερων τάξεων, που τόσο τις επιδιώκει. Κι ο σεβασμός αυτός υπολείπεται ακόμα όταν αυτός κατάχτησε την κόρη του σπιτιού κ' είδε πόσο κούφια ήταν ή ώμορφη φλούδα.

Ότι μπορούσε να στηριχτεί μια άναλογία αγάπης στην ώψηλότερη αίσθηση μεταξί δύο ψυχών τόσο διαφορετικών στην ουσία δεν το πιστεύω, και γι' αυτό αφήνω να παρασταθεί ή αγάπη της Τζούλιας από την ίδια της πρόφαση ή άπολογία κ' αφήνω το Ζάν να υποθέσει πως θα μπορούσαν ή αγάπη του περισσότερο να αναπτυχτεί μέσα σε άλλες κοινωνικές άναλογίες. Συλογιέμαι: με την αγάπη, όπως και με το γιάκινθο που πρέπει νάπλώσει τις ρίζες του στα σκοτεινά προτού να μπορεί νάνήσει με ζωή, πόσο τεριάζει αυτό. Έδώ ξεφυτρώνει ξάφνου και ανθίζει και το φυτάρι γι' αυτό τόσο γλήγορα ξεραίνεται.

Η Χριστίνα τέλος είναι μια δούλα χωρίς κανένα άτομισμό και μπόσικη. Πού τάποχτησε στην έστία, και παραγομισμένη με ήθικες και θρησκείες ως προφάσεις κ' εθύνες. Πάει στην εκκλησιά να κυλίζει στο Χριστό γλήγορα γλήγορα τις κλεψίες της για να ξαναγομίσει: το φρότωμά της που με το μερτικό νέων άμαρτιών.

Όπωςδήποτε είναι δεύτερο πρόσωπο κ' επίτηδες σκισταρισμένο, όπως τόκαμα στον «πατέρα» με τον παπα και το γιατρό, που ήθελα να είναι συνηθισμένοι άνθρωποι, όπως το περισσότερο είναι οι παπάδες των έξοχων κ' οι γιατροί των έπαρχιών. Κι ότι αυτές οι δεύτερες μου φιογούρες φαίνονται κάπως άφαιρέμενες, είναι, γιατί οι συνηθισμένοι άνθρωποι είναι κάπως άπρόσχητοι στην εξάσκηση του επαγγελματός τους, δηλαδή δεν έχουν ατομικότητα* δείχνουν στο έπάγγελμά τους μονάχα μια μορφή κ' ή άφαιρέμένη μου παράσταση είναι αρκετά καλοφαισμένη, αφού ο θεατής δεν αιστάνεται την άνάγκη νάν την κοιτάξει από περισσότερες ώψεις.

Τέλος για το διάλογο απομακρύνθηκα από την παράδοση κατά τουτό, πως δεν έκαμα τα πρόσωπά μου σαν άνακρίτες που κάθονται και ρωτάνε άνοσηίες για να προκαλέσουν γλήγορη απάντηση. Απόφυγα το συμμετρικό το μαθηματικό του φκιαστού φραντζέζικου διαλόγου και άφισα τα μυαλά να δουλεύουν μόνα τους, όπως γίνεται στην πραγματικότητα, όπου σε μια συναναστροφή το θέμα δεν δημιουργείται έντελως, αλλά το έν μυαλό δέχεται από τ' άλλο έτσι

του κουτουρού τήν άρπάγη, να πώ, που μπορεί να πιαστεί. Και γι' αυτό ό διάλογος πάει κ' έργαται, έροδιάζεται στις πρώτες σκηνές μίνα υλικό, που τό έπεξεργάζεται άργότερα, τό ξαναπέρνει, τό επαναλαμβάνει, τό ζετυλάει και τό ξανατοποθετεί, όπως τό μοτίβο σε μία μουσική σύνθεση.

Η δράση είναι αρκετά πλούσια κ' επειδή κυρίως δυό πρόσωπα αποβλέπει, περιορίστηκα σ' αυτά και μονάχα ένα πρόσωπο από τά δεύτερα παρουσίασα, τή μαγείρισσα, και τό δυστυχισμένο πνεύμα του πατέρα τό άφισα να ταλαντεύεται άπάνου και κάτω στο σύνολο. Τό τελευταίο αυτό τόκαμα, γιατί έπίστεψα στην παρατήρηση, πώς γι' ανθρώπους τής νέας εποχής, ή ψυχολογική εξέλιξη είναι ό,τι τους ενδιαφέρει κυρίως κ' οι φιλομαθείς ψυχές μας δεν ευχαριστιούνται να βλέπουν να γίνεται κάτι χωρίς να μαθαίνουν τό πώς! θέλουμε τόντις να βλέπουμε τό μίτο, τό μηχανισμό, να εξετάζουμε τό διπλόπατο κουτί, να πιάνουμε στα χέρια τό μαγικό δαχτυλίδι για να τον του βρούμε τήν κλειδίωση, να παρατηρήμε τά χαρτιά για να ανακαλύψουμε με τί είδους σημάδια είνε σημαδεμένα. Α προς έπ'ηρα στα χέρια μου τά μονόγραφα ρομάντζα των άδερφών Γκονκούρτ. Νά, άπ' όλη τή νεώτερη φιλολογία τί μάρέσει περισσότερο.

Στήν τεχνική τής σύνθεσης, άφαιρέσα τό χωρισμό σά πράξεις, γιατί παρατήρησα πώς ή έλλειψη τής ικανότητας μας να κυριευτούμε από μίαν ήλουζιον, γεννιέται πιθανότατα στα διαλέματα, όπου ό θεατής λαβαίνει τον καιρό να σκεφτεί και ν' άποφύγει τήν ύποβολική επίδραση του συγγραφέα—μαγνητιστή. Τό δράμα μου βαστάει πιθανώς έξη τέταρτα, κί όταν ένας μπορεί νακούσει τόσην ώρα ένα άνάγνωσμα, ένα κήρυγμα, μία συνεδρίαση, δε σκέφτομαι κακά πώς δε θάν τον εκούραζε ένα θεατρικό κομμάτι, που βαστάει μιάνισην ώρα.

Ό μονόλογος εξωρίστηκε από τους ρεαλιστάδες μας ως μη άληθινός, αλλά άν έγω τον πέρνω, του δίνω πιθανότητα και μπορώ να τον χρησιμοποιήσω με κέρδος. Ναι είναι πιθανό, πώς ένας ρήτορας μόνος στην κάμερά του άνεβοκατεβαίνει και δυνατά τή ρητορεία του απαγγέλνει, πώς ένα κορίτσι κουβεντιάζει με τή γάτα του, πώς ένας ήθοποιός άποστηθίζει δυνατά τό ρόλο του. πώς μία μάνα άστειεύεται με τό μωρό της, ένα γεροντοκόριτσο φλακεί με τον παπαγάλο του, ένας κοιμισμένος παραμιλάει στον ύπνο του. Και τό καλύτερο είναι, για να δοθεί μία φράξ στον ήθοποιό ή εύκαιρία σ' άτομική

έργασία και για να ξεφύγει μία στιγμή από τό λιχανό του συγγραφέα, να μην έπεξεργάζονται οι μονόλογοι, αλλά μονάχα να ύποδειχθούνται. Κ' επειδή είναι αρκετά αδιάφορο, ό,τι στον παπαγάλο ή στη γάτα είπαν, γιατί δεν έξασκει καμιάν επίδραση στη δράση, έτσι μπορεί ένας προνομιούχος ήθοποιός, που βρίσκειτα μέσα στην ψυχή και στην περιπέτεια, να τον άυτοσκεδιάσει καλύτερα από τό συγγραφέα, που δε μπορεί από προτήτερα να τον ύπολογίσει, πόσην ώρα πρέπει να μακρύνει ως που τό κοινό να έξεγειρεται από τήν ήλουζιον.

Όπου ό μονόλογος θά είταν άπίθανος, άδραξα τήν παντομίμα· κείω άρίνω στον ήθοποιό ακόμα περισσότερο έλευτερία να δημιουργήσει και να κερδίσει άτομική δόξα. Όμως για να μην ύποφέρει πολύ τό κοινό, άφησα να έξασκήσει τήν άπατηλή της επίδραση, όσο βαστάει ή παντομίμα, ή μουσική που δικαιολογείται πολύ καλά για τό χορό τής όλονυχτίας τ' Άγιαννίου, και παρακαλώ τό διευθυντή τής όρχήστρας να λάβει πολύ ύπόψη του πώς δεν έπιτρέπεται να διαχειρεί ζένες χορδές τής ψυχής από τήν άνάμνηση όπερέτας ή χορού τής ήμέρας ή με τήν παραπολύ ήθνογραφική δημοτική μελωδία.

Τό μαλατό που έμπασα μπορούσε να μη σταθεί σε λαϊκή σκηνή, γιατί στις λαϊκές σκηνές παίζονται κακά, κ' ένα πλήθος μορφατών θά χρησιμοποιούσε τήν εύκαιρία να έπιδειχτεί και χαλάσει τήν ήλουζιον. Έπειδή ό λαός δεν άυτοσκεδιάζει μονάχου τον τήν κακοβουλία του, αλλά χρησιμοποιεί έτοιμασμένο υλικό, που μπορεί να δώσει μία διπλήν αίστηση, δεν εύνθεσα «λιθελοτραγόυδο», αλλά χρησιμοποιήσα ένα λιγότερο γνωστό παιχνιδόχορο, που έσημείωσα ό ίδιος στα περίχωρα τής Στοκόλμης. Τά λόγια περίπου τεριάζουν με τά πράγματα, κί αυτό είναι αρκετό, γιατί ή δειλία του πλήθους δεν έπιτρέπει μιάν κατ' εύθειαν έπίθεση. Λοιπόν κανένα χωράτο που προσφέρνεται σε μία σοβαρή δράση, κανένα σκληρό περιγέλιο άπέναντι μιās περιπέτειας που βάνει τό καπάκι στην κάσα μιās γενεάς*.

* Η λεπτότατη αυτή αίσθητική παρατήρηση του συγγραφέα, ή διατυπωμένη έτσι που να σπαράζει τήν ψυχή, μου έπιτρέπει να πάρω από τή δική μας δημοτική άθολογία ένα λίγο γνωστό τραγούδι. Τραγούδι που και με τά πράγματα τεριάζει περισσότερο κί ακόμα έχει τήν εύτυχη σύμπτωση να είναι όμοιο στο μέτρο με τό Σουηδικό δημοτικό τραγούδι και να μπορεί να τραγουδιέται άπάνω στην απλούστατη μελωδία εκείνου. Σ. Μ.

Για τή διακόσμηση, δανείστηκα από τή ζωγραφική τής έντύπωσης τό άσύμμετρο και τό κομμένο και πιστεύω να δυναμώσω μ' αυτό τήν ήλουζιον. Γιατί όταν δε βλέπει κανείς όλη τή σκηνή κί όλη τήν επίπλωση μπορεί να ύπονοήσει καλύτερα τό χώρο. Η φαντασία έξεγειρεται κί άναπληρώνει τά έλλείποντα. Κ' έτσι έπίτυχα, ώστε ν' άπαλλάξω τά κουραστικά έκείνα σύρε-έλα από τις πόρτες, κ' ίδίως γιατί ό θεατρόπορτες είνε από λινο και με τήν παραμικρή κίνηση ταλαντεύονται. Έκράτησα όμως μία διακόσμηση για να μπορούν τά πρόσωπα να συχωνευτούν με τό περιβάλλον και για να κοντραστάρουν με τήν πολυτέλεια της.

Έστισα τήν πίσω διακόσμηση και τό τραπέζι λοξά για να φέρω τους ήθοποιούς en face και να παίζουν μισοπρόφιλα, όταν κάθονται ό ένας άντίκρι στον άλλο.

Όσο και μία άλλη καλύτερηψη, ή άπομάκρυνση των φωτών από τό προσκήνιο, δε θά είταν άνωφελής. Τό φως αυτό φωτάει από κάτω και φωτίζει κατάμουτρα τους ήθοποιούς· αλλά μπορούσα να ρωτήσω: γιατί να έχουμε δύο οι ήθοποιοί πανπροσωπία; Τό άποκάτω φως δεν έξαλείφει ένα πλήθος λεπτότατων χαρακτηριστικών στα κατώτερα μέρη του προσώπου, ονομαστί στο σαγόνι; δε μεταβάλλει τή μορφή της μύτης και δε ρίχνει σκιά άπάνου στα μάτια; Κί άν όχι, είναι όμως βέβαια. πώς είναι δυσάρεστο στα μάτια του ήθοποιού τόσο που πάει χαμένο τό γιομάτο ενέργεια παιχνιδι τής ματιάς, γιατί τό φως των προσκήνιων συνταχίνει τον άμφιβλιστροειδή χιτώνα από θέσεις, που άλλίως είνε προφυλαγμένες και γι' αυτό βλέπει κανείς κάποιες άλλες κινήσεις των ματιών ώσαν ήλίθιες προσηλωμένες στα παρασκήνια ή άπάνου στις λόζες τόσο που μονάχα τό άσπράδι του ματιού διακρίνεται. Όσο μπορεί κανείς να ποδόσει στην ίδιαν αίτία τό κουρασμένο άνοιγόκλεισμα των βλεφάρων του ήθοποιού και περισσότερο τής ήθοποινας. Κί όταν κανείς θέλει να μιλήσει με τά μάτια από τή σκηνή, μόνον κατάρια στο κοινό μπορεί να κοιτάζει· όταν δηλαδή θέλει ναρχίσει μία ιδιαίτερη ανταπόκριση, έξω από τό πλαίσιο του κοματιού, κατάχρηση, που δίκια ή άδικα ώνομάστηκε: «χαριετιούνται οι γνώριοι».

Δε θά μπορούσε να προσφέρει στον ήθοποιό αυτό τό νέο βοηθητικό φως ένας αρκετά ισχυρός φωτισμός των παρασκήνιων (με άντανάκλαστήρες ή κάτι παρόμοιο), που ή μιμική να δυναμώνεται από τό έκφραστικότερο μέρος του προ-

σώπου, από τά μάτια;

Δεν καλλιεργώ τήν ήλουζιον, για να μπορούν οι ήθοποιοί να παίζουν για τό κοινό κί όχι μ' αυτό, κί άν τό έπιθυμούσαν ακόμα παραπολύ. Δεν πιστεύω να φέρω ώστε άλλαιερη σκηνή να περνάει από τους ώμους ενός ήθοποιού, αλλά έπιθυμώ μόλη μου τήν καρδιά, να μη μπορούν να παίζονται οι κυριότερες σκηνές σαν ντουέτα μπρός από τό κουτί του ύποβολέα, με τό σκοπό να θερίσουν οι ήθοποιοί χειροκροτήματα, αλλά θέλω να τους στηρίξω στη θέση που άπαιτεί ή περιπέτεια. Λοιπόν καμιά επανάσταση· μονάχα μικρή τροποποίηση.

Άν αρχίζω τώρα να μιλω για φκιασιδία, δε θέρνω καμιά έλπίδα πώς οι κυρίες θά μάκούσουν, που θέλουν καλύτερα να είνε ώμορφες παρά άληθινές. Μά ό ήθοποιός μπορούσε να τον κάλοσκεφτεί, άν του είναι ώφέλιμο να δίνει με τά φκιασιδία έναν άφαιρημένο χαρακτήρα στο πρόσωπό του, που κατακάθεται άπάνου του σά μία μάσκα. Άς σιλοηστούμε έναν, που θέλει να δείξει με καρβουνιές, ένα όζυ ένα θυμού χαρχηριστικό στο μάτι, κί άς ύποθέσουμε, πώς αυτός ό διαρκώς θυμωμένος άνθρωπος πρέπει να γελάσει με μιάν άπάντηση! Ποιές φρικωδέστατες γκριμάτσες δε θάν του προσζήσει τό φκιασιδι; Και πώς ένα ψεύτικο μέτωπο, γιλιτιστερό, σά μπιλια μπιλιάρδου, θά μπορούσε να ζαρόσει, όταν θυμόνει ό γέρος;

Μ' ένα νεώτερο ψυχολογικό δράμα, όπου οι λεπτότατες ψυχικές έντυπώσεις όφείλουν να ντικαθρεφτίζονται περισσότερο στα χαρχηριστικά του προσώπου παρά στις κινήσεις και στις κραυγές, θά έκανε κανείς πολύ καλύτερα να δοκιμάζει τήν παράστασή του από μία μικρή σκηνή με δυνατό φως από τά παρασκήνια και με ήθοποιούς χωρίς ή τουλάχιστο πολύ πολύ λίγο φκιασιδι.

Άν μπορούσαμε τήν όρατήν όρχήστρα με τις ένοχλητικές της λάμπες και με τά προς τό κοινό γυρισμένα πρόσωπα, να τή πετάζουμε. Άν έσηκόνονταν τό παρκέτο, ώστε τά μάτια του θεατή να εύρίσκονται ψηλότερα από τά γόνατα του ήθοποιού· άν καταργούσαμε τις λόζες του προσκήνιου, άν έρίχναμε θεοσκόταδο όσο βαστάει ή παράσταση, κί άπάνου άπ' όλα άν είταν μικρή ή σκηνή και μικρός ό χώρος των θεατών, τότες θά μπορούσε ίσως να ζεπεταχτεί μία νέα δραματική τέχνη και να γίνει τό θέατρο τό κέντρο τής χαρής των πνευματικότερα καταρτισμένων.

Ός τόσο τό καρτεράμε αυτό τό θέατρο· κί ως

τότες εμείς πρέπει να γράφουμε δράματα παρακαταθήκης, γιά να προπαρασκευάζουμε το ρεπερτοάρ του μέλλοντος.

Έγώ έκαμα μιá προσπάθεια! Απότυχa; Μού μένει ακόμα αρκετός καιρός να ξαναδοκιμιάσω.

Κοπενάγη, τó καλοκαίρι τού 1888.

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΑ ΤΖΟΥΛΙΑ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Η δεσποινίδα Τζούλια 25 χρονών.

Ο Ζάν, δούλος, 30 χρονών.

Η Χριστίνα, μαγείριδα, 35 χρονών.

Τó δράμα παίζεται τήν όλονηγιά τ' Αγιασίου, στήν κουζίνα ενός κόμητα.

Κοντά στή Στοκόλμη.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ

Μιά μεγάλη κουζίνα, πού έχει σκεπασμένα τά ταβάνια και τους τοίχους με τάπητες και χρυσωτά παραπετάσματα. Ο πιστότοπος τραβείται λοξά άριστερά μέσα στή σκηνή. Στήν άριστερή πλευρά δυό έταζέρες με μακαιρικά από γαλκό, προντζό, σίδερο και τοίχο. Οι έταζέρες είνε με όδοντωτό χροτί γαριουρισμένες. Λίγο μακρότερα δεξιά φαίνονται τά τρία τέταρτα τής μεγάλης, θολωτής έξόδου με δυό γυαλόθυρες, απ' όπου ξεχωρίζουν ένα συντριβάνι με έναν Έρωτα, ανθισμένες πασκαλιές και μερικά συνηθισμένα δέντρα. Έξωδοι δεξιά κι άριστερά.

Άριστερά άπάνου στή σκηνή ή γωνία μιás μεγάλης κατασκευαστής έστιάς μέσα κομάτι του καπνοδόχου. Δεξιά ή μιάν άκρη τραπέζιου γιά τους δούλους από άσπρο έλατόξυλο με μερικά καθίσματα άπάνου στο τραπέζι ένα μεγάλο γιαπανέζικο δοχείο με πασκαλιές.

Η έστιά είναι στολισμένη με κλάδους σμηύδας: τó πάτωμα πασκαλισμένο με κέδρους.

Ένα γυάλινο ντουλάπι, ένας νιφτήρας κ' ένας νεροχύτες.

Ένα μεγάλο αρχαϊκό σημαντήρι άπάνου από τήν πόρτα και στήν ίδιαν άριστερή πλευρά τó ρολόι ενός τηλεφώνου.

Η Χριστίνα στέκεται άριστερά στήν έστιά και κάτι τηγανίζει. Φορεί άσπρο σαίτι και γύρο μιá ποδιά τής κουζίνας. Ο Ζάν μπαίνει από τή γυαλόθυρα, με τή στολή του (en livrée) κρατάει στο χέρι ένα ζευγάρι μεγάλες μπότες με σπιρούνια, πού τις αφήνει χύμου στο πάτωμα σε μιá θέση να φαίνονται.

Ο Ζάν. Πάλι απόψε ζετρελάθηκε ή δεσποινίδα, ντιπ ζετρελάθηκε!

Η Χριστίνα. Μπά: έσύ έδώ;

Ο Ζάν. Συνόδεψα τόν κ. κόμητα στο σταθμό και σαν έγύριζα, πού λές, πέρασα από τήν άπο-

θήκη και μπήκα κέγω να χορέψω. Η δεσποινίδα χόρευε τού καλού καιρού με τó δασονόμο και μόλις με είδε, έτρεξε ίσα άπάνου μου και σώνει και καλά να με μπάσει μέσα στο χορό τού γυναικίου. Και χόρευε έκείνη έτσι πού ποτές μου δέν τήν είδα. Καλέ, είναι τρελή!

Η Χριστίνα. Νάϊσκε, έτσι τó κάνει πάντα, με τόσο ποτές, όσο τις δυό τούτες βδομάδες πού χώρισε με τόν άρεθωνιαστικό της.

Ο Ζάν. Τόντις, τί έτρεξε σ' αυτή τήν ιστορία. Ο άρεθωνιαστικός της αν και δέν εΐταν πλούσιος εΐταν ένας πολύ καθός πρέπει νέος. Μάλιστα! Και κάτι τέτοιο είνε πού έχουν πολλές ιδιοτροπίες! (κάθεται δεξιά στο τραπέζι). Και δε σου φαίνεται παράξενο κάθε φορά πού ή δεσποινίδα τής άρέσει να κάθεται σπίτι με τά κοπέλια παρά να συνοδεύει τόν πατέρα της στους συγγενείς της; Πώς;

Η Χριστίνα. Ός φαίνεται θα ένοχλήστηκε λίγο με τήν ιστορία τάρεθωνιαστικού της.

Ο Ζάν. Μπορεί! Με να σου πώ; πάντα αυτός εΐταν ένας άξιος άνθρωπος. Ξέρεις, Χριστίνα, τί έτρεξε; Τά είδα με τά μάτια μου, αν και δέν τόκαμα επίτηδες, σου όρκίζομαι.

Η Χριστίνα. Τί είδες με τά μάτια σου; Ο Ζάν. Μάλιστα! Μάλιστα! Μιά βραδεία εΐταν οι δυό τους κάτω στήν αΐλη τού σταύλου κ' ή δεσποινίδα τόν έσερνε, τόν ακντρένιζέει πού λένε, και ξέρεις πώς; Τον έδιάταξε να πηδάει πάνου από τή βίτσα, σαν ένα σκυλί, πού τó μαθαίνουν να σαλτάρει. Δυό φορές πήδησε και κάθε φορά ντάπ και μιá βιτσιά! με τήν τρίτη φορά τής άρπάζει και κείνος τή βίτσα από τó χέρι, τήν κάνει χίλια κομάτια και δώ πάνε οι άλλοι...

Η Χριστίνα. Έτσι έτρεξε; Ψέματα λές. Ο Ζάν. Μάλιστα, έτσι! Με τόρα, Χριστίνα, δε θα μου δώσεις κανά καλοούδι να φάω; Η Χριστίνα (πέρνει κάτι από τή τηγάνη και τó βάνει μπροστά στο Ζάν). Ένα νεροούλι μονάχα. Τόκοψα από τó ψητό μοσκαράκι.

Ο Ζάν (μυρίζοντας τó φαί). Α! Θαυμασία! εΐνα ή μεγαλύτερή μου όπλαψη! (πιάνοντας τó πιάτο). Με πώς μπόρεσες να κάψεις έτσι τó πιάτο!

Η Χριστίνα. Μιά κι αρχίσεις, έσύ μάτια μου, τά ψηλαφάς τά πράματα περισσότερο κι από τόν κόμητα (τού τραβεί χαηδευτικά τά μαλλιά).

Ο Ζάν (θυμωμένα). Άου! Μη με τραβάς έτσι, ξέρεις πόσο έρεθίζομαι.

Η Χριστίνα. Εΐνα τής αγάπης, μάτια μου. Ο Ζάν (τρώγει).

Η Χριστίνα (άνοιγει μιá μπουτλία μπύρα).

Ο Ζάν. Μπύρα τέτια βραδεία; Ευχαριστώ! Έγώ έγω κάτι καλύτερο. (Άνοιγει τó συρτάρι τού τραπέζιου και πέρνει μιá μπουτλία κόκκινου κρασί, τυλιμένη με κίτρινο βερνικωμένο χαρτί). Βλέπεις; Κίτρινη χρυσόκολα! Δός μου τόρα ένα ποτήρι. Ποτήρι με πόδι, καταλαβαίνεις, έδώ πρόκειται γιά τó γρησιότερο κρασί.

Η Χριστίνα (πίει πάλι στή γωνιά και σηκώνει μιá μικρή καταρούλα). Ο Θεός να φυλάει τήν κακομοίρα πού θα ντέσει στα χέρια σου! έτσι παράξενος!

Ο Ζάν. Δέ λέω όχι! Άιντε όμως, με ποιá χαρά έσύ θάβελεις να έχεις ένα λεπτοκαμωμένο άντρα σαν και μένα! Και δέν πιστώω να σου κατοφαίνονταν, αν σέλεγε ό κόσμος «ή αγαπητικήα τού Ζάν»! (γεύεται τó κρασί). Α! Έξοχο! μαγεία! Μόνο πώς είναι λίγο κρύο! (Θερμαίνει τó ποτήρι με τó χέρι του). Τ' αγοράσαμε στο Ντίγιον και κουστίζει: τέσσερα φραγκάκια ή λιτρα χωρίς τó μπουκάλι: κι όξω κι ό φόρος! Τι ψένεις λοιπόν τόρα; βρωμάει διαβολικά.

Η Χριστίνα. Άχ! Άλήθεια μιá βρωμά. Τή χρειάζεται: ή δεσποινίδα γιά τή Διάνα της.

Ο Ζάν. Έπρεπε να μιλάς λίγο βγενικώτερα, Χριστίνα! Με γιατί άποσπερού ψένεις τέτια, γιά ένα ζουδι; Έχει τίποτις ή σκυλίτσα της;

Η Χριστίνα. Έχει μαθές! Ξετρουώθηκε με τó σκυλί τής αΐλης και βγάλανε τά μάτια τους και βλέπις ή δεσποινίδα δε θέλει τέτια σπορεία.

Ο Ζάν. Μάλιστα: κάποτες ή δεσποινίδα είναι πολύ περήφανη!... κι άλλότες; ίδια ή κόμησα όταν ζούσε. Γιά θυμήσου... ή ψυχή της κ' ή ζωή της στήν κουζίνα και στο σταύλο, και να βγει μ' ένα άλογο ττάμάξι; ό θεός φυλάξει! Έβγαϊνε με λερωμένες μανικέτες με ή κορώνα πού να λείψει από τó κεφάλι. Η δεσποινίδα, γιά να μιλήσομε γι αυτήν, δέν έπροσέχτηκε αρκετά. Έ, πού να τής πώ, δέν εΐσαστε όπως πρέπει! Νά, τόρα προλήγου στάχοורי άρπαξε τó δασονόμο από τó πλευρό τής Άνας και σώνει και καλά να χορέψει αυτή. Έμεις οι ίδιοι δε θα φερνομάστε έτσι. Με έτσι είναι κιόλας, άμα τάρφενικά φέρνονται πρόστομα—σαν κέμας γένονται! Με τί τά θέλεις όμως ή δεσποινίδα είναι άλλο πράμα! Θεός! ώ! έκείνοι οι νόμοι! ώ! έκείνα τά στήθια! ώ! και τά λοιπά...

Η Χριστίνα. Πού να ξέρεις πόσο δουλεύει ή τέχνη; Ρώτα τήν Κλάρα να σου πεί πού τή βοηθάει στο ντύσιμο.

Ο Ζάν. Ούφ, τήν Κλάρα! Σεις οι γυναίκες πάντα ή μιá να φρονάει τής άλληνε! Έγώ εΐμουν τόσες βολές μαζί της στήν καθάλα και τήν είδα άπάνου στάλογο—κ' έπειτα πώς χορεύει! ώ, πώς χορεύει!

Η Χριστίνα. Άκου δώ Ζάν. Δέ θα χορέψεις και με μένα, άμα συγγριστώ;

Ο Ζάν. Άκου λές. Μετά χαρής σου!

Η Χριστίνα. Μού τó υπόσκεισαι;

Ο Ζάν. Υπόσκεισες και κουραφέζαλα. Ό, τι λέου έγώ να κάμω, τó κάνω, καταλαβαίνεις; Και τόρα σΐχαριστώ, κυρά Χριστίνα, γιά τó φαί. Εΐταν άριστούργημα (στυπώνει τó μπουκάλι).

Η Τζούλια (στήν αΐλόθυρα, μιλεί προς τά όξω). Σε λίγο πάλε θάρθω! Έσεΐς ξακολουθείστε, ξακολουθείστε!

Ο Ζάν (κρύβει στο συρτάρι τή μπουτλία με τó κρασί και σηκώνεται με σεβασμό).

Η Τζούλια (μπαίνει και προχωρεί στή Χριστίνα, στήν έστιά). Έ; τó έτοιμάσες;

Η Χριστίνα (τής κάνει νόημα να καταλάδει, πώς εΐταν έκεί κι ό Ζάν).

Ο Ζάν (μ' ευγένεια). Έχουν μυστικά οι κυρίες;

Η Τζούλια (τόν χτυπεί με τó μαντίλι της στο πρόσωπο). Είναι περιέργος ό κύριος;

Ο Ζάν. Άχ! αυτή ή μυρουδιά τής βιολέτας!

Η Τζούλια (κοκεϊστικά). Άναιδη! Καταλαβαίνει ό κύριος κι από μυρουδιές; να χορεύει; καλά!... Μη κοιτάζετε έτσι! Πηγαίνετε έξω! (μπαίνει πίσω στο τραπέζι).

Ο Ζάν (αδιάκριτα αλλά ευγενικά). Εΐνα μαγειοβότανο, πού έτοιμάζουν οι κυρίες; Κάτι βέβαια γιά να διαβάσουν σταστέρια τής εύτυχίας και να ιδούν, αν θάρθει στή ζωή τους!

Η Τζούλια (άπότομα). Νάϊ, αν βλέπει σταστέρια ό κύριος, θα πει πώς έχει πολύ καλά μάτια! (στή Χριστίνα). Χύστο σένα μισό μπουκάλι και βούλωστο καλά. Έρχεται τόρα ό κ. Ζάν να χορέψει μαζί μου ένα σοτίς; (άφίνει να πείσει τó μαντίλι της άπάνου στο τραπέζι).

Ο Ζάν (διστάζοντας). Δέ θέλω να φανώ σε κανέναν άγενής, άλλ' αυτό τó χορό τόν ύποσκέθηκα τής Χριστίνας.

Η Τζούλια. Α, αυτή μπορεί να χορέψει έναν άλλο. (Προχωρεί στή Χριστίνα) Έ, Χριστίνα; Δέ θέλεις να μου δανείσεις τó Ζάν;

Η Χριστίνα. Δέν τόν όρίζω. Άν ή δεσποινίδα τó καταδέχεται, δε μπορώ έγώ να ντιπεινω.

Πήγαϊνε λοιπόν και χαρά σου ή τιμή.

Ο Ζάν. Να πώ τó δικίο, δεσποινίς Τζού-

λια, χωρίς να θέλω να σ'αξ πειράζω, δεν πάει να χορεύεις δυο φορές στη σειρά με τον ίδιο κύριο. Έδώ οι άνθρωποι τ'α σκολιάζουν όπως θέλουν.

Η Τζούλια (αφαρπάζεται). Τι θά πουν αυτά; τί σκόλια και ξεσκόλια; Τι σκέφτεται ο κύριος μ' αυτό;

Ο Ζάν (ξεφεύγοντας). Η δεσποινίδα θέλει να με νιώσει, πρέπει να ν'α πω καθαρότερα; Δεν έρχεται καλά, να προτιμάει έναν από τους ύποταχτικούς σας, ενώ κ'οί άλλοι περιμένουν αυτή την ασυνήθιστη τιμή...

Η Τζούλια. Προτιμάτε! Τι φαντάζεται ο κύριος; Πολύ άπορώ! Έγώ ή οικοδέσποινα τιμώ το χορό τους με την παρουσία μου, κι αν θέλω και να χορέψω θα χορέψω με κείνον που ξέρετε και χορεύει. Το καταλαβαίνει ο κύριος;

Ο Ζάν. Όπως διατάζει η δεσποινίδα! Είμαι στις διαταγές της!

Η Τζούλια (ήσυχα). Μή μιλείτε τώρα για διαταγές. Απόψε χαιρόμαστε τη γιορτή κι αφινομε κατά μέρος τους βαθμούς! Δόστε μου λοιπόν το μπράτσο σας! Ήσυχα, Χριστίνα! Δέ θα στον άρπάξω τον αγαπημένο σου!

Ο Ζάν (της δίνει το μπράτσο του και την οδηγεί έξω, από την αλόθουρα).

Η Χριστίνα μονάχη*

Ακούγεται αδύνατη μουσική βιολιών κάπου κάπου σε χρόνο σασί.

Η Χριστίνα (ψιθυρίζει με τη μουσική, ξεστρώνει το τραπέζι που έφαγε ο Ζάν, πλένει το πιάτο στο νεροζύτη, το σκουπίζει και το φυλάει σ'ένα ντουλάπι. Έπειτα βγάνει την ποδιά της κουζίνας, πέρνει ένα καθαρεφτάκι από το συρτάρι, τον βάνει μπρός στο δοχείο με τις πασκαλιές άπ'αυτο στο τραπέζι, ανάβει ένα αλειματοκέρι και πυρόνει μια βελόνα των μαλλιών για να κατασάρσει τα μαλλιά του μετώπου της. Έπειτα πάει στη γυαλόπορτα κι αφογκάζεται, ξανάρχεται στο τραπέζι, βρίσκει το μαντύλι της δεσποινίδας, που το είχε ξεχάσει, το πέρνει και το μυρίζει, έπειτα συλογείται, το άπλώνει, το χαηδεύει άπαλά και το διπλώνει σε τέσσερα).

Ο Ζάν (ξανάρχεται μονάχος από την αλόθουρα). Μάλιστα! Είναι τρελή! Είναι τρελή! Είναι τρελή! Έτσι να χορεύει! Κ'οί άνθρωποι στέκονταν στις πόρτες και τ'α σκολιάζαν. Τι λές λοιπόν γι' αυτό, Χριστίνα;

* Αυτή η παντομιμική σκηνή πρέπει να παίζεται, ώσάν να ήταν τόντις κατάμηση ή θεατρίνα. Λοιπόν πρέπει, όταν το φέρνει ή ανάγκη, να στρέψει τα νύχτα στο κοινό και να μ'ην κοιτάζει στο άκροατήριο και να μη βιάζεται σ'άν να φοβόταν την άνυπομονή σ'ία του κοινού.—Ο Συγγραφέας.

Η Χριστίνα. Αχ! Τώρα είναι στον καιρό της και γι' αυτό κάνει τις παραξενιές της. Και τώρα δε θέλεις να π'αμε να χορέψουμε μαζί;

Ο Ζάν. Δεν είσαι λοιπόν πολύ θυμωμένη που σ'αφρισα;

Η Χριστίνα. Όχι! Καθόλου, το ξέρεις και γ'ω ξέρω τή θέση μου...

Ο Ζάν (βάνει το χέρι του στη μέση της). Είσαι πολύ έξυπνο κορίτσι και θά έγινοςουν μια λαμπρή νοικοκυρά...

Η Τζούλια (μπαίνει από τη γυαλόπορτα. Τους τσακόνει έτσι και δυσαρεστείται με άναγκαστή φαιδρότητα). Είσατε ένας θελχτικότατος καθαλιέρος, που αφινει μονάχη τή ντάμα του.

Ο Ζάν. Άπ' έναντίας, δεσποινίς Τζούλια, καθώς βλέπετε, έτρεξα βιαστικά να ζητήσω τήν αφιμένη ντάμα μου.

Η Τζούλια (αλλάζοντας τόνο). Εξέρετε πώς χορεύετε, όπως κανείς άλλος; Άλλά γιατί τέττα βραδιά μ' αυτά τα ρούχα; Βγάλετε τα άμέσως.

Ο Ζάν. Τότες πρέπει να παρακαλέσω τή δεσποινίδα να τραηητεί μια στιγμή, γιατί ή μαύρη μου ρετιγκότα κρέμεται εδώ... (τραβεί δεξιά, κόνοντας μορφασμούς).

Η Τζούλια. Ντρέπεται ο κύριος ναλλάζει μπροστά μου μια ρετιγκότα; Άς πάει λοιπόν στην κάμερά του κι άς ξανάρθει πάλε! Άς είναι, μπορεί να μείνει κ'εδώ γυρίζω έγώ!

Ο Ζάν. Με τήν άδειά σας, κυρία μου. (Πάει άριστερα. Φαίνεται το μπράτσο του, όταν αλλάζει τή ρετιγκότα).

Η Τζούλια (στη Χριστίνα). Άκου δώ, Χριστίνα. Άλήθεια είναι αγαπητικός σου ο Ζάν, που είναι τόσο ξεθαρμένος μαζί σου;

Η Χριστίνα (τραβιδώντας στην εστία). Άγαπητικός μου; Άν το θέλει έτσι ο κόσμος, ναί!

* Έτσι το λέμε κέμεις.

Η Τζούλια. Ποιό λέτε έτσι;

Η Χριστίνα. Κ' ή δεσποινίδα είχε έναν αγαπητικό, και...

Η Τζούλια. Ναί, μα μεις είμαστε άληθινά άρεθωνισμένοι...

Η Χριστίνα. Δεν είδα τί το κέρδος. (Κάθεται ή αποκοιμείται σιγά σιγά).

Ο Ζάν (με μαύρη ρετιγκότα και μαύρο καπέλο).

Η Τζούλια. Très gentil, monsieur Jean! Très gentil!...

* Γαλλικά, όπως και τ'άλλα παρακάτω, είναι και στο πρωτότυπο.—Σ. Μ.

Ο Ζάν. Vous voulez plaisanter, madame!

Η Τζούλια. Et vous voulez parler français! Πού τ'α μάθατε;

Ο Ζάν. Στην Έλβετία, όταν είμουν κελνερης σ'ένα από τ'α πρώτα ξενοδοχεία τής Λουτσερνής.

Η Τζούλια. Και φαινόσατε με τή ρετιγκότα σ'άν ένας γκέντλεμαν, άληθινά. Charmant! (κάθεται δεξιά στο τραπέζι).

Ο Ζάν. Ά! μ'ε κολακεύετε!

Η Τζούλια (πειραμένη). Έγώ να κολακώ; Τ'όν κύριο; !...

Ο Ζάν. Η μετριεφροσύνη μου που έχω από γεννητού μου μου επιτρέπει να μ'ην πιστεύω, πώς σεις λέτε άληθινά κοπιμένα σ'έναν άνθρωπο σ'άν και μένα και γι' αυτό επιτρεφα στον έαυτό μου να παραδεχτεί πώς έλέγατε περισσότερο άπ' ό,τι φρονείτε, ή, όπως το λένε, πώς με κολακεύατε.

Η Τζούλια. Πού έμάθατε να τ'ορνεύετε έτσι τα λόγια σας; Θά πηγαίνετε πολύ συχνά στο θέατρο.

Ο Ζάν. Μάλιστα! Έχω ταξιδέψει σε πολλούς τόπους!

Η Τζούλια. Μα δεν έγεννηθήκατε εδώ;

Ο Ζάν. Ο πατέρας μου ήταν μιστωτός στο νομάρχη αυτηνής τής περιφεφειας κ'έγω είδα τή δεσποινίδα μικρούλα, άν κ' ή δεσποινίδα με παρατήρησε έμένα ποτές.

Η Τζούλια. Άλήθεια;

Ο Ζάν. Μάλιστα, και θυμούμαι μια φορά που έμένα με τ'ονόμα μου—μάλιστα, αλλά δε μπορώ να μιλήσω γι' αυτό.

Η Τζούλια. Ω ναί... πείτε λοιπόν! Θά με ευχαριστήσετε, πώς...

Ο Ζάν. Όχι! Άλήθεια τώρα δε μπορώ! Ίσως μ'άν άλλη φορά.

Η Τζούλια. Το άλλη φορά είναι καμιά φορά. Είναι λοιπόν τώρα τόσο επικίντυνο;

Ο Ζάν. Δεν είναι επικίντυνο, αλλά είναι πολύ καλήτερο να ν'αφίσομε! Δέστε μονάχα εκεί! (δείχνει τή Χριστίνα, που είναι αποκοιμισμένη άπάνω σ'ένα κάθισμα κοντά στην εστία).

Η Τζούλια. Είναι ευχάριστη γυναίκα. Ίσως και ροχαλίζει, ε;

Ο Ζάν. Δέ ροχαλίζει, αλλά παραμιλάει στον ύπνο.

Η Τζούλια. Πώς το ξέρετε εσείς, πώς παραμιλάει στον ύπνο;

Ο Ζάν. Το άκουσα! (Διακοπή, που κοιτάζει ο ένας τον άλλον).

Η Τζούλια. Γιατί δεν καθόσατε; Ο Ζάν. Δέ μου επιτρέπεται να κάθουμαι μπροστά σας.

Η Τζούλια. Κι άν έγώ το διάταξα;

Ο Ζάν. Τότες θα ύπάκουα.

Η Τζούλια. Καθείστε!... Άλλά καρτεφάτε! Μπορείτε να μου δώστε να πιώ κάτι;

Ο Ζάν. Δεν ξέρω τί είναι εδώ στο μπουφέ. Πιστεύω πώς μόνο μπίρα...

Η Τζούλια. Δεν τήν περιφρονώ! Τ'α γούστα μου είναι τόσο άπ'α, που τήν προτιμώ από το κρασί.

Ο Ζάν (πέρνει μια μπιτλία από το μπουφέ και τήν άνοίγει ζητάει στο ντουλάπι για ποτήρι και πιάτο για να ν'α σερβίρει). Μπορώ να σ'α προσφέρω;

Η Τζούλια. Ευχαριστώ! Θέλετε κέσεις να πιείτε;

Ο Ζάν. Δεν είμαι καθόλου φίλος τής μπίρας, αλλά άν διάταζε ή δεσποινίδα.

Η Τζούλια. Πάλε ή διαταγή. Μού φαίνεται, πώς άν είσατε γκαλάν-καβαλιέρος θα μπορούσατε να κρατήσετε καλή συντροφία τής ντάμας σας.

Ο Ζάν. Είναι πολύ όρθη παρατήρηση! (Κατεβάζει και δεύτερη μπιτλία και πέρνει ένα ποτήρι).

Η Τζούλια. Πιείτε τώρα στην ύγεία μου!

Ο Ζάν (διστάζει).

Η Τζούλια. Μού φαίνεται πώς ο παλιός άνθρωπος έδειλιασε!

Ο Ζάν (στα γόνατα, ώσάν να παρωδούσε, σηκόνοντας το ποτήρι του). Προπίνω στην ύγεία τής κυρίας μου!

Η Τζούλια. Μπράβο! Τώρα για να συμπληρωθούν δλα πρέπει να μού φιλήσετε και το παπούτσι.

Ο Ζάν (διστάζει) άλλ' έπειτα άδράχνει με θάρρος το πόδι της και το φιλεί γλήγορα γλήγορα).

Η Τζούλια. Θυμάσια! Θυμάσια! Έπρεπε να γίνετε ήθοποιός.

Ο Ζάν (σηκόνεται). Μ'ην το παρακάνουμε, δεσποινίς. Μπορούσε ναρθεί κανείς και να μ'α δει.

Η Τζούλια. Και τί μ' αυτό;

Ο Ζάν. Οι άνθρωποι θα μιλούσαν με πολλήν άπλοικότητα γι' αυτά. Κι άν είξερε ή δεσποινίδα πώς π'ηγαιναν προλιγου τ'α στόματα...

Η Τζούλια. Τι έλεγαν λοιπόν; Πέστε μου! Άλλά καθείστε!

Ο Ζάν (κάθεται). Θά πιθυμούσα να μη σ'α λυπήσω, αλλά μεταχειρίστηκαν λόγια... να έξηγήσουν το χαρακτήρα. πού... μάλιστα, θάγ

τό νιώθετε μονάχη σας ! Δέν είσαστε πιά παιδί. κι όταν δούν μια κυρία μονάχη νά πίνει μαζί μέναν κύριο... ἄς εἶναι καί δούλος... καί μά- λιστα νύχτα... καί...

Ἡ Τζούλια. Κ' ἔπειτα ; Καί τό κάτω κάτω δέν εἶμαστε μόνοι. Ἐδῶ εἶναι κ' ἡ Χρι- στίνα.

Ἄ Ζάν. Μάλιστα, κοιμᾶται.

Ἡ Τζούλια. Τότες θά τήν ξυπνήσω (σηκό- νεται). Χριστίνα ! Κοιμᾶσαι ;

Ἡ Χριστίνα (στών ὕπνο). Μπλά... μπλά... μπλά...

Ἡ Τζούλια. Χριστίνα ! Πῶς κοιμᾶται !

Ἡ Χριστίνα (στών ὕπνο). Τά παπούτσια τ' Ἀφέντη τὰ γυάλισα... νά φωνάξω καφέ;... ἄ- μέσως, ἀμέσως, ἀμέσως... ὦ!.. ὦ!.. πούχ!..

Ἡ Τζούλια (τήν πιάνει ἀπό τή μήτη). Θέ- λεις νά σηκωθείς !

Ἄ Ζάν (αὐτηρά). Μήν πειράζετε ἕναν κοι- μισμένο !

Ἡ Τζούλια (αὐτηρότερα). Τ' εἶπατε ;

Ἄ Ζάν. Ὅποιοι ἐστέκονταν μιὰ μέρα ἀλά- κερη στήν φωτιά κοντά, μπορεί νά εἶναι κατα- κουρασμένος τή νύχτα. Καί πρέπει κανεῖς νάν τοῦ σέβεται τόν ὕπνο.

Ἡ Τζούλια (ἀλλάζοντας τόνο). Ἐσκερτή- κατε πολύ σωστά καί σᾶς τιμᾶ ἡ σκέψη σας... Εὐχαριστῶ ! (δίνει τοῦ Ζάν). Ἐλάτε τώρα ὄζω καί μαζεῦτε μου μερικῆς πασκαλιῆς !

Ἡ Χριστίνα (σηκώνεται ὅσο βασιτάει ἡ ἀκόλουθη σκηνή καί βγαίνει ἀριστερά τρεκλίζοντας, γιά νά πέσει στό κρεβάτι της).

Ἄ Ζάν. Μαζί μέ τή δεσποινίδα ;

Ἡ Τζούλια. Μαζί μου !

Ἄ Ζάν. Δέν εἶναι σωστό ! Δέν εἶναι καθό- λου σωστό !

Ἡ Τζούλια. Δέν καταλαβαίνω, τί βάνετε στό νοῦ σας. Εἶναι ποτές δυνατό νά στοχαζό- σαστε τίποτες ;

Ἄ Ζάν. Ἐγὼ ὄχι, ἀλλά οἱ ἄνθρωποι !

Ἡ Τζούλια. Τί ; Πῶς ἐγὼ θά εἶμουν ἐ- ρωτημένη μέναν ὑπερέτη ;

Ἄ Ζάν. Δέ φροντίζωμαι ὅ,τι θέλω, δε- σποινίς, ἀλλά εἶναι πολλά παραδείγματα... κ' οἱ ἄνθρωποι δέν ἔχουν ἱερό.

Ἡ Τζούλια. Ὁ κύριος εἶναι πιστεύω Ἄρι- στοκράτης !

Ἄ Ζάν. Μάλιστα, εἶμαι Ἄριστοκράτης !

Ἡ Τζούλια. Ταπεινόνουμαι.

Ἄ Ζάν. Δέν ταπεινόνουσατε, δεσποινίς, ἀκού- στε τή συμβουλή μου ! Κανεῖς δέν πιστεύει πῶς μέ τή θέλησή σας ταπεινόνουσατε ; οἱ ἄνθρωποι

θά λένε πάντα : ἡ δεσποινίδα ἔπεσε !

Ἡ Τζούλια. Ἐγὼ ἔχω μιὰ καλλίτερη ιδέα γιά τοὺς ἀνθρώπους ἀπό σᾶς ! Ἐλάτε καί δο- κιμάστε !... Ἐλάτε ! (τὸν προσκαλεῖ μέ τὸ μᾶτι).

Ἄ Ζάν. Ξέρετε, πῶς εἶσαστε ἀλλόκοτη ;

Ἡ Τζούλια. Ἦσως ! Μά καί σεῖς εἶσαστε ἀλλόκοτος ! Καί τό κάτω κάτω ὄλα εἶνε ἄλ- λόκοτα ! Ἡ ζωή, οἱ ἄνθρωποι, ὄλα εἶνε ἕνα κομάτι πάγος πού πλέγει ἀπάνου στό νερό, ὡς πού βυθίζεται ! Βλέπω κάθε τόσο ἕνα ὄνειρο πού πρέπει νάν τὸ συλοησῶ τώρα. Κάθουμαι τάχα ἀπάνου σέ μιὰ ψηλὴ κολώνα καί βλέπω τήν ἀδυναμία μου νά κατέβω. Μὲ πιάνει ζαλάδα ἄμα κοιτάξω κάτω κι ὅμως πρέπει νά κατέβω καί δέν ἔχω τό θάρρος νά γκρεμιστῶ. Δέ μπορῶ νά συγκρατηθῶ καί λαχταρῶ νά πῆσω κ' ὅμως δέν πέφτω. Κ' ἔτσι δέν ἡσυχαίω προτοῦ βρεθῶ κάτω, δέν κολοπιάνουμαι προτοῦ πατήσω τό χῶμα τῆς γῆς. Καί κατεβαίνω στή γῆς ; Ἐ, τότες θέλω νά χωθῶ κάτω ἀπό τή γῆς. Αἰσταν- θήκατε ἐσεῖς ποτέ κάτι παρόμοιο ;

Ἄ Ζάν. Ὅχι ! Ἐμένα τῶνειρό μου εἶναι, πῶς τάχα εἶμαι ξαπλωμένος κάτω ἀπό ἕνα ψηλὸ δέντρο σένα πυκνότατο δάσος. Θέλω νά- νέβω, νάνέβω ἀπάνου στήν τσίμα καί νά φανῶ στό φωτεινὸν ὄριζοντα, ὅπως ὁ Ἥλιος φαί- νεται καί νά λεηλατήσω ἐκεῖ πάνω τή φωλιά τοῦ πουλιοῦ πού ἔχει τὰ χρυσὰ αὐγά. Καί σκα- λῶνα καί σκαλῶνα, κι ὁ κορμὸς τοῦ δέντρου εἶναι τόσο χοντρός καί τόσο γλυστερός κ' εἶναι τόσο ψηλὰ καί τό πρώτο κλαδί. Καί ξέρω πῶς ἂν ἀδράξω μονάχα τό πρώτο κλωνάρι, θά μπο- ρέσω νά σκαρφαλώσω στήν κορφή, σάν νάν τήν ἀνέβαινα μέ σκάλα. Ἄχ ! ἀκόμα δέν τό ἀδραξα καί πρέπει νάν τό ἀδράξω κι ἄς εἶταν ἀκόμα καί στόνειρο. !...

Ἡ Τζούλια. Κάθουμαι τώρα καί φλυαρῶ μαζί σας ! Ἐλάτε τώρα ! Μονάχα στό πάρκο ὄζω. (Τοῦ προσφέρει τὸ μπράτσο της καί τραβᾶνε).

Ἄ Ζάν. Ἀπόψε, δεσποινίς, ἔπρεπε νά κοιμη- θοῦμαι ἀπάνου στὰ ἐννιά χορτάρια τ' Ἄγιαννισῶ θά βλέπαμε τὰ ὄνειρά μας νά ἐκπληρωθοῦνε ! Οἱ δυὸ τους (στρέφουν στήν πόρτα).

Ἄ Ζάν (φέρει τὸ χέρι μπρός ἀπό τὸ μᾶτι του).

Ἡ Τζούλια. Ἀρσίστε νά ἰδῶ τί ἐμπήκε στό μᾶτι σας.

Ἄ Ζάν. Ὄ, τίποτες ! Μονάχα μιὰ σκόνη. ... πᾶει, ἔπερασε πιά !

Ἡ Τζούλια. Εἶταν τό κανίκι μου πού σᾶς γρατζούνισε. Καθεῖστε τώρα, θά σᾶς βοηθήσω (τὸν πιάνει ἀπό τὸ μπράτσο καί τὸν καθίζει στό τρα- πέζι· τοῦ πέρνει ἔπειτα τὸ κεφάλι καί τὸ γυρίζει πίσω)

μέ τή μιὰν ἄκρη τοῦ μαντυλιοῦ ζητάει νά βγάλει τή σκόνη). Καθεῖστε τώρα ἡσυχά, ἀκίνητος (τὸν χτυ- πᾶει στό χέρι). Ἐτσι ! Ἐθελε ὁ κύριος νά ὑπα- κούσει ; Πιστεύω, πῶς ὁ μεγάλος, ὁ δυνατὸς ἄντρας τρέμει ! (τοῦ ἀγκίζει τὸ μπράτσο). Μὲ τέ- τια μπράτσα !

Ἄ Ζάν (νοουθετώντας τάχα). Δεσποινίς Τζού- λια !

Ἡ Τζούλια. Ναί, monsieur Jean.

Ἄ Ζάν. Attention ! Je ne suis qu'un homme !

Ἡ Τζούλια. Θέλει ὁ κύριος νά ἡσυχά- σει ; Νά, ἐβγήκε πιά ! Ἄς φιλήσει τώρα ὁ κύ- ριος τὸ χέρι μου κι ἄς μ' εὐχαριστήσῃ.

Ἄ Ζάν (σηκώνεται). Ἀκούστε με, δεσποι- νίς Τζούλια ! Τώρα ἡ Χριστίνα ἔφυγε κίπεσε στό κρεβάτι της. Θέλετε νά μ' ἀκούσετε ;

Ἡ Τζούλια. Πρῶτα νά φιλεῖστε τὸ χέρι !

Ἄ Ζάν. Ἀκούστε με !

Ἡ Τζούλια. Πρῶτα νά φιλεῖστε τὸ χέρι !

Ἄ Ζάν. Μάλιστα, ἀλλά σεῖς πρέπει νάνα- λάβετε τήν εὐτύχη.

Ἡ Τζούλια. Σὲ τί ;

Ἄ Ζάν. Σὲ τί ; Κ' εἰκοσιπέντε χρονῶ λοιπὸν εἶσαστε ἀκόμα παιδί ; Δέν ξέρετε λοι- πὸν πόσο εἶναι ἐπικίνδυνο νά παίζει κανεῖς μέ τή φωτιά ;

Ἡ Τζούλια. Ὅχι ; γιά μένα. Ἐγὼ εἶμαι ἀσφαλισμένη !

Ἄ Ζάν (τολμηρά). Ὅχι ; δέν εἶσαστε ἀσφα- λισμένη. Κ' ἂν εἶσαστε σεῖς ἀσφαλισμένη, ἡ γειτονιά σας δέν εἶναι !

Ἡ Τζούλια. Ἐσεῖς δηλαδή ; ἔπρεπε νά εἶσαστε.

Ἄ Ζάν. Μάλιστα, ὄχι ; γιὰτί εἶμαι ἐγὼ, ἀλλὰ γιὰτί ἐγὼ εἶμαι νέος...

Ἡ Τζούλια... μέ ὠραία χαρακτηριστικά ...Τί ἀπίστευτη ματαιοδοξία ! Ἐνας δὸν Ζουάν ἴσως ! Ἡ ἕνας Ἰωσήφ ; Μά τήν πίστη μου, μοῦ φαίνεται ὁ κύριος, σάν ἕνας Ἰωσήφ ! Ἄ Ζάν. Τὸ πιστεύετε ;

Ἡ Τζούλια. Πάνου κάτω.

Ἄ Ζάν (προχωρεῖ ἀπάνου της καί θέλει νάν τήν ἀγκαλιάσει γιά νάν τήν φιλήσει).

Ἡ Τζούλια (τοῦ δίνει ἕνα χτύπημα σταύ- τιά). Πηγαίνετε ἔξω !

Ἄ Ζάν. Τὸ λέτε σοβαρὰ ἢ ἄστυα ;

Ἡ Τζούλια. Σοβαρὰ !

Ἄ Ζάν. Τότες καί τὰ προηγούμενα εἶταν σοβαρὰ ! Παίζετε λοιπὸν πολὺ σοβαρὰ κι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐπιφοβώτερο ! Μά τώρα ἐγὼ κουρά- στηκα ἀπὸ τὸ παιγνίδι καί παρακαλῶ νά μοῦ

ἐπιτρέψετε νά ξαναπάω στή δουλειά μου (πᾶει πίσω πρὸς τὰ παπούτσια). Ὁ κ. κόμητας πρέπει νά ἔχει στήν ὄρα τοὺς τὰ παπούτσια του, καί τὰ μεσάνυχτα πέρασαν πιά. (Σηκώνει τὰ παπού- τσια).

Ἡ Τζούλια. Ἀρσίστε τὰ παπούτσια ἐκεῖ !

Ἄ Ζάν. Ὅχι ! Εἶναι ἡ δουλειά μου κ' εἶμαι ὑποχρεωμένος νάν τήν κάμω. Μά δέν εἶ- μαι κ' ὑποχρεωμένος νά εἶμαι τὸ παιγνίδι σας καί δέ θά γένει αὐτὸ ποτές, γιὰτί ἐγὼ ξέρω πολὺ καλὰ τὸν ἑαυτό μου.

Ἡ Τζούλια. Εἶσαστε ὑπερήφανος !

Ἄ Ζάν. Σ' ὀρισμένες περιστάσεις ! Σ' ἄλ- λες δέν εἶμαι.

Ἡ Τζούλια. Ἀγαπήσατε ποτές ;

Ἄ Ζάν. Μὴ μεταχειρίζομαστε τή λέξη. Μάλιστα. Ἀγάπησα πολλὰ κορίτσια καί μιὰ φορὰ ἀρῶστησα, γιά νά μὴ μπορῶ νά πάρω ἐκεῖνη τὸν ποθοῦσα νά ἔχω. Ἀρῶστησα, βλέ- πετε, σάν τὰ βηγάπουλα τῆς Χαλιμάς πού δέ μποροῦσαν οὔτε νά φῶνε οὔτε νά πιοῦνε. (Ξανα- βᾶνει τὰ παπούτσια στή θέση τους).

Ἡ Τζούλια. Ποῖα εἶταν αὐτή ;

Ἄ Ζάν. Δέ μπορείτε νά μ' ἀναγκάσετε νάν τὸ πῶ.

Ἡ Τζούλια. Ἄν σᾶς παρακαλοῦσα, σάν ἕνας ὁμοιος σας ;...σάν ἕνας φίλος ; Ποῖα εἶταν ;

Ἄ Ζάν. Ἐσεῖς !

Ἡ Τζούλια (κίθεται). Τί κωμικό !

Ἄ Ζάν. Μάλιστα, ἂν θέλετε λοιπὸν νάν τὸ ἀκούσετε ! Εἶταν γελοῖο ! Βλέπετε, εἶναι ἡ ἱστορία πού δέν ἤθελα νά σᾶς δηγηθῶ προτή- τερης, μά τώρα θά σᾶς τήν πῶ ! Ξέρετε πῶς φαίνεται ὁ κόσμος ἀπὸ κάτω ; Ὅχι ! Δέν τὸ ξέρετε ! Σάν τὰ πουλιὰ ἐκεῖνα τὰ γεράκια, πού σπάνια κανεῖς μπορεί νάν τοὺς δεῖ τὰ νῦτα, γιὰτί συνήθως πετᾶνε ψηλὰ. Μεγάλονα ἐγὼ στό καλῦθι μας μ' ἐφτά ἀδερφάδες καί...ἕνα γου- ροῦνι, μάλιστα...ἔξω στὶς γυμνές, στὶς σταχτε- ρές πεδιάδες πού δέν ἐμόλυε κανένα δέντρο.

Ὅμως ἐγὼ μποροῦσα νά παρατηρῶ ἀπὸ τὸ παράθυρο τοὺς τοίχους τοῦ πάρκου σας μέ τίς μηλιές ἀποπάνου τους. Εἶταν ὁ κῆπος τῆς πα- ράδεισος, κ' ἐκεῖ ἐστέκονταν χίλιοι ἀγγέλοι μέ τάναμμένα σπαθιά καί τὸνὸ φύλαγαν. Κι ὅμως κέγὼ κι ἄλλα παιδιὰ εὐρίσκαμε τὸ δρόμο γιά τὸ δέντρο τῆς Ζωῆς...μέ περιφρονᾶτε τώρα ;

Ἡ Τζούλια. Ἄ ! Κλέψιμο μῆλων. Ὅλα τὰ παιδιὰ τὸ κάνουν !

Ἄ Ζάν. Τώρα τὸ λέτε ἔτσι, ἀλλὰ μέ πε- ριφρονᾶτε ! Ἐ, ἀδιόφορο ! Μιὰ φορὰ μπῆκα μέ τή μάνα μου στὸν κῆπο γιά νά παστρέψουμε

τίς βραγίεις των κρομμυδιών από τάγριοχόρταρα! Πλάι στον κηπότοιο ήταν ένα Τούρκικο κίοτσι σκιασμένο από γιασεμιά και περικυκλωμένο μ' αγιόκλημα. Δεν είξερα, τί χρησιμύει, μα δεν είχα ιδομένο ακόμα ένα τόσο ώραιο χτίριο. Μπεζόβγαιαν άνθρωποι εκεί και μιά μέρα βρήκα την πόρτα ανοιχτή. Τρούπωσα μέσα κ' είδα τους τοίχους γιομάτους εικόνες βασιλιάδων και αυτοκρατόρων και μπρός στά παράθυρα έκρέμονταν κόκκινες κουρτίνες με κρόσα... τότε ξέρετε, τί σκέφτομαι. 'Εγώ... (πέρνει ένα κλωνάρι πασκαλιάς και τὸ φέρνει στή μύτη τῆς δεσποινίδας) ἐγὼ δὲν εἶμουν ποτὲς μπασμένος σὲ παλάτι, δὲν είχα τίποτες ἄλλο ιδωμένο πᾶρξ τὴν ἐκκλησιά... ἀλλὰ αὐτὸ εἶδω εἶταν πολὺ ὠραιότερο· κι ὅλο τὸ συλογίζομουν καὶ πάντα τόνειρούομουν. Καὶ σιγὰ σιγὰ ἀνάτειλε μέσα μου ἡ λαχάρα νὰ γνωρίσω μιὰ φορὰ ὅλη τὴ λαμπρότητα... Enfin, τρούπωσα μέσα, εἶδα καὶ καταπλάγηκα. Μὰ τότες κάποιος ἔρχονταν! Γιὰ τοὺς ἀφεντάδες εἶναι μονάχα μιὰ ἔξοδος, μὰ γὼ βρήκα ἀκόμα μὴν ἄλλη καὶ δὲν ἄργησα νὰν τὴν προτιμήσω!

'Η Τζούλια (ποὺ εἶχε παρμένο τὸ κλωνάρι τὰφίνει νὰ πέσει ἄπάνου στὸ τραπέζι).

'Ο Ζάν. 'Ετσι λοιπὸν πήδησα κέπεσα σὲ μιὰ φραμπουάζια, γλύστηρα ἀπὸ μιὰ βραγιά καὶ βρέθηκα στὴν ταράτσα τῶν ρόδων. 'Εκεῖ ἀντίκρυσα ἕνα λευκὸ φόρεμα κ' ἕνα ζευγάρι ἄσπρες κάλτσες. . εἶσατε σεις. Μούλωσα κάτου ἀπὸ ἕνα σωρὸ ἀγριοχορταριῶν. . . ἀποκάτου, μπορείτε νὰν τὸ φρναστεῖτε;... κάτου στάγκάθια, ποὺ μ' ἀγκέλωναν, καὶ στὴν ὕψη Γῆς, ποὺ βρωμοῦσε. Καὶ σὰς κοίταξα, ἐνὼ σεις συργιανούσατε ἀνάμεσα στὰ ρόδα καὶ σκέφτομουν: Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἕνας φωνᾶς μπορεῖ νὰ πάει στὴ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν καὶ νὰ μείνει μαζί με τοὺς Ἀγγέλους; ἔτσι παράδοξο εἶναι κ' εἶδω στὴ Γῆς τοῦ Θεοῦ, νὰ μπορεῖ τὸ παιδί ἐνὸς δούλου, νὰ πηγαίνει στὸ πάροχο τῆς ἔπαυλης καὶ νὰ παίζει μετὰ τὴν κόρη τοῦ κόμητα.

'Η Τζούλια (ἐλεγεῖται). Νομίζετε πὼς ὅλα τὰ φτωχόπαιδα σὲ παρόμοια περίσταση θὰ ἐσκέφτονταν τὸ ἴδιο;

'Ο Ζάν (στὴν ἀρχὴ διστάζοντας, ἔπειτα μετὰ καταπιστικὸ τόνο). 'Αν ὅλα τὰ φτωχόπαιδα;... Μάλιστα... μάλιστα!

'Η Τζούλια. Θὰ εἶναι ἀπίστευτη δυστυχία νὰ εἶναι κανεὶς φτωχός.

'Ο Ζάν (μετὰ βυθὸν πόνο, ποὺ τὸν φανερόνει δυνατῶ). 'Αχ! Δεσποινίς Τζούλια! 'Αχ! 'Ενα σκυλὶ μπορεῖ νὰ καθίσει στὸ σωρὸ μιᾶς κόμη-

σας, ἕνα ἄλογο μπορεῖ νὰ χαηδευτεῖ στὴ μούρη ἀπὸ τὸ χέρι μιᾶς ἀρχόντισσας, ἀλλὰ ἕνα παιδί... (Ἀλλῆζοντας τόνο). Μάλιστα, μάλιστα, εἶναι κἐξαιρεση... εἶναι κένας ποὺ κατέγει τὰ στοιχεῖα νὰ ξεπροβάλει στὸν κόσμο... μὰ ἕνας ἴσως μονάχα! 'Ὡς τόσο, ξέρετε, τί ἔκαμα; Πήδησα μετὰ τὰ ρούχα κάτου στὸ ρυάκι τοῦ μύλου, ὅμως μετὰ τσάκωσαν καὶ μετὰ ξυλοκόπησαν. 'Αλλὰ τὴν ἄλλη Κυριακὴ, ὅταν ὁ πατέρας κι ὁλοὶ τοῦ σπιτιοῦ πήγαν στὴν κυρούλα μου, τὰ κατᾶφερα τόσο καλὰ, ὥστε ἐμείνα στὸ σπίτι. Καὶ τότες καθαρίστηκα μετὰ σαποῦνι καὶ ζεστὸ νερὸ, ἔφρεσα τὴν καλήτηρή μου ἀλλαξιά καὶ πήγα στὴν ἐκκλησιά, ποὺ ἀπάντεχα νὰ σὰς εἶδω, ὦ νὰ σὰς εἶδω! Σὰς εἶδα καὶ γύρισα σπῖτι μου μετὰ τὴν ἀπόφαση νὰ πεθάνω κ' ἤθελα νὰ πεθάνω μετὰ χάρη καὶ μετὰ γλύκα, χωρὶς πόνους. Καὶ συλογίστηκα, πόσο θὰ εἶταν ἐπικίνδυνο, νὰ κοιμηθῶ κάτου ἀπὸ πασκαλόθραμνα. Εἶχαμε ἴσα ἴσα ἕναν ποὺ εἶταν πιά ἀνθισμένος. Τοῦ ξεφύλισα ὅλα τὰ θῆλια του καὶ ξεπλώθηκα στὴν κάσα τῆς χειροῦ. Εἶδατε τί γλυστερὸ ποὺ εἶναι τὸ ἄχερο; σὰ δέρμα ἀνθρώπου εἶναι ἀπαλὸ στὸ πιάσιμο. 'Επειτα τὴν ἐκίεσα μετὰ τὸ καπάκι καὶ κοιμήθηκα θεοκλειστος ἐκεῖ καὶ ζύνησα ἀληθινὰ πολὺ ἄρωστος. Μὰ δὲν πείθανα, καθὼς βλέπετε. Τ' ἤθελα;... δὲν τὸ ξέρω! Νὰ σὰς κερδίσω; ὦ εἶταν ἀδύνατο... Καὶ σεις μοῦ εἶσατε ἢ ἀποδείξη, πὼς δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὸν κύκλο ποὺ γεννήθηκα.

'Η Τζούλια. Δηγόστασε θελητικότητα. Τὸ ξέρετε; 'Επήγατε στὸ σκολεῖο;

'Ο Ζάν. Λίγο· μὰ διάβασα πολλὰ μυθιστορήματα καὶ πήγα πολλές φορὲς στὸ θέατρο. 'Επειτα ἔχω ἀκούσει νὰ μιλοῦν ἄνθρωποι καθὼς πρέπει κι ἀπ' αὐτοὺς τὸ περισσότερο τᾶμαθα.

'Η Τζούλια. Κρυφακοῦτε λοιπὸν ὅτι λέμε;

'Ο Ζάν. Μάλιστα! Κι ἀκούσα πολλά πολ- λά ὅταν κάθουμον λακὲς στ' ἀμάξι ἢ τραβοῦσα τὸ κουπί στὴ βάρκα. Μιὰ φορὰ ἀκούσα τὴν δεσποινίδα καὶ μιὰ φιλενάδα τῆς...

'Η Τζούλια. 'Α! Τί ἀκούσατε λοιπὸν;

'Ο Ζάν. Μάλιστα· δὲν μπορῶ νὰν τὸ πῶ τώρα· κι ἀλήθεια ἀπόρησα καὶ δὲν καταλάβαινα, ποὺ εἶχατε μάθει ὅλα ἐκεῖνα τὰ λόγια. 'Ἰσως στὸ βάθος νὰ μὴν εἶναι μεγάλη διαφορά, ἀπὸ ἄνθρωπο σ' ἄνθρωπο, ὅπως πιστεύουν!

'Η Τζούλια. 'Αχ! Ντραπεῖτε!... Ντραπεῖτε! 'Εμεῖς δὲ ζοῦμε, ὅπως εἶσατε, ὅταν ἀρεθωνισατοῦμε.

'Ο Ζάν (κοιτάζοντας τὴ κατᾶματα). Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ; Μάλιστα!... Καὶ γιὰ μένα λοι-

πὸν ἡ δεσποινίδα συμπεριφέρεται τόσο ἀθῶα;...

'Η Τζούλια. Εἶταν ἀνάξιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ τοῦ παραγόρησα τὴν ἀγάπη μου.

'Ο Ζάν. Πάντα ἔτσι λένε τὰ κορίτσια... ὕστερα τὸ λένε!

'Η Τζούλια. Πάντα; 'Ο Ζάν. Τὸ πιστεύω, μάλιστα. Τὴν ἴδια δικαιολογία τὴν ἀκούσα πιά πολλές φορὲς σὲ παρόμοια περίσταση.

'Η Τζούλια. Σὲ ποῖα περίσταση;

'Ο Ζάν. Σὰν κι αὐτὴ ποὺ ἀναφέραμε προλίγου. Τὴν τελευταία φορὰ...

'Η Τζούλια. Σιωπὴ! Δὲ θέλω πιά νὰκούσω τίποτες...

'Ο Ζάν. 'Ετσι κ' ἐκεῖνη δὲν ἤθελε... ἄ! εἶναι περιεργότατο. Σὰς παρακλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε πιά νὰπυσορθῶ.

'Η Τζούλια (ἀγγιχτικῶς). 'Υπνο τὴν ὀλονυκάτου ἀπὸ πασκαλόθραμνα. Εἶχαμε ἴσα ἴσα ἕναν ποὺ εἶταν πιά ἀνθισμένος. Τοῦ ξεφύλισα ὅλα τὰ θῆλια του καὶ ξεπλώθηκα στὴν κάσα τῆς χειροῦ. Εἶδατε τί γλυστερὸ ποὺ εἶναι τὸ ἄχερο; σὰ δέρμα ἀνθρώπου εἶναι ἀπαλὸ στὸ πιάσιμο. 'Επειτα τὴν ἐκίεσα μετὰ τὸ καπάκι καὶ κοιμήθηκα θεοκλειστος ἐκεῖ καὶ ζύνησα ἀληθινὰ πολὺ ἄρωστος. Μὰ δὲν πείθανα, καθὼς βλέπετε. Τ' ἤθελα;... δὲν τὸ ξέρω! Νὰ σὰς κερδίσω; ὦ εἶταν ἀδύνατο... Καὶ σεις μοῦ εἶσατε ἢ ἀποδείξη, πὼς δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὸν κύκλο ποὺ γεννήθηκα.

'Ο Ζάν. Μάλιστα! Δὲ μ' εὐχαριστεῖ ἀληθῆς νὰ χορεύω ἔξω ἐκεῖ μετὰ τὸ σκολοῖο.

'Η Τζούλια. Πάρετε τὸ κλειδί τῆς βάρκας καὶ βγάλτε τὴ στὴ λίμνη. Θέλω νὰ εἶδω τὸ βγάλσιμο τοῦ 'Ηλιου.

'Ο Ζάν. Εἶναι σωστὸ;

'Η Τζούλια. Φαίνεται πάντα, σὰ νὰ φροντίσετε γιὰ τὴν ὑπόληψή σας!

'Ο Ζάν. Καὶ γιὰτί ὄχι; Δὲ θὰ πιθυμοῦσα νὰ γίνω γελοῖος, δὲ θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ διωχτῶ χωρὶς σύσταση, ἂν θέλω νὰ ξαναμπῶ σὲ θέση. Καὶ μοῦ φαίνεται, ἔχω ὠριμένα καθήκοντα ἀπέναντι τῆς Χριστινᾶς.

'Η Τζούλια. 'Α, ἔτσι, τότε ξεπετάχτηκε πάλι ἡ Χριστινᾶ...

'Ο Ζάν. Μάλιστα, καὶ γιὰ τὸ δικὸ σας τὸ χατήρι. 'Ακούστε τὴ συμβουλή μου καὶ πηγαίνετε ἄπάνου καὶ ξεπλωθεῖτε στὸ κρεβάτι σας.

'Η Τζούλια. Πρέπει ἴσως νὰ σὰς ὑπακούσω;

'Ο Ζάν. 'Ὡ, κάμετέ το μιὰ φορὰ γιὰ τὰ συμφέρο σας! Σὰς παρακλῶ! Εἶναι τόσο πιά βυθισμένη ἡ νύχτα. 'Ο ὕπνος μεθάει κι ἀνάθει τὸ κεφάλι! Πηγαίνετε νὰ ἡσυχάσετε! Σὲ λίγο... ἂν ἀκούω καλᾶ... ὦ! οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται πρὸς τὰ δῶ, νὰ με ζήτησουν! 'Α μὰς βροῦν εἰδῶ, πᾶσι, χαθήκατε!

'Ο χορὸς (ἀκούγεται ἀπὸ μακριὰ καὶ πλησιάζει ὀλοένα).

ALLEGRETTO (Σὲ μονοφωνία, χωρὶς ἰκομπανιζμέντο).

Τοῦ-το τὸ κη-λο-και-ρά-α-κι

τι-ρι-τι-τι-ρα-λά-τι-ρι-τι-τι-ρα.

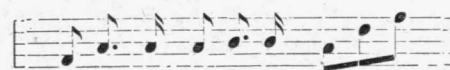
κου-νη-γού-ου-σα-ε-να-που-λάκι

τι-ρι-τι-τι-ρα-λα-λά.

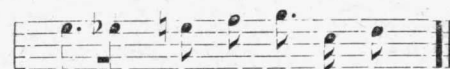
Τοῦ-το τὸ κη-λο-και-ρά-α-κι

τι-ρι-τι-τι-ρα-λά-τι-ρι-τι-τι-ρα.

κου-νη-γού-ου-σα-ε-να-που-λάκι

τι-ρι-τι-τι-ρα-λα-λά.

Τοῦτο τὸ καλοκαιρῶνι κι ἄργισα νὰ τραγοῦδάω κυνηγοῦσα ἕνα πουλάκι. τὸ βιολὶ μου νὰ λαλάω κυνηγοῦσα κ' ἐποθοῦσα τὰ τραγοῦδια, τὸ βιολὶ μου νὰν τὸ πιάσω δὲ μπορούσα· τόφεραν στὴν κήμερή μου, ἔξωεργα παγίδες βάνω καὶ μετὰ καμωμάτά μου μόν' τοὺς κόπουσμου ὄλους τόβαλα στὴν ἀγκαλιά μου.

[χάνω] ἔπαψ' ἀπὸ τὸ κυνηγῶ τὸ πουλὶ γιὰ νὰ μὴ φύγει, (σὲ κάθε πρῶτο στίχο: Τριτιτι-ραλά-τριτιτι-ρα) καὶ σὲ κάθε δεύτερο: Τριτιτι-ραλά-λά).

'Η Τζούλια. Τοὺς γνωρίζω τοὺς ἀνθρώπους μας καὶ τοὺς ἀγαπῶ, ὅπως κ' ἐκείνοι μ' ἀγαποῦν. 'Ας ἔρθουν καὶ θὰν τὸ ἰδεῖτε!

'Ο Ζάν. 'Ὀχι, δεσποινίς Τζούλια, οἱ ἄνθρωποι δὲ σὰς ἀγαποῦν. Τρῶνε τὸ ψωμί σας καὶ σὰς κκακολογᾶνε πίσω σας. Πιστέψετε με! 'Ακούστε, ἀκούστε τὸ τραγοῦδι τους!... ἄ! ὄχι! καλῆτερα νὰ μὴν τὸ ἀκούσετε!

'Η Τζούλια (ἀρρογκᾶζεται). Τί τραγοῦδᾶνε; 'Ο Ζάν. Εἶναι ἄσυρα. Σατυρίζουν ἐσὰς καὶ μένα!

'Η Τζούλια. Φριχτό! ὦ! φοῦ! Καὶ μετὰ κατεργαριά...

'Ο Ζάν. Τὸ σκολοῖο εἶναι δεῖλὸ πάντα! Καὶ στὸν πόλεμον αὐτὸ τὸ καλῆτερο εἶναι ἡ φυγὴ!

'Η Τζούλια. Ἡ φυγὴ! ἀλλὰ πού; 'Ὄξω δὲν μπορούμε. Κι οὔτε μπορούμε νὰ μποῦμε στῆς Χριστινᾶς...

'Ο Ζάν. Λοιπὸν στὴν κήμερή μου! Ἡ ἀνάγκη δὲν ἔχει νόμους· καὶ μπορείτε νὰ μοῦ ἐμπιστευτεῖτε, γιὰτί ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀληθινὸς σας, ὁ εἰλικρινέστερος φίλος σας καὶ σὰς σέβομαι τόσο!

'Η Τζούλια. Μὰ συλοσηστεῖτε!... 'Α σὰς ζητήσουν κ' ἐκεῖ;

'Ο Ζάν. Θάμπωρωσ τὴν πόρτα κι ἂ θέλει κανεὶς νὰν τὴ σπάσει, θὰν τὸν σκοτώσω!... 'Ελάτε!... (γονατίζοντας). 'Ελάτε!...

'Η Τζούλια (γιωματή ύποψία). 'Υποσκειθεί-
τε μου...

'Ο Ζάν. Σας όρκίζομαι!

'Η Τζούλια (βγαίνει με όρμη άριστερά).

'Ο Ζάν (τήν ακολουθεί).

Παντομυμική όκνη

Νειό και νειές με τὰ γιορτινά τους φορέματα και με λουλούδια στὰ καπέλα, ένας βιολιτζής μπροστά μπροστά, μπαίνουν από τή γαλαθούρα. Ένα βαρελάκι άριές μπίρας κ' ένα άλλο ρακί, με κλαδιά στολισμένα, τὰ βίνουν δεξιά άπάνου στο τραπέζι. Βγάζουν ποτήρια. Πίνουν. Έπειτα κίνουν κύκλο, τραγουδάνε τὸ τραγούδι τους και χορεύουν. Τέλος ξαναβγαίνουν από τήν αλόθουρα τραγουδώντας.

'Η Τζούλια (μπαίνει άριστερά μονάχη, βλέπει τήν άταξία στήν κουζίνα και σφίγγει τὰ χέρια της' έπειτα βγάνει μιά πουδρόφουντα και πουδρίζει τὸ πρόσωπό της).

'Ο Ζάν (μπαίνει άριστερά' πολύ έρεθισμένος). Βλέπετε λοιπόν; Τ' άκούσατε και μόνη σας! Νομίζετε πιά πώς είναι δυνατό νὰ μείνουμε εδῶ;

'Η Τζούλια. Όχι! Δέν τὸ κάνω πιά. Μὰ τί πρέπει λοιπόν νὰ κάμουμε;

'Ο Ζάν. Νὰ φύγουμε, νὰ πάμε μακριά από δῶ!...

'Η Τζούλια. Νὰ φύγουμε; και πού νὰ πάμε;

'Ο Ζάν. Στὴν Έλβετία, στις Ίταλικές λίμνες. Δέν πῆγατε ἐκεῖ ακόμα;

'Η Τζούλια. Όχι! Είναι ωραία ἐκεῖ;

'Ο Ζάν. Ω! αἰώνιο καλοκαίρι, πυρτοκαλιές, πιροδάφνες!... ὦ!

'Η Τζούλια. Και τί θὰ κάμουμε ύστερότερα ἐκεῖ;

'Ο Ζάν. Άνοίγουμε ένα ξενοδοχείο πρώτης τάξεως με πελάτες πρώτης τάξεως.

'Η Τζούλια. Ένα ξενοδοχείο;

'Ο Ζάν. Ά! είναι Ζωή! Πιστέψέτε με! Άκατάπαυτα νέα πρόσωπα, νέες γλώσσες. Ούτε ένα μινουτο καιρός για σκέψη και όνειρο. Καμιά σκοτούρα για τή ζήτηση ἢ δουλειά έρχεται μόνη της. Μέρα και νύχτα τὸ κουδούνι χτυπάει, και τὸ τραῖνο σπουρίζει, και τ' όνιμπους πάει κ' έρχεται' και τὰ εἰκοσόφραγκα κυλάνε στο μπιέχαγτά! Ά! είναι Ζωή... είναι Ζωή!

'Η Τζούλια. Ναί. Αυτό θὰ πει πώς ζει κανείς! Κ' εγώ;

'Ο Ζάν. Κ' εσεις; 'Η άρχόντισσα του σπιτιού' τὸ καμάρι της φίρμας... ὦ!... με τή μορφή σας... με τους τρόπους σας... ὦ... ἢ επιτυχία είναι άσφαλισμένη! Colossal! Θὰ καθόσαστε σὰ βασιλίσσα στο ταμεῖο και θὰ κάνετε άνω κάτω τους σλαβούς μονάχα άκουμ-

πώντας τὸ δαχτυλάκι σας στο ηλεκτρικό κουδούνι' οἱ πελάτες θὰ διαβαίνουν από τὸ θρόνο σας και θάφινουν ταπεινότατα τους θησαυρούς τους στο τραπέζι σας. Δέ μπορείτε νὰ σκεφτείτε καθόλου, πὼς τρέμουν οἱ άνθρωποι, όταν κρατάνε στο χέρι ένα λογαριασμό... Θάλατιζω εγώ τή σημείωση και σεῖς με τὸ γλυκύτατό σας τὸ χαμόγελο θάν τὴν ξαναγλυκύνετε. Ά! Έλάτε νὰ φύγουμε από δῶ... (Πέρνει έναν όδηγό του σιδηροδρόμου από τὸ τραπέζι). Ίσα Ίσα με τὸ τραῖνο πού φεύγει. Στις 6 και 30 θὰ εἴμαστε στο Μαλμέ, στο Άμπουργο στις 8 και 40 τὸ πρωί. Φραγκφούρτη-Μπάξελ μιά μέρα, και στο Κόμο με τὸ τραῖνο τοῦ Γκότταρτ—βλέπουμε— τρεῖς ἡμέρες. Μονάχα τρεῖς ἡμέρες!

'Η Τζούλια. Όλα πολὺ ωραία! Μὰ, Ζάν... σὺ πρέπει νὰ μεγαρδωνίσεις! Πές μου πὼς μάγαπᾶς! Άγαλιάσε με λοιπόν.

'Ο Ζάν (δισταζοντας). Τὸ πιθιμούσα... μὰ δέν τολμῶ. Όχι εδῶ στο σπίτι. Σας αγαπῶ... άμφιβάλετε... μπορείτε ν' άμφιβάλετε;

'Η Τζούλια (με γυναικίσιο νάζι). Σεῖς! Λέγε σὺ! Μεταξί μας δέν ύπάρχει πιά κανένας φραγμός. Λέγε σὺ!

'Ο Ζάν (βιαστικά). Δέ μπορῶ! Μεταξί μας ύπάρχει ακόμα ένας φραγμός' ύπάρχει, όσο καθόμαστε σ' αυτό τὸ σπίτι... μάλιστα, είναι τὰ περασμένα... είναι ὁ κ. κόμητας. Ποτές μου δέν εἶδα άνθρωπο πού νάν τουλάχιστον τόσο σεβασμό... μονάχα τὸ γάντι του νὰ ἰδῶ άπάνου σένα κάθισμα και άμέσως γένομαι τόσοσ δά... μονάχα τὸ κουδούνι του νάκούσω για νὰ με πάρει μαζί του και νάμε σάν τὸ δειλότατο άλογο... και όσο βλέπω ἐκεῖ τὰ στιβάλια του νὰ στέκουν έτσι υπερέφρανα, έτσι ὀρθά, κάτι με κλωτσάει στο νῶτα... (τὰ σπρόγγει με τὸ πόδι του μακριά). Πρόκληψη, δυσειδαιμονία ἕως πού μάς τὴν μπόλιασαν από τὰ παιδικά μας χρόνια και δέ μποροῦμε νάν τὴν πετάζουμε. Έλάτε σέ μίαν άλλη χώρα, σέ μιά δημοκρατία και θάν τὸ ἰδεῖτε, θὰ γονατίζουν μπρὸς από τὸ λιθρὸ τοῦ πορτιέρι μου... πρέπει νὰ γονατίσουν, μάλιστα' και ὄχι εγώ νὰ γονατίζω!... Δεν εγενήθηκα για αυτό, γιατί ύπάρχει μέσα μου χαραχτήρας κέγω μονάχα στήν άρχή τὸ πρώτο κλωνάρι άδραχμένο και πρέπει: νὰ με ἰδεῖτε πὼς θὰ σκαρφαλώνω! Σήμερα εἶμαι δούλος, τοῦ χρόνου θὰ εἶμαι ἰδιοχτήτης, σέ δέκα χρόνια ραντιέρης, και τότες θὰ ταξιδέψω στη Ρουμανία και θὰ πάρω παράσημο, και μπορῶ... κοιτάζετε καλά. λέγω μπορῶ... νὰ τελειόσω κόμητας.

'Η Τζούλια. Καλά, καλά.

'Ο Ζάν. Ά! Στη Ρουμανία αγοράζονται οἱ τίτλοι, και τότες εσεις πάλε κόμησα! 'Η δική μου ἢ κόμησα!

'Η Τζούλια. Τι νάν τὰ κάμω πιά αυτά εγώ, μιά και τὰ πέταξα! Πές μου πὼς μάγαπᾶς, αλλιώς... ναί, τί εἶμαι' αλλιώς;

'Ο Ζάν. Θὰ σας τὸ πῶ χιλίες φορές... άργότερα! Έδῶ μονάχα ὄχι. Και μπρὸς άπ' όλα ὄχι αίσθηματικότητες, όταν δέν πρέπει νὰ χραθοῦν δια. Πρέπει νὰ πάρουμε ἡσυχα τὰ πράματα, σὰ φρόνιμοι άνθρωποι' (βγάνει ένα τσιγάρο του κόβει τὴν άκρη και τὸ ανάβει). Καθίστε τώρα ἐκεῖ. Έγῶ θὰ κάτσω εδῶ και ἄς τὰ συζητήσουμε σὰ νὰ μὴν εγενεῖ τίποτες.

'Η Τζούλια. Ω θε μου! Δέν ἔχετε λοιπόν αίσθημα;

'Ο Ζάν. Έγῶ; Δέν ύπάρχει στον κόσμο άνθρωπος με περισσότερο αίσθημα από μένα. Έγῶ μπορῶ και συγκατιέμαι!

'Η Τζούλια. Προλίγου μποροῦσατε νὰ μοῦ φιλιέστε τὸ παπούτσι... και τώρα;

'Ο Ζάν (σκληρὰ κάπως). Μάλιστα, προτῆτερα! Τώρα ἔχομε νὰ συλοησοῦμε άλλα.

'Η Τζούλια. Μὴ μιλεῖτε έτσι σκληρὰ σέ μένα!

'Ο Ζάν. Όχι σκληρὰ, ἀλλὰ γνωστικά! Μιά τρέλλα τὴν κάμω πιά, μὰ ὄχι και περισσότερες! ὁ κόμητας μπορεῖ σέ κάθε στιγμή νάρθει και μεῖς πρέπει προτῆτερος νάποφασίσουμε τὴν τύχη μας. Τί λέτε για τὰ σκεδιά μου; Τὰ ἐπιδοκιμάζετε;

'Η Τζούλια. Τὰ παραδέχομαι! Τὰ παραδέχομαι! ἀλλὰ σὰς ρωτῶ: για μιά τόσο μεγάλη ἐπιχειρηση χρειάζονται και μεγάλη καπιτάλια; Τάχετε;

'Ο Ζάν (καπνίζει). Έγῶ; Έγῶ μάλιστα! Έγῶ ξέρω τὴ θέση μου, ἔγω τὰ σπάνια μου προτερήματα, ξέρω τόσες γλώσσες! Νὰ καπιτάλι, πού κάτι ἀξίζει, μοῦ φάνεται!

'Η Τζούλια. Μὰ μ'αὐτὰ δέ μποροῦμε οὔτε ένα εἰστήριο νάγορῶσασε.

'Ο Ζάν. Πολὺ σωστά' και γι' αυτό ζητῶ έναν άνθρωπο πού νὰ μπορεῖ νὰ καταβάλλει τὰ φόντα.

'Η Τζούλια. Πὼς θάν τὸν βρεῖτε τόσο γλήγορα;

'Ο Ζάν. Έσεις θάν τὸν βρεῖτε, ἂ θὰ γεινετε συντρόφισά μου.

'Η Τζούλια. Έγῶ δέν μπορῶ και δικὸ μου δέν ἔχω τίποτες.

(Διακοπή).

'Ο Ζάν. Τότες ὄλη ἢ ὑπίθεση χάνεται...

'Η Τζούλια. Και;

'Ο Ζάν. Μένει ὅπως βρίσκεται!

'Η Τζούλια. Πιστεύετε λοιπόν, πὼς μπορῶ εγώ νὰ μένω εδῶ μέσα ακόμα ματῆρεσα σας; Πιστεύετε, πὼς άνέχομαι νὰ με δέχτουν με τὸ δάχτυλο; Σκεφτείτε, μπορῶ νὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπο του μπαμπᾶ μου; Όχι! ὀδηγήσετέ με μακριά από δῶ, από τὸν ἔξυτελισμό και τὴν ἀτιμία! Ω! Θεέ μου! Τί ἔκαμα! Ω θεέ μου, θεέ μου! (κλαίει).

'Ο Ζάν. Άά! Τώρα αρχίζει ἢ μετάνοια!... Τί ἔκαματε; ὁ, τι χιλιάδες άλλες πρὶν από σας.

'Η Τζούλια (φωνάζει σάν ύστερική). Και με περιφρονεῖτε! Τώρα με περιφρονεῖτε!... Ω, ἔπσσα, ἔγκρεμίστηκα!...

'Ο Ζάν. Σέ μένα ἔπέσατε, πού θὰ σας σηκῶσω άργότερα.

'Η Τζούλια. Ποῖα τρομερὴ δύναμη μέσπωξε σέ σας; Τ' είναι τὸ πού τραβᾶει τὸν αδύνατο στο δυνατό; Τ' είναι τὸ πού σταυρόνει ἐκείνον πού πέττει με κείνον πού άνεβαίνει! Εἶταν αὐτὴ ἢ δύναμη; ἢ μὴν εἶταν άγάπη; άγάπη; Αυτό άγάπη; Και ξέρετε σεῖς τ' είναι άγάπη;

'Ο Ζάν. Έγῶ; Μάλιστα, ἔπρεπε νάν τὸ συλοησῶ; Πιστεύετε πὼς δέν τὴν αίστάνθηκα πια προτῆτερα;

'Η Τζούλια. Πὼς μιλάτε έτσι! ὦ! τί σκεφτόσατε! τί σκεφτόσατε!

'Ο Ζάν. Έτσι τόμαθα! κ' έτσι εἶμαι! Μὴν εἴσατε τώρα στο νεῦρα σας και μὴν παίζετε τὴν καθῶς πρέπει κυρία. Έγύσαμε μιά σουπα πού ἔπρεπε νάποφᾶμε... Ἰδές, κορίτσι μου, ἔλα... θελω ν' σου προσφέρω ένα ποτήρι ἔξτρα' (άνοιγει τὸ συρτάρι, πέρνει τὸ μπουκάλι με τὸ κρασί και γιομίζει δυὸ από τὰ μεταχειρισμένα ποτήρια).

'Η Τζούλια. Πού τὸ βρήκατε τὸ κρασί;

'Ο Ζάν. Στο ὑπόγειο!

'Η Τζούλια. Ὁ Βουργουντικός του μπαμπᾶ μου!

'Ο Ζάν. Είναι τάχα παραπολὺ καλὸς για τὸ χαμπρό του;

'Η Τζούλια. Κ' εγώ πίνω μπίρα.

'Ο Ζάν. Τὸ γνωρίζω πὼς σεῖς ἔχετε χειρότερα γούστα από τὰ δικά μου.

'Η Τζούλια. Κλέφτη!

'Ο Ζάν. Θέλετε ἕως νάν τὸ κάμει βούγκινο;

'Η Τζούλια. Ω! ὦ!... 'Η συνένοχη ενὸς κλέφτη. Έμῆθσα άπόψε και σὸν ὕπνο μου τόκαμα. Ὀλονυχτιὰ τ' Άγιαννιοῦ; 'Η γιορτὴ τῆς ἀθῶας χαρᾶς;..

‘Ο Ζάν. ‘Αθώας... χμ!

‘Η Τζούλια (σηκώνεται και προχωρεί). ‘Υ-
πάρχει αυτή τη στιγμή ένας άνθρωπος στη
Γης τόσο δυστυχής, όπως εγώ;

‘Ο Ζάν. Γιατί είσατε δυστυχής; Γιατί
εκάματε μια τέτλια κατάχτηση; Συλοσηστείτε
τη Χριστίνα κει μέσα! Πιστεύετε πως κι αυτή
δεν έχει αίσθημα;

‘Η Τζούλια. Προσθήτε το πίστευα! μα
τόρα πια δεν το πιστεύω. ‘Οχι! ο δούλος είναι
δούλος!...

‘Ο Ζάν. Και η πόρνη είναι πόρνη!

‘Η Τζούλια (γονατίζοντας με σφιμένα χέρια).
‘Ω θεέ του ουρανού, πάρε μου τη δυστυχισμένη
μου Ζωή! Πάρε με από το βόρβορο που βυθί-
ζομαι! Σώσε με!... Σώσε με!...

‘Ο Ζάν. Δε μπορώ νάρνηθω πως σάς λυ-
πάμαι! Τότες που κοιτομουν εγώ στάγκαθια
και σάς έβλεπα να συρριανάτε μέσα στα ροδα,
τότες... τόρα μπορώ να σάς το πώ... και τό-
τες είχα την ίδια πρόστυχη σκέψη των άλλων
παιδιών.

‘Η Τζούλια. Κι όμως θελήσατε να σκοτω-
θείτε για το γαττήρι μου.

‘Ο Ζάν. Στήν κάσα τ’ άχρησιού; Είταν ένα
άστείο μονάχα!

‘Η Τζούλια. Είταν λοιπόν ψέμα;

‘Ο Ζάν (άρχιζει να νυστάζει). Πάνου κάτου!
‘Εδιάβασα κάποτες αυτή την ιστορία σε μια
φημερίδα για ένα καπνοδοχοκαθαριστή, που κοι-
μήθηκε σε μια κάσα με πασκαλιές γιατί κατα-
δικάστηκε στην εισφορά της διατροφής.

‘Η Τζούλια. ‘Α!... έτσι λοιπόν είσατε
σείς...

‘Ο Ζάν. Τι έπρεπε λοιπόν νάνακαλύψω; Τις
γυναικούλες πρέπει κανείς πάντα με χάρηδια νάν
τις καλοπιάνει.

‘Η Τζούλια. Παλιάνθρωπε!

‘Ο Ζάν. Πόρνη!

‘Η Τζούλια. Κ’ εγώ έπρεπε να γίνω το
πρώτο κλωνάρι...

‘Ο Ζάν. Μα έτυχε σάπιο το πρώτο κλωνάρι.

‘Η Τζούλια. Κ’ έπρεπε εγώ να γίνω ο δό-
κανος του ξενοδοχείου...

‘Ο Ζάν. Κ’ εγώ το ξενοδοχείο!

‘Η Τζούλια. Νά καθούμαι στον μπεζαχτά
σας, να παγιδεύω τους πελάτες σας, να ψευ-
τίζω τους λογαριασμούς σας...

‘Ο Ζάν. Θα σάς βοηθούσα κ’ εγώ γι’ αυτό.

‘Η Τζούλια. Πώς μπορεί και βρίσκεται
μιαν ανθρώπινη ψυχή τόσο βρωμερή!

‘Ο Ζάν. Καθαρείστε τη λοιπόν έσεις!

‘Η Τζούλια. Λακέ! Δούλε! ‘Ορθιος όταν
μιλάω εγώ!

‘Ο Ζάν. Μορόζα του δούλου κλεισ’ το στόμα
σου κι όζω από δώ. Θα ξεπεταχτείς και θα με
πείς έσύ βρωμερό! ‘Ετσι πρόστυχα, όπως έφε-
θηκες έσύ άποσπερού, κανέναν σαν και μένα δε
θα έφερόνταν ποτές του. Πιστεύεις, πως ένα
κοινό κορίτσι ρίχνεται; έτσι στους άντρες, όπως
έσύ; ‘Είδες ποτές ένα κορίτσι της τάξης μου
να παραδίνεται; έτσι;

‘Η Τζούλια (με συντριμμένη ψυχή). ‘Αλήθεια,
‘Αλήθεια! Χτύπα με! Ποδοπάτα με! ‘Ετσι
μου πρέπει! Είμαι τρισάθλια, μα βόθηα με!
Σύρε με μακριά, αν είναι δυνατό!

‘Ο Ζάν (μαλακιά). Δε θέλω να χάσω ένα μέ-
ρος από την τιμή, πως σάς αποπλάνησα! μα
πιστεύετε, πως ένας άνθρωπος στη θέση μου θα
τολμούσε να σηκόσει τα μάτια του σε σάς, αν
δεν τον προκαλούσατε ή ίδια; ‘Ακόμα δε
μπορώ να συνέρθω από την κατάπληξη...

‘Η Τζούλια. Κι από τον έγωισμό.

‘Ο Ζάν. Γιατί όχι; αν και πρέπει νάνα-
γνωρίσω πως η νίκη μου είταν πολύ εύκολη
για να μπορέσει να με μεθύσει δά τόσο πολύ.

‘Η Τζούλια. Χτυπάτε με δυνατώτερα...
δυνατώτερα...

‘Ο Ζάν (σηκώνεται). ‘Οχι, συχωρέστε μου
ό,τι σάς είπα ως τόρα! ‘Ασπλον εγώ δε χτυπώ
και μάλιστα μια γυναίκα. Δε μπορώ νάρνηθω,
πως εύχαριστιέμαι από μια μεριά, να ιδώ πως
είταν μόνο κίβδηλο χρυσάφι, ό,τι μάς εθάμ-
πωνε κει κάτου! να ιδώ πως τα νώτα του γε-
ρακιού είναι και κείνα σταχτιά, πως είταν που-
δραρισμένα τ’ άπαλά μάγουλα και πως μπο-
ρούσαν να έχουν μαυράδια στις άκρες τους τα
μακριά νύχια! πως το μαντύλι είταν λερωμένο,
αν και μύριζε βιολέτα... Μα από άλλη μεριά
πάλε λυπάμαι να ιδώ, πως ό,τι επιδιώκα ούτε
ψηλότερο ούτε στερεώτερο είταν! με λυπεί, να
σάς βλέπω τόσο βαθεία βυθισμένη, που να εί-
σατε πολύ πολύ μακρύτερα κι από την κου-
ζινιέρα σας! με λυπεί να ιδώ πως τα λουλού-
δια του χυνόπωρου έμάδησαν από τη βροχή
και κατάντησαν φουσκί.

‘Η Τζούλια. Μιλείτε σαν να είσατε πια
άνωτέρως μου.

‘Ο Ζάν. Κ’ είμαι! είδατε μπορούσα να σάς
μεταβάλω σε κόρησα, μα σείς ποτές δε θα μπο-
ρούσατε να με κάμετε κόμησα.

‘Η Τζούλια. ‘Εγώ γεννήθηκα από κόμησα
κέσεις ποτές σας δε θα μπορούσατε να γεν-
νηθείτε.

‘Ο Ζάν. ‘Αλήθεια! μα θα μπορούσα να γεν-
νήσω κόμησα, αν...

‘Η Τζούλια. ‘Εσεις είσατε κλέφτης, κέγω
δεν είμαι.

‘Ο Ζάν. Δεν είναι το χειρότερο να είναι
κανείς κλέφτης! Είναι κι άλλα χειρότερα! Και
να σάς πώ; όταν υπερετώ σένα σπίτι, κοιτάζω
να είμαι, που θα πει, σά μέλος της οικογένειας,
σαν παιδί του σπιτιού, και δεν είναι, νομίζω,
κλεψιά, όταν το παιδί κόβει μια ρόγα από ένα κα-
ταγιόμιστο χαμόκλαδο. (Ξανανάβει το πάθος του).
Δεσποινίς Τζούλια, είσατε τίμια γυναίκα και
πολύ καλή για μένα. Γινήκατε το λάφυρο ενός
μεθυσίου, και θέλετε μ’ αυτό να σκεπάσετε το
λάθος σας, και πλάθετε πως μ’ αγαπάτε! Μα
δεν πειράζει, που ίσως μονάχα το εξωτερικό
μου να έποθήσατε... κ’ έπειτα η αγάπη σας
δεν είναι και καλύτερη από τη δική μου. Μα
δε μπορώ εγώ ποτές να εύχαριστηθώ μ’ αυτό,
να είμαι για σάς ένα ζουδι άπλό, και να μην
μπορώ νάποχτήσω την αγάπη σας.

‘Η Τζούλια. Είσατε τόσο βέβαιος γι’ αυτό;

‘Ο Ζάν. Συλογίζεσαστε πως μπορούσε να γέ-
νει! Μάλιστα. Θα μπορούσα να σάς αγαπήσω.
Είσατε ώραία, είσατε καθώς πρέπει (την πλη-
σιίζει και της πιάνει το χέρι), μορφωμένη, αξια-
γάπητη! όταν θέλετε, κι όταν έρεθίσατε την επι-
θυμία ενός άνδρος, ποτές ίσως δεν του σβένει.
(Την περιβάλλει). Είσατε σαν το θερμότατο
κρασί το παραγεμισμένο με άρωματικά, κένα
φιλι δικό σας... (δοκιμάζει άριστερά νάν την τρα-
βήξει όζω! εκείνη αντίστέκεται).

‘Η Τζούλια. ‘Αφείστε με! Δε με κερδίζετε
έτσι!

‘Ο Ζάν. Πως λοιπόν;... όχι! έτσι! όχι! με
το καλό και τα όμορφα λόγια; όχι! με τη
σκέψη για το μέλλο, με τη σωτηρία από το
αίσχος;... Πως λοιπόν;

‘Η Τζούλια. Πως; πως; Δεν ξέρω!
Δεν ξέρω τίποτις. Σας συχαίνομαι, σαν τα
ποντικά! κι όμως δε μπορώ ν’ απομακρυνθώ
από σάς.

‘Ο Ζάν. ‘Ελάτε να φύγουμε.

‘Η Τζούλια (συγριίζει το φρέμα της). Να
φύγουμε; Ναί! Ναί! Θα φύγουμε! ‘Αλλά
είμαι τόσο κουρασμένη! Δόστε μου ένα πο-
τήρι κρασί.

‘Ο Ζάν (γιομίζει ένα).

‘Η Τζούλια (κοιτάζει το ρολόι). Μα πρέπει
πρώτα να μιλήσουμε! μάς μένει ακόμα λίγη
ώρα! (πίνει το κρασί και δίνει το ποτήρι νάν της το
ξαναγεμίσει).

‘Ο Ζάν. Μην πίνετε τόσο άνταφλα, θα
μεθύσετε.

‘Η Τζούλια. Τι σημαίνει;...

‘Ο Ζάν. Τι σημαίνει; Είναι πρόστυχο
νάναι κανείς μεθυσμένος. Τι θέλετε λοιπόν να
μου πείτε;

‘Η Τζούλια. Θα φύγουμε! Μα πρώτα
πρώτα πρέπει να μιλήσουμε! δηλαδή εγώ θα
μιλήσω, γιατί ως τόρα μόνον έσεις μιλούσατε.
Δηγηθήκατε τη ζωή σας, τόρα θέλω να σάς
δηγηθώ κέγω τη δική μου! θα γνωριστούμε κα-
λήτερα μεταξύ μας προτού μπούμε μαζί! στο
άγνωστο μάς ταξίδι.

‘Ο Ζάν. Μιά στιγμή! Συχωρέστε με!
Συλοσηστείτε καλά, μήπως το μετανιώσατε άρ-
γότερα, γιατί μου χαρίσατε τα μυστικά της
ζωής σας.

‘Η Τζούλια. Δεν είσατε φίλος μου;

‘Ο Ζάν. Μάλιστα, κάποτες! ‘Αλλά μη
μου τ’ εμπιστευόσατε!

‘Η Τζούλια. ‘Ετσι το λέτε μονάχα. Και
το κάτου κάτου τα μυστικά μου τα ζέρει καθέ-
νας. ‘Η μητέρα μου, βλέπετε, δεν είταν άρι-
στοκράτισα! είταν από κοινή οικογένεια. ‘Ανα-
τράφηκε με την διδασκαλία του καιρού της για
την ισότητα και την έλευτερία της γυναίκος και
τάλλα αυτά! κ’ είχε μια συστηματική απέ-
γχεια για το γάμο. Κι όταν ό μπαμπάς τη
ζήτησε, εκείνη του άπάντησε, πως ποτές της δε
θα ήθελε να γίνει γυναίκα του... και μολαταύτα
έγινε. ‘Ηρθα στον κόσμο εγώ... χωρίς νάν το
θέλει η μητέρα μου, τόσο που κέγω το κατά-
λαβα. Τόρα λοιπόν έπρεπε να μ’ αναθρέψει η
μητέρα μου σαν ένα παιδί φυσικό, που είχε το
έλευτερο να μαθαίνει όλα, όσα κ’ ένας νέος, για
να δείξω εγώ έτσι το παραδείγμα, πως η γυ-
ναίκα είναι σαν τον άντρα. Μπορούσα να βγαίνω
μ’ άντρικά φορέματα, έμαθα να περιποιούμαι
τάλογα! όμως δε μου έπιτρέπονταν να κατε-
βαίνω στο σταυλο. ‘Επρεπε νάν τα ξυστριζώ
νάν τα ζεύγω και να πηγαίνω κυνηγι, ακόμα
και κηπουρική πήγα να μάθω. Τέλος τις
άντρίκιες δουλειές τις έκαναν οι γυναίκες και
τις γυναίκες οι άντρες... με τέτλια έπιτυχία που
το είναι μας άρχισε να πέρνει τον κατήφορο και
γινόμαστε περιγελίο σόλο τον τόπο. Τέλος ό
πατέρας μου έδωκε να ζυπνήσει από τον ύπνω-
τισμό του κ’ επαναστάτησε κι άλλαξαν όλα,
όπως εκείνος ήθελε. ‘Η μητέρα μου άρώστησε...
τί άρώστηα δεν ξέρω... μα καθέμερα είχε τα
νεύρα της, εκρούβονταν στα ύπόμεια και στον
κήπο κι όλη τη νύχτα έγριζε όζω. Τότες γί-

νθηκε ή μεγάλη πυρκαγιά, πού θά έχετε άκουστά. Σπίτι, νοικοκυριά, παράσπιτα, σταυλοι εκάθικαν όλα κ' είναι άλήθεια πώς οι συντηγίες έδιναν ύπόνοιες για έμπρησμό, γιατί τό δυστύχημα γίνθηκε τήν ήμέρα πού τελείωσε ή διορία τής ασφάλειας και τάσφάλιστρα πού έστειλε ό μπαμπάς, άργοπόρθησα στό δρόμο από τήν άμέλεια του κομιστή τόσο, πού δέν έφτασαν τήν ώρα πού έπρεπε (γιομίζει τό ποτήρι και πίνει).

'Ο Ζάν. Μην πίνετε πιά.

'Η Τζούλια. Άχ! Τί θά μου κάνει αυτό! Είμαστε άστεγοι κ' έπρεπε να κοιμηθούμε στ' άμάξια. 'Ο μπαμπάς δέν είξερε πώς να οικονομήσει χρήματα να ξαναφτιάσει τό σπίτι. Τότες ή μητέρα μου τονέ συμβούλεψε να δανειστεί από ένα παιδικό τους φίλο, ένα φαμπρικάντε κεραμιδιών ιδώ κοντά. 'Ο μπαμπάς δανείστηκε μά χωρίς να πληρώνει καθόλου τόκους και άπόρησε μ' αυτό. Και τότες ξαναγίσαμε τήν έπαυλή μας! (Ξαναπίνει). Ξέρετε ποιός έβαλε τή φωτιά;

'Ο Ζάν. 'Η κυρία μητέρα σας.

'Η Τζούλια. Ξέρετε τί είταν ό κεραμιδιάς;

'Ο Ζάν. 'Ο έρωμένος τής μητέρας σας.

'Η Τζούλια. Ξέρετε τίνος είταν τά χρήματα;

'Ο Ζάν. Σταθείτε λίγο... όχι! δέν ξέρω.

'Η Τζούλια. Τής μητέρας μου.

'Ο Ζάν. Δηλαδή του κ. κόμητα, έχτος κι άν είζουσιν σέ χωρισμό ύπαρχόντων, όπως λένε.

'Η Τζούλια. Δέν τό εκμαυλ. 'Η μητέρα μου είχε μία μικρή περιουσία πού δέ θέλησε ν' άρίσει να τή διαχειρίζεται; ό μπαμπάς και γι' αυτό τήν κατάθεσε... στο φίλο.

'Ο Ζάν. Πού τήν έσούφρωσε!

'Η Τζούλια. Πολύ σωστά! Τήν εκράτησε εκείνος! Όλα αυτά ήρθαν σταυτικά του μπαμπά. όμως δέ μπορούσε να κάμει δίκη, να μην πληρώσει τον έρωμένο τής γυναίκας του, να μην άποδείξει πώς τά χρήματα είταν τής γυναικός του, είταν, βλέπετε, ή έγδίκηση τής μητέρας μου, γιατί εκείνος τής πήρε τό λουριά του σπιτιού. Τότες σκέφτηκε ν' αυτοκτονήσει! Διαδόθηκε μάάλιστα πώς άποπειράθηκε να τό κάμει κι άστόχησε! "Εμεινε ως τόσο στη ζωή κ' ή μητέρα μου έπρεπε να πληρώσει τις πράξεις της. Είταν τότες ή χειρότερη έποχή για μένα, μπορείτε να τό σκεφτείτε. Συμπληθούσα τό μπαμπά μου, όμως έπερνα τό μέρος τής μητέρας μου, γιατί δέν έγνώριζα τά πράγματα και τις άναλογίες τους. Άπό κείνη έσπούδασα να

μην έμπιστευόμαιο και να μισώ τους άντρες... όπως εκείνη τους μισούσε, σάς τό είπα παραπάνου... και τής ώρκίστηκε ποτές μου να μην καταντήσω ή σκλάβος ενός άντρός.

'Ο Ζάν. Κ' ύστερα άραβωνιστήκατε με τον κ. πρόεδρο.

'Η Τζούλια. Γι' αυτό ίσα ίσα, γιά να τον κάμω εγώ σκλάβο μου.

'Ο Ζάν. Και δέν τό παραδέχτηκε;

'Η Τζούλια. Πολύ καλά μάάλιστα, αλλά δέν ήρθε τό πράγμα ως εκεί! Τόν έβαρέθηκα.

'Ο Ζάν. Τό είδα... στην αύλή του σταύλου.

'Η Τζούλια. Τί είδατε;

'Ο Ζάν. Είδα πώς διάλυσε εκείνος τον άρεθώνα.

'Η Τζούλια. Ψέματα! 'Εγώ είμαι πού διάλυσα τον άρεθώνα. Είπε πώς εκείνος τονέ διάλυσε; τον παλιάνθρωπο!

'Ο Ζάν. Δέν είναι καθόλου παλιάνθρωπος!

Τους μισείτε τους άντρες δεσποινίς;

'Η Τζούλια. Ναί!.. Τις περισσότερες φορές.

Μά κάποτες πού βρίσκομαι σ' άδυναμία... ώ, φουί!...

'Ο Ζάν. Λοιπόν με μισείτε και μένα;

'Η Τζούλια. Όσο κανένα! Άν μπορούσα θά σάς σκότωνα σαν ένα ζώ!

'Ο Ζάν. 'Ο κακούργος καταδικάζεται, μά τό ζώ σκοτώνεται!

'Η Τζούλια. Πολύ σωστά!

'Ο Ζάν. Μά τώρα δέν είναι ιδώ κανά ζώ... κι ούτε κανάς καταγεγελτής. Τί θά κάμουμε τώρα;

'Η Τζούλια. Ταξίδι!

'Ο Ζάν. Για να βεστανιστούμε του θανατά;

'Η Τζούλια. Όχι!.. γιά να χαρούμε δυο τρία χρόνια ή όσο περισσότερο μπορούμε... κ' ύστερα να πεθάνουμε.

'Ο Ζάν. Να πεθάνουμε; Τί κουταμάρα; Τόχω καλύτερο νανοίξω ξενοδοχείο!

'Η Τζούλια. (χωρίς νακούσει τό Ζάν.) Στη λίμνη του Κόμου, όπου ό ήλιος πάντα λάμπει κ' οι πικροδάφνες πρασινίζουν ακόμα και τά Χριστούγεννα και τά πορτοκάλια κοκινίζουν!

'Ο Ζάν. 'Η λίμνη του Κόμου είναι μία γράνα για τά βροχόνερα κ' εγώ δέν είδα εκεί πουθενά πορτοκάλια, σά στα μανάβικα. Μά είναι ένας καλός τόπος για τους ξένους, γιατί έχει πολλές βίλες, πού τις νοικιάζουν τά έρωτεμένα ζευγαράκια, κι αυτό είναι μία δουλειά με πολύ κέρδος, ξέρετε γιατί; Νοικιάζουν τις βίλες για έξη μήνες, κάνουν και συμβόλαιο... κ' σέ τρεις βδομάδες όπου φύγει φύγει...

'Η Τζούλια (με άφέλεια). Γιατί σέ τρεις βδομάδες;

'Ο Ζάν. Φυσικά, πιάνονται μεταξύ τους! όμως τό νοίκι πρέπει να πληρωθεί δίχως άλλο! Και τότες νέο νοίκι! Και τό πράμα τραβάει κορδόνι, γιατί ή άγάπη, βλέπετε, βρίσκεται στην αιωνιότητα... άν και δέ βαστάει δά και τόσο...

Τζούλια. Δέ θέλετε να πεθάνετε μαζί μου;

'Ο Ζάν. 'Εγώ δέ θελω να πεθάνω καθόλου.

Μία φορά και μάρσεει ακόμα ή Ζωή... κ' έπειτα ή αυτοχτονία είναι έγκλημα κατά τής Προνοίας πού μās έχάρισε τή Ζωή.

'Η Τζούλια. Πιστεύετε σείς σέ θεό; ..

έσεις;

'Ο Ζάν. Μάλιστα μάάλιστα πιστεύω! Και πάω κάθε Κυριακή στην εκκλησία. Και να σου πώ τήν άλήθεια; είμαι κατακουρασμένος τόρα απ' αυτά ιδώ και πάω πιά να ξεπαλωθώ.

'Η Τζούλια. 'Ετσι; και πιστεύετε πώς εγώ θά εύχαριστηθώ μ' αυτό; Ξέρετε πώς ένας άντρας έχει χρέος σέ μία γυναίκα πού τήν άτίμησε;

'Ο Ζάν (βγάνει τό πορτονομαι του και πετάει άπίνου σέ τραπέζι ένα τάλαρο). Άς είσατε καλά. Δέ θελω να σάς χρωστάω τίποτε!

'Η Τζούλια (σά να μην κατάλαβε τήν προσβολή). Ξέρετε τί όρίζει ό νόμος;

'Ο Ζάν. Δυστυχώς ό νόμος δέν όρίζει τίποτες για τή γυναίκα πού ξελογάζει έναν άντρα.

'Η Τζούλια (σαν πρώτη). Να κ' εν άλλο μέσον έχτος του ταξιδιού. Περνόμαστε και ξεναχωρίζουμε.

'Ο Ζάν. Κι άν άρνηθώ αυτό τό συνοικέσιο;

'Η Τζούλια. Τό συνοικέσιο;

'Ο Ζάν. Μάλιστα, μάάλιστα. Έχω εγώ βλέπετε, πού καθώς πρέπει προγόνους από τους δικούς σας, γιατί ή γενιά μας δέν έχει κανέναν έμπρηστή.

'Η Τζούλια. Πώς μπορείτε να τό ξέρετε;

'Ο Ζάν. Καθεφορά δέν μπορείτε να άποδείχγετε τό εναντίο, γιατί είμεις ένα κατάστιχο είμαστε μοναχά για τή γέννησή μας... εκείνο τής αστυνομίας! Άλλ' από τό δικό σας γενεαλογικό δέντρο κάτι διάβασα σένα βιβλίο πούταν στο τραπέζι του σαλονιού. Ξέρετε τί είταν ό πρώτος προγόνος σας; Μυλωνάς, πού ό βασιλιάς στον καιρό του Δανικού πολέμου καλοπέρασε με τή γυναίκα του μία βραδείά. 'Ε! τέτοιους προγόνους εγώ δέν έχω. Δέν έχω δηλαδή καθόλου προγόνους. Όμως, τ' άκούτε πιά, εγώ μπορεί να γίνω προγόνος.

'Η Τζούλια. Έχετε δίκιο! Άνοιξα τήν καρδιά μου σέναν άνάξιο και του παράδωκα τήν οικογενειακή μου τιμή.

'Ο Ζάν. Τήν οικογενειακήν άτιμία θέλετε να πείτε! Μάλιστα. Είδατε; σάς τό είπα! Μάλιστα. Δέν πρέπει κανείς να πίνει γιατί τον πιάνει πολυλογία κατόπιν. Και δέν πρέπει κανείς να φλυαρεί!

'Η Τζούλια. Ω! πώς τό μετανιώνω! Ω! πώς τό μετανιώνω!... Κι ά μ' άγαπούσατε τουλάχιστο!

'Ο Ζάν. Για τελευταία φορά... τί θέλετε; Πρέπει να κλάψω, πρέπει να πηδήσω άπάνου από τή βίτσα, πρέπει να σάς φιλήσω, πρέπει να σάς πάω τρεις βδομάδες στην λίμνη του Κόμου κ' έπειτα... τί άλλο πρέπει; Τί θέλετε;

'Αρχίζει; να γίνεται βάσανο! Μά να τί παθαίνει κανείς, όταν γάνει τή μύτη του στα μισοφόρια των γυναικών! Δεσποινίς Τζούλια! Τό βλέπω πώς είσατε δυστυχισμένη, τό ξέρω πώς πάσχετε, μά δέ μπορώ να σάς νιώσω. Μην κάνουμε τόρα νάξια. Μή θέλουμε να μισεί ό ένας τον άλλον! Έλα να πάρουμε τήν άγάπη σαν ένα παιχνιδι, όταν θά μās μένει καιρός από τή δουλειά μας, μά να μην τό πάρουμε κι άποκοπή μέρα νύχτα. Νιώθω πώς είσατε άρρωστη. Είσατε τόντες άρρωστη.

'Η Τζούλια. Πρέπει να είσατε καλός σέ μένα και τόρα μιλήσατε σαν άνθρωπος. Βοηθείστε με! Βοηθείστε με!.. Πείτε μου μονάχα, τί να κάμω... τί δρόμο πρέπει να πάρω;

'Ο Ζάν. Μά τον 'Ιησού Χριστό, δέν τό ξέρω κ' εγώ.

'Η Τζούλια. 'Εσάστησα! 'Ετρελάθηκα! Και δέν πρέπει λοιπόν να σωθώ;

'Ο Ζάν. Μείνετε, μείνετε! 'Ησυχάστε! Κανείς δέν ξέρει τίποτις.

'Η Τζούλια. Άδύνατο! Κ' οι άνθρωποι τό ξέρουν κ' ή Χριστίνα τό ξέρει.

'Ο Ζάν. Δέν τό ξέρουν, και δέ θα πιστέψουν ποτές ένα παρόμοιο.

'Η Τζούλια (δισταζόντας). Άλλά μπορεί να ξαναγίνει.

'Ο Ζάν. Αυτό είναι άλήθεια.

'Η Τζούλια. Και τά επακόλουθα; Πού είχα τό κεράλι μου να μην τό συλοσητώ! Μάλιστα, ένα μονάχα μās μένει... μακριά από δώ! Στη στιγμή! Δέ σάς συνοδεύω γιατί τότες τά χάνουμε όλα. Μονάχη σας πρέπει να ταξιδέψετε... να φύγετε... άδιάφορο πού.

'Η Τζούλια. Μονάχη; Πού; Δέ μπορώ.

Ο Ζάν. Πρέπει. Και μάλιστα πριν γυρίσει ο κ. κόμητας. Μείνετε, τὸ ξέρετε, τί θὰ βγεῖ ὄζω! Ἀμάρτησε κανεὶς μιά φορά; θὰν τὸ ξανακάμει, γιατί τὴ ντροπὴς τὴν πῆρε πιά πὺν τὴν πῆρε. Ἐπειτα θαρεῖ κανεὶς καὶ ξαναθαρεῖ... καὶ τέλος τὸν πιάνουν! Φύγετε λοιπόν, φύγετε! Γράψτε ὑπερότερη στὸν κ. κόμητα καὶ πείτε του ὅλα, ἐχτός πὼς ἐγὼ εἶμουν ἐκείνος! Αὐτὸ δὲ θὰν τὸ ὑποψιαστεί ποτές! Καὶ δὲν πιστεύω, ἄμα τὸ μάθει, πὼς θὰν τοῦ βαστάζει πολὺ!..

Ἡ Τζούλια. Ὁ Θεὸς ἔρω, ἂν ἔρθετε μαζί μου.

Ο Ζάν. Τρελαθήκατε δεσποινίς; Θέλετε νὰ ξεπορτίσετε με τὸ δούλο σας; Μεθάρσιο καλῶς τὰ δεχτήκατε στὶς ἐφημερίδες κι ὁ κ. κόμητας δὲ θὰ ζοῦσε πιά.

Ἡ Τζούλια. Δὲ μπορῶ νὰ φύγω! Δὲ μπορῶ νὰ μείνω! Βοηθεῖστε με! Εἶμαι τόσο ἀποκαμωμένη, τόσο ἀποκαμωμένη. Διατάξτε με! Βάλτε μου πάλι Ζωὴ μέσα μου, γιατί δὲ μπορῶ πιά νὰ σκεφτῶ, δὲ μπορῶ πιά νὰ κινήθω!

Ο Ζάν. Βλέπετε τώρα, τί ἀξιοδίκρυτο πλάσμα εἴσατε; Γιατί ξεροφυσάτε καὶ σηκώνετε τὴ μύτη στὸν ἀέρα, σὰ νὰ εἴσατε ὁ Κύριος τῶν πλάσμάτων; Μάλιστα! Ὁ Θεὸς διατάξω! Πηγαίνετε νὰ ντυθεῖτε! Ἐφοδιαστεῖτε με τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ καὶ ξανακαθεθεῖτε ἐδῶ!

Ἡ Τζούλια (μισόφωνα). Ἐλάτε καὶ σεῖς ἀπάνω!

Ο Ζάν. Στὴν κάμερά σας; Τώρα ξανατρελαθήκατε! (διατάζει μιά στιγμή). Ὁχι! Πηγαίνετε. Ἀμέσως! (τὴν ἀδράχνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν βγάινει ὄζω ἀπὸ τὴν γυαλόθουρα).

Ἡ Τζούλια (προχωρώντας). Μίλει μου λοιπόν γλυκότερα, Ζάν.

Ο Ζάν. Μιά διαταγὴ ἀντηχάει πάντα φαρμακωμένα! Αἰστανθεῖτε τὸ τώρα μονάχη σας! Αἰστανθεῖτε το! (Κ' οἱ δύο βγαίνουν).

Ο Ζάν ξαναγυρίζει, ἀναστενάζει ξελαφρωμένος, κάθεται στὸ τραπέζι ἀριστερὰ καὶ βγάινει τὸ σημειωματὰρι του, λογαριάζει πὺν καὶ πὺν δυνατὰ. Παντομυμικὴ σκηνή. Ἡ Χριστίνα ἔρχεται δεξιὰ ντυμένη γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ κρατώντας στὸ χέρι μίαν ἄσπρη τραχηλιὰ κ' ἕναν ἄσπρο λαϊμοδέτη.

Ἡ Χριστίνα. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ! τ' εἶν' ἐδῶ; τί ἔτρεξε λοιπόν ἐδῶ μέσα;

Ο Ζάν. Ἄ, ἡ δεσποινίδα κάλεσε τὰ παιδιά. Τόσο λοιπόν βαριοκοιμώσουν πὺν δὲν ἄκουσες τίποτε;

Ἡ Χριστίνα. Σὰν κούτσουρο κοιμήθηκα!

Ο Ζάν. Καὶ τώρα ἔτοιμη γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ;

Ἡ Χριστίνα. Γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ μαθὲς!

Μοῦ ὑποσέθηκες νὰ με συνοδέψεις στὴ μετάληψη!

Ο Ζάν. Μάλιστα. Στὸ ὑποσέθηκα. Καὶ γι' αὐτὸ κρατᾶς τὴν ἐτοιμασία μου. Ἐ, ἔλα ἀπὸ δῶ (κάθεται δεξιὰ).

Ἡ Χριστίνα (τοῦ δίνει τὴν ἄσπρη τραχηλιὰ καὶ τὸ λαϊμοδέτη καὶ τὸν βοηθεῖ νὰ τὸν δέσει).

(Διακοπή)

Ο Ζάν (νυστάζοντας). Τί εὐαγγέλιο εἶναι σήμερα;

Ἡ Χριστίνα. Τὸ Εὐαγγέλιο, πιστεύω, πὺν κόψανε τὸ κεφάλι τ' Ἀγιαννίου.

Ο Ζάν. Βαστάει ἕναν περιδρόμο! Ἄου!

με γρατζούνισες! Ὁ, πὼς νυστάζω, νυστάζω!

Ἡ Χριστίνα. Τί ἔκανες λοιπόν μίαν ἀλάκρη νύχτα; Τὰ μούτρα σου εἶνε καταπράσινα.

Ο Ζάν. Κάθουμον ἐδῶ καὶ κουβέντιαζα με τὴ δεσποινίδα.

Ἡ Χριστίνα. Δὲν ξέρει, μὰ τὸ Θεό, καθόλου τί κάνει αὐτὸ τὸ κορίτσι.

(Διακοπή)

Ο Ζάν. Ἄκου δῶ, Χριστίνα.

Ἡ Χριστίνα. Τί;

Ο Ζάν. Σὲ κάθε περίστασι πὺν τὴ συλοπτεῖ κανεὶς εἶναι παραζένη!

Ἡ Χριστίνα. Σὲ τί εἶναι παραζένη;

Ο Ζάν. Σ' ὅλα.

(Διακοπή)

Ἡ Χριστίνα (εἶδε τὸ μισοδαειανὸ ποτήρι ἀπάνω στὸ τραπέζι). Ἦπιατε καὶ μαζί;

Ο Ζάν. Μάλιστα.

Ἡ Χριστίνα. Φοῦ! Κοίτα με στὰ μάτια!

Ο Ζάν. Μάλιστα!

Ἡ Χριστίνα. Εἶναι δυνατό; Νὰν τὸ πι-

στέψω; νὰν τὸ πιστέψω;

Ο Ζάν (μὲ μικρὴ σκέψη). Ἐ! Μάλιστα

λοιπόν! Μάλιστα!...

Ἡ Χριστίνα. Πῶ πῶ πῶ! Ποτὲς δὲν τὸ

πίστευα! Ποτὲς! πῶ! πῶ! πῶ! πῶ!...

Ο Ζάν. Δὲν τὴν ζηλεύεις λοιπόν πολὺ;

Ἡ Χριστίνα. Αὐτή; Ὁχι! Ὁχι! Ἄν

εἶταν ἡ Κλάρα ἢ ἡ Σοφία, ναίσκε! Ἐ, τὸ

φτωχὸ κορίτσι! Ὁχι! Ἐρέσκε, ἐγὼ δὲ θέλω

πιά νὰ μείνω σὲ τοῦτο σπίτι, πὺν δὲ θὰ μπο-

ρεῖ πιά κανεὶς νὰ ἔχει τὸν παραμικρὸ σεβασμὸ

στ' Ἀρεντικὰ του.

Ο Ζάν. Γιατί πρέπει κανεὶς νὰν τοὺς ἔχει

σεβασμὸ;

Ἡ Χριστίνα. Καὶ ρωτᾶς τὸ γιατί, ἐσὺ ὁ

πονηρὸς; Θέλεις λοιπόν νὰ δουλεύεις ἀνθρώπους

ντίπ ἀνήθικους; Τί; Μοῦ φαίνεται, πὼς ἡ

ντροπὴς πέφτει καὶ στὰ δικά μας τὰ μούτρα.

Ο Ζάν. Μάλιστα! Μ' αὐτὸ πρέπει νὰ μᾶς παρηγορεῖ, πὺν δὲν εἶνε κ' οἱ ἄλλοι καλῆτεροί μας.

Ἡ Χριστίνα. Ὁχι! Δὲν εἶν' ἔτσι, γιατί κ' ἂ δὲν εἶνε ἐκείνοι καλῆτεροί μας, δὲ θὰ προσπαθῶσω ἐγὼ νὰν τοὺς διορθώσω. Καὶ συλογιέμαι τὸν κόμητα! Τὸν κακομοῖρη πὺν δὲν πέρασε μιά μέρα γλυκειὰ στὴ ζωὴ του! Ὁχι! Δὲ θέλω νὰ μείνω πιά σὲ τοῦτο σπίτι! Καὶ μάλιστα μὲναν σὰν καὶ σένα! Ἄν τὸκανε με τὸν πρόεδρο! ἂν εἶταν με κανὰ καλῆτερο, ἔ...

Ο Ζάν. Τί πᾶν' νὰ πὺν' αὐτὰ;

Ἡ Χριστίνα. Ναίσκε! Ναίσκε! Δὲ λέου, εἶσαι καὶ σὺ πολὺ καλὸς νέος, μὰ βλέπεις ὑπάρχει μιά διαφορά ἀπὸ ἀνθρώπο σ' ἀνθρώπο... Ὁχι, δὲ θὰν τὸ ξεχάσω ποτές μου! ποτές μου!... Ἡ δεσποινίδα, πὺνταν τόσο περήφανη, τόσο ὀχρηὴ στοὺς ἄντρες, πὺν κανεὶς δὲ μπόργε νὰν τὸ βάλει στὸ νοῦ του, νὰ παραδοθεῖ σὲναν ἄντρα... σ' ἕναν τέτιον ἄντρα!... Αὐτὴ, πὺνθελε νὰ σκοτώσει στὴ στιγμής τὴ φτωγὴ Διάνα, γιατί ἐπήγε με τὸ σκύλο τῆς αὐτῆς! Ἄ! πρέπει νὰν τὰ πῶ! Μὰ δῶ δὲ θ' ἴλω πιά νὰ μείνω περισσότερο καὶ στὶς 24 τοῦ Ὁχτώβρη πέρνω τὰ μακουλάκια μου.

Ο Ζάν. Κ' ὕστερα;

Ἡ Χριστίνα. Ναίσκε! Ἰσα ἴσα γι' αὐτὸ λέμε, τότες εἶναι ὁ καιρὸς νὰ κοιτάξεις καὶ σὺ νὰ κάμεις κάτι ἄλλο, γιατί τότες θὰ παρθοῦμε. Ο Ζάν. Μάλιστα! πὼς νὰ κοιτάξω ἕμους; Μιά τόσο καλὴ θέσι δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰν τὴν εὔρει παντρεμένος.

Ἡ Χριστίνα. Μονάχη τῆς δὲν ἔρχεται!

Μπορεῖς ἀξιόλογα νὰ γίνεις πορτιέρης, ἢ βλέπουμε τότες, μπορεῖ νὰ ζητήσουμε νὰ μπεῖς κλητῆρας σὲ κανὰ δημόσιο κατάστημα. Τὰ τυχερά; Δίχα μὰ σίγουρα κ' ὕστερα ἔχομε καὶ τὴ σύνταξη γιὰ τὴ γυναίκα καὶ τὰ παιδιά.

Ο Ζάν (μὲ γριμμάσες). Αὐτὰ ὅλα εἶνε πολὺ καλά, μὰ δὲ μούργεται βολικὸ νὰ σκέφτομαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ θάνατό μου καὶ τὴ σύνταξη τῆς γυναίκας μου καὶ τῶν παιδιῶν μου.

Ἡ Χριστίνα. Δικό σου μονάχη; Ἐσὺ ἔχεις ὑπογρώσες! Μὴν τις ξεχνᾶς παρακαλῶ.

Ο Ζάν. Νὰ μὴ μ' ἐρεθίζεις μ' αὐτὰ καὶ με τίς ὑπογρώσες. Ἐρέω πολὺ καλὰ τί θὰ κάμω! (ἄπροσχετᾶται) ὡς τόσο ἔχομε καιρὸ νὰν τὰ ξαναμυλήσουμε. Πήγαινε τώρα μέτα κ' ἔτοιμάσου ὕστερα πάμε στὴν ἐκκλησιὰ.

Ἡ Χριστίνα. Δικό σου μονάχη; Ἐσὺ ἔχεις ὑπογρώσες! Μὴν τις ξεχνᾶς παρακαλῶ.

Ο Ζάν. Νὰ μὴ μ' ἐρεθίζεις μ' αὐτὰ καὶ με τίς ὑπογρώσες. Ἐρέω πολὺ καλὰ τί θὰ κάμω! (ἄπροσχετᾶται) ὡς τόσο ἔχομε καιρὸ νὰν τὰ ξαναμυλήσουμε. Πήγαινε τώρα μέτα κ' ἔτοιμάσου ὕστερα πάμε στὴν ἐκκλησιὰ.

Ἡ Χριστίνα. Δικό σου μονάχη; Ἐσὺ ἔχεις ὑπογρώσες! Μὴν τις ξεχνᾶς παρακαλῶ.

Ο Ζάν. Νὰ μὴ μ' ἐρεθίζεις μ' αὐτὰ καὶ με τίς ὑπογρώσες. Ἐρέω πολὺ καλὰ τί θὰ κάμω! (ἄπροσχετᾶται) ὡς τόσο ἔχομε καιρὸ νὰν τὰ ξαναμυλήσουμε. Πήγαινε τώρα μέτα κ' ἔτοιμάσου ὕστερα πάμε στὴν ἐκκλησιὰ.

Ἡ Χριστίνα. Δικό σου μονάχη; Ἐσὺ ἔχεις ὑπογρώσες! Μὴν τις ξεχνᾶς παρακαλῶ.

Ο Ζάν. Νὰ μὴ μ' ἐρεθίζεις μ' αὐτὰ καὶ με τίς ὑπογρώσες. Ἐρέω πολὺ καλὰ τί θὰ κάμω! (ἄπροσχετᾶται) ὡς τόσο ἔχομε καιρὸ νὰν τὰ ξαναμυλήσουμε. Πήγαινε τώρα μέτα κ' ἔτοιμάσου ὕστερα πάμε στὴν ἐκκλησιὰ.

Ἡ Χριστίνα. Δικό σου μονάχη; Ἐσὺ ἔχεις ὑπογρώσες! Μὴν τις ξεχνᾶς παρακαλῶ.

Ο Ζάν. Νὰ μὴ μ' ἐρεθίζεις μ' αὐτὰ καὶ με τίς ὑπογρώσες. Ἐρέω πολὺ καλὰ τί θὰ κάμω! (ἄπροσχετᾶται) ὡς τόσο ἔχομε καιρὸ νὰν τὰ ξαναμυλήσουμε. Πήγαινε τώρα μέτα κ' ἔτοιμάσου ὕστερα πάμε στὴν ἐκκλησιὰ.

Ἡ Χριστίνα. Δικό σου μονάχη; Ἐσὺ ἔχεις ὑπογρώσες! Μὴν τις ξεχνᾶς παρακαλῶ.

Ο Ζάν. Δὲν ξέρω ἴσως ἡ Κλάρα.

Ἡ Χριστίνα (πάει). Δὲν μπορεῖ τάχα νὰναι ὁ κόμητας κ' ἦρθε χωρὶς νὰν τὸν πάρουμε μωροδιά;

Ο Ζάν (μ' ἀμνηχανία). Ὁ κόμητας; Ὁχι! Δὲν πιστεύω! Θὰ ἐσῆμαινε πιά τὸ κουδοῦνι.

Ἡ Χριστίνα. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάει! Ποτές μου δὲν ἐπαθα ἕνα τέτιο! (βγαίνει δεξιὰ).

Ο Ἡλιος στὸ ἀναμεταξὶ ἐβγήκε καὶ φωτᾶει ὄζω σιγὰ σιγὰ τίς τσίμες τῶν δέντρων. Ἡ λάμψη γίνεται λίγο λίγο πυκνότερη, ὡς πὺν μπάνει λοζὰ στὰ παρὰθουρα.

Ο Ζάν (πάει στὴν αὐλόθουρα καὶ κάνει γνέμα).

Ἡ Τζούλια (μπαίνει με τὴ στολὴ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ μ' ἕνα μικρὸ κλουβίκι σκεπασμένο μὲνα μαντύλι πὺν τὸ βάνει ἀπάνω σὲνα κάθισμα). Τώρα εἶμ' ἔτοιμη.

Ο Ζάν. Ἦσυχα. Ἡ Χριστίνα ξύπνησε!

Ἡ Τζούλια (ἐρεθίζεται τρομερὰ στὴν ἀκόλουθη σκηνή). Κατάλαβε τίποτε;

Ο Ζάν. Δὲν ξέρει τίποτις! Ἄλλὰ θεὸς μου, πὼς φαίνόσαστε;

Ἡ Τζούλια. Πὼς; Πὼς φαίνουμαι;

Ο Ζάν. Εἴσατε κατακίτρινη σὰ λειψάνο καί... συχωρέστε με... μὰ σεῖς ἔχετε φριασιδία στὸ πρόσωπο.

Ἡ Τζούλια. Ἀλήθεια; Δόστε μου νὰ πλυθῶ! (πάει στὸ νιφτήρα καὶ πλένει τὸ πρόσωπό της καὶ τὰ χέρια της). Δόστε μου ἕνα μαντήλι! Ἄχ!... Ὁ ἥλιος ἐβήγχε πιά.

Ο Ζάν. Καὶ τὸ σκάνε τὰ τελώνια τῆς νύχτας.

Ἡ Τζούλια. Ναί, ἀπόψε ἐμπήκε κάπιος διάβολος στὴ μέση! Ἄλλ' ἄκουσέ με Ζάν!

Ἐλα μαζί μου γιατί τώρα ἔχω τὸ μέσον.

Ο Ζάν (διστάζοντας). Ἀρετὰ;

Ἡ Τζούλια. Ἀρετὰ γιὰ τὴν ἀρχὴ!

Ἐλα μαζί μου γιατί δὲ μπορῶ σήμερα νὰ ταξιδέψω μονάχη μου. Συλογίσου το. Εἶναι ἡ γιορτὴ τ' Ἀγιαννίου! σὲνα τραῖνο τόσο πνιγρὸ, σὲνα στρέιμαγμα με κάθε λογῆς ἀνθρώπους, πὺν σὲ τρώνε με τὰ μάτια τους, καρτεράνε στοὺς σταθμούς, ἄμα θέλει κανεὶς νὰ φύγει. Ὁχι, δὲ μπορῶ! δὲ μπορῶ!... Καὶ μούργονται ὅλα στὴ σκέψη μου, ὅλα ἀπὸ παιδιὰ καὶ πὺν εἶμουν γιὰ τὴ γιορτὴ τ' Ἀγιαννίου με τὴν κλαδοστόλιστη ἐκκλησιὰ... ἀπὸ σημάδες καὶ πασαλιές, τὸ γεῦμα με τὰ καταστόλιστα τραπέζια, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, τὰ πόρνιαμα στὸ πάρκο, τοὺς χορούς, τὴ μουσικὴ, τὰ λουλούδια καὶ τὰ παιχνίδια. Ἄχ! φεύγει κανεὶς φεύγει! μὰ οἱ ἐνθύμησες τὸν ἀκολουθᾶνε σὰν τίς βαλίτσες του, ἄχ! κ' ἡ μετάνοια κ' ἡ τύψη τῆς συνειδήσεως!

Ο Ζάν. Θα σ'ακολουθήσω! Άλλά γλήγορα μὴ ἀργήσουμε. Τώρα στή στιγμή.

Η Τζούλια. Έτοιμαστείτε λοιπόν! (πέρνει τὸ κλουβί).

Ο Ζάν. Μὰ χωρὶς μπαγάγια! Έγαθήκαμε τότες.

Η Τζούλια. Όχι! τίποτες! Μονάχα δ,τι μπορεί νὰ πάρει κανείς στὸ βαγόνι.

Ο Ζάν (πῆρε ἕνα καπέλο). Τί ἔχετε λοιπόν ἐκεῖ; Τ' εἶν' αὐτό;

Η Τζούλια. Εἶναι τὸ σπινουράκι μου μονάχα! Δὲ θέλω νὰν τὰφίσω πίσω μου.

Ο Ζάν. Χαχούχα! Θα πέρνουμε τώρα καὶ κλουβιά μαζί μας! Εἴσαστε θεότρεψη! Αφείστε τὸ πουλὶ ἐκεῖ!

Η Τζούλια. Εἶναι τὸ μόνο πρᾶμα πού πέρνω ἀπὸ τὸ σπίτι. Εἶναι τὸ μόνο ζωντανό, πού μ' ἀγαπάει, ἀφότου ἡ Διάννα ἐφάνηκε τόσο ἀπιστή. Μὴν εἶσαι σκληρός. Αφῆσέ με νὰν τὸ πάρω!

Ο Ζάν. Αφείστε το ἐκεῖ, σὰς λέω... καὶ μὴ μιλεῖτε τόσο δυνατά. Η Χριστίνα μπορεί νὰ μὰς ἀκούσει.

Η Τζούλια. Όχι, δὲν τὰφίνω ἐγὼ σὲ ξένα χέρια πίσω μου. Καλῆτερα σκοτώστε το.

Ο Ζάν. Μπράβο, δόστε μου ἰδὼ τὸ παλιόπραμα. Θὰν τοῦ κόψω τὸ λαϊμό.

Η Τζούλια. Μὰ μὴν τὸ κάμεις νὰ πονένεσαι. Όχι... ὄχι, δὲ μπορῶ.

Ο Ζάν. Φέρτο ἰδὼ. Μπορῶ ἐγὼ.

Η Τζούλια (πέρνει τὸ πουλὶ ἀπὸ τὸ κλουβὶ καὶ τὸ φιλεῖ). Καρδούλα μου, ψυχὴ μου, ἀπὸ τὴν κερὰ σου θὰ πεθάνει;

Ο Ζάν. Καλὰ τώρα. Έλάτε μὴν κάνετε σκηνές. Αξίζει δὰ τὴ ζωὴ σας, τὴ σωτηρία σας. Έλάτε γλήγορα (τῆς ἀρπάζει τὸ πουλὶ ἀπὸ τὸ χέρι, τὸ φέρνει στὸ κούτσουρο πού πελεκιάνε τὸ κρέας καὶ πέρνει τὸ μαχαίρι τῆς κουζίνας).

Η Τζούλια (στρέφει).

Ο Ζάν. Αν εἴχατε μάθει νὰ σφάζετε τὰ πουλερικά, ἀντίς νὰν τὰ σκοτώνετε μὲ τὸ ρεβόλθορο (κόβοντας τὸ λαϊμό) δὲ θὰ ἔτρεματε μπρὸς σὲ μιὰ σταλαγματιὰ αἷμα.

Η Τζούλια (φωνάζει). Σκότωσε καὶ μένα. Σκότωσέ με. Ω, ἐσὺ μπορείς καὶ σφάζεις ἕνα ἀθῶο πουλάκι, χωρὶς νὰ τρέμει τὸ χέρι σου. Σὲ μισῶ. Σὲ βδελύττομαι. Αἷμα, αἷμα στέκεται μεταξί μας. Καταριέμαι! τὴ στιγμή πού σὲ εἶδα. Καταριέμαι! τὴ στιγμή πού γεννήθηκα.

Ο Ζάν. Έ, καλὰ, τί ὠφελοῦν οἱ κατάρεις; Πᾶμε.

Η Τζούλια (πλησιάζει τὸ κούτσουρο, σὰν νὰ

τραβιόταν ἀθελά τῆς). Όχι. Δὲ θέλω πιά νὰ φύγω. Δὲ μπορῶ... Ησυχα, πρέπει νὰ ἰδῶ... ἕνα ἀμάξι πέρασε ἀπόξω' (ἀφρογκάζεται, ἐνῶ τὰ μάτια τῆς εἶνε καρφωμένα στὸ κούτσουρο καὶ στὸ μαχαίρι). Πιστεύεις πὼς δὲν μπορῶ νὰ ἰδῶ αἷμα; Πιστεύεις πὼς εἶμαι τόσο ἀδύνατη... Ω!.. ποθοῦσα νὰ ἰδῶ τὸ δικό σου τὸ μυαλό ἀπάνου στὸ ξύλο. Ποθοῦσα νὰ ἰδῶ ὄλη σου τὴ γενιὰ νὰ πλέγει σὲ μιὰ λίμνη ἀπὸ αἷμα. Μποροῦσα νὰ πῶ ἀπὸ τὸ δικό σου τὸ κρανίο. Μποροῦσα νὰ ποδοπατήσω τὰ στήθια σου καὶ νὰ φάγω ψητὴ τὴν καρδιά σου! Πιστεύεις πὼς εἶμαι ἀδύνατη. Πιστεύεις πὼς σ'ἀγαπῶ. Πιστεύεις πὼς θέλω νὰ φέρω τὸ σῶί σου μέσα στὰ στήθια μου καὶ νὰν τὸ θρέψω μὲ τὸ αἷμά μου... νὰ σοῦ γεννήσω παιδί καὶ νὰ πάρω τ'ὄνομά σου! Ακουσε, πὼς σὲ λένε; Τὸ παρὰνομά σου δὲν τὰκούσα, ποτές... ἔχεις παρὰνομα; δὲν πιστεύω. Ηθελα νὰ γένω κυρία «πορτιέρη» ἢ «madame Σκουπιδᾶ»... Έσὺ σκυλὶ πού φορεῖς τὸ μεντάλι μου, ἐσὺ δούλε πού φέρνεις τὰ οἰκόσημά μου στὰ κουμπιὰ σου... Έπρεπε νὰ μετρηθῶ μὲ τὴν κουζινιέρα μου! νὰ παραβῶ μὲ τὴ δούλα μου. Ω!.. ὦ!.. ὦ!.. Πιστεύεις πὼς δείλισσα τόσο καὶ θέλησα νὰ φύγω. Όχι! Τώρα μένω... καὶ ἄς ξεσπάσει ἡ φουρτούνα. Έρχεται ὁ μπαμπᾶς σπῆ... βρῖσκει τὸ σκερτεᾶρι! τὸν σπασμένο, τὸν παρὰ του ληστεμένο. Καὶ χτυπάει... μὲ τὸ κουδούνη... δυὸ φορές γιὰ τὸ δούλο του... καὶ τὸν στέλνει στὸν εἰσαγγελέα... καὶ τότες ἐγὼ θὰν τὰ πῶ ὅλα. Όλα! Ω!.. καλῆτερα νὰ τελειώσει ἔτσι... ἀφοῦ πρέπει κάπως νὰ τελειώσει... Καὶ μιὰ ἀποπληξία στὸν μπαμπᾶ μου τότες καὶ πεθαίνει... καὶ τελειώνει ἡ ἱστορία... καὶ ἡσυχάζουν πιά καὶ εἰρηνεύουν... αἰώνια ἡσυχάζουν... Καὶ σπάνε τὰ οἰκόσημα ἀπάνου στὴν κάσα του... καὶ πάει στὸ καλὸ ἢ κομητεία καὶ ἡ γενιὰ τῆς... καὶ ὁ δουλοσοφίτης μεγαλῶνει σ' ἕνα ὄργανοτροφεῖο... κερδίζει τίς δάφνες του σὲνα νεροχῦτὴ καὶ τελειώνει σὲ μιὰ φυλακή...

Η Χριστίνα (ντυμένη γιὰ τὴν ἐκκλησιά, μὲ τὸ ψαλτῆρι τῆς στὸ χέρι, ἔρχεται δεξιά).

Η Τζούλια (τρέχει ἀπάνου τῆς καὶ τὴν ἀγκαλιάζει, σὰ νὰ ζητοῦσε προστασία). Βόηθα με Χριστίνα. Σῶσε με. Σῶσε με ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο!

Η Χριστίνα (ψυχρὴ καὶ ἀκίνητη). Τί σκάνταλα εἶν' αὐτὰ τὴν αὐγὴ τέτιες ἡμέρας; (κοιτάζει στὸ κούτσουρο). Πὼς λερώσατε τὸν κόσμο ἰδῶ... Τί σημαίνουν αὐτὰ; Πὼς φωνάζετε ἐσεῖς ἔτσι καὶ χαλάτε τὸν κόσμο;

Η Τζούλια. Χριστίνα. Εἶσαι γυναίκα

καὶ φίλη μου. Φυλάξου ἀπ' αὐτὸν τὸν παλιό-ἄνθρωπο.

Ο Ζάν (λίγο δειλά καὶ χαμῆνα). Όσο οἱ κυράδες κουτραστάρουν, ἐγὼ πάω καὶ ξυρῖζομαι! (τρουπώνει δεξιά).

Η Τζούλια. Θα μὲ νιώσεις; πρέπει νὰ μ' ἀκούσεις!

Η Χριστίνα. Όχι! ἀλήθεια δὲν καταλαβαίνω τίποτες ἀπ' ὄλ' αὐτὰ. Πού θέλετε λοιπόν νὰ πᾶτε ντυμένη γιὰ ταξιδί; ...Κ' εἰκίνοσ εἶχε τὸ καπέλο του... Τί; Τί;...

Η Τζούλια. Ακουσέ με Χριστίνα. Ακουσέ με. Θα σοῦ τὰ πῶ ὅλα.

Η Χριστίνα. Δὲ θέλω νὰ ξέρω τίποτες.

Η Τζούλια. Πρέπει νὰ μ' ἀκούσεις!

Η Χριστίνα. Γιατί; Τίς κουταμάρες μὲ τὸ Ζάν; Ναίαιε. Εἶδατε, ἐγὼ δὲν ἀνακατεύτηκα καθόλου. Δὲν εἶμουν μέσα ἐγὼ. Μὰ ἂν βάνετε στὸ νοῦ σας νὰν τὸν ξελογιάσετε καὶ νὰν τὸ σκάσετε, δὲ θὰν τὸν βρεῖτε τὸ δρόμον ἀνοιχτό.

Η Τζούλια (ὄξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὴ τῆς). Δοκίμασε νὰ ἡσυχάσεις Χριστίνα, καὶ ἀκουσέ με. Έδῶ δὲ μπορῶ νὰ μείνω καὶ ὁ Ζάν δὲ μπορεί νὰ μείνει... πρέπει λοιπόν νὰ φύγομε!

Η Χριστίνα. Χμ!.. Χμ!..

Η Τζούλια (μὲ ξαφνικὴ κατὰπτωση). Δὲς Χριστίνα, μούρθε τώρα μιὰ ἰδέα... ἂν ταξιδεύαμε καὶ οἱ τρεῖς μαζί; ... στὸ ἐξωτερικό... στὴν Έλβετία καὶ ἀνοίγαμε ἕνα ξενοδοχεῖο; Έχω παρὰδες (τοὺς δείχνει) βλέπεις; ... καὶ ὁ Ζάν καὶ ἐγὼ θὰν τὸ διευτύνομε... καὶ ἐσὺ, σκέφτηκα, νὰ πάρεις ἀπάνου σου τὴν κουζίνα. Δὲν εἶναι ὠραῖο; Πὲς λοιπόν ναι καὶ ἔλα μαζί μας. Έτσι διορθῶνουνται ὅλα. Πὲς λοιπόν τὸ ναι. (Τὴν ἀγκαλιάζει καὶ τὴ χτυπάει χαϊδευτικά).

Η Χριστίνα (ψυχρὴ καὶ σκεπτικὴ). Χμ... Χμ...

Η Τζούλια (γρηγορότερα). Χριστίνα, δὲν ἐβγήκες ἐσὺ παραῶξω ποτές σου καὶ δὲν ταξιδεύεις... πρέπει νὰ βγεις καὶ νὰ ἰδεις τὸν κόσμο. Δὲν μπορείς νὰν τὸ πιστέψεις καθόλου τί ἀπόλαψη εἶναι νὰ ταξιδεύεις κανείς μὲ τὸ σιδερόδρομο... ἀκατάπαυτα νέοι ἄνθρωποι... νέες χώρες... καὶ ἔπειτα νὰ μάς στὸ Ἄμπουργο καὶ ἐκεῖ πού θὰ περᾶμε θὰ ἰδοῦμε τὸ ζωολογικό κῆπο... τί λὲς γι' αὐτό; Ἄ καὶ ἔπειτα θὰ πᾶμε στὸ θέατρο καὶ θ' ἀκούσομε τὴν ὄπερα... καὶ ἄμα φτάσομε στὸ Μόναχο; ἐκεῖ πιά ἔχομε τὰ μουσεία ποῦνε γιομάτα μὲ εἰκόνες τοῦ Ροῦμπενς καὶ τοῦ Ραφαήλ, ξέρεις; αὐτῶν τῶν δύο μεγάλων ζωγράφων... Δὲν ἀκούσες νὰ λένε γιὰ τὸ Μόναχο,

πού κατοικοῦσε ὁ βασιλεὺς ὁ Λουδοβίκος... ὁ βασιλιάς, ξέρεις, πού τρελάθηκε... καὶ θὰ πᾶμε νὰ ἰδοῦμε τὰ παλάτια του... ἔχει, ἀκούς, παλάτια ἀπαράλλαχτα μὲ κείνα πού λένε τὰ παραμύθια... καὶ ἀπὸ κεί ἕνα πῆδημα εἶναι ἡ Έλβετία... μὲ τίς Ἄλπες... σκέψου, Χριστίνα, τίς Ἄλπες γιομάτες χιόνια ντάλα καλοκαίρι... καὶ ἐκεῖ φυτρῶνουν μηλιές καὶ πικροδάφνες, πού ὅλο τὸ χρόνο εἶνε καταπράσινες...

Ο Ζάν (φαίνεται δεξιά, ἀκονίζοντας τὸ ξουράφι του σὲνα λουρί πού τὸ τεντώνει μὲ τὰ δόντια καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τοῦ χέρι ἀφρογκάζεται εὐχάριστα τὴν κουβέντα καὶ κάθε τόσο κάνει μορφαμούς ἐπιδοκιμασίας).

Η Τζούλια (ντὶπ τρεγάτα). Καὶ τότες θὰ χτίσομε ἕνα ξενοδοχεῖο... καὶ γὼ θὰ κάθομα: στὴν κάσα, ἐνῶ ὁ Ζάν θὰ στέκεται καὶ θὰ δέχεται τοὺς ξένους... θὰ βγαίνει καὶ θὰ ψωνίζει... θὰ γράφει γράματα... Ω! πιστέψε με εἶναι ζωή... ἔπειτα θὰ σκουρῖζει τὸ τραῖνο, θάρχεται τ' ὀνιμπους, θὰ χτυπάνε στὸ ξενοδοχεῖο, θὰ χτυπάνε στὸ ρεστωρᾶν... καὶ γὼ θὰ καταστρώνω τοὺς λογαριασμούς... καὶ θὰν τοὺς ἀλατίσω...

Δὲν μπορείς νὰ σκεφτεῖς Χριστίνα, πὼς τρέμουν οἱ ταξιδιωτὲς ἅμα πρόκειται νὰ πλερόσουν τοὺς λογαριασμούς τους. Καὶ σὺ... ἐσὺ θὰ κάθουσαι σὰν ἀφέντισσά στὴν κουζίνα. Στὴν ἐστία βέβαια δὲν πρέπει νὰ στέκεσαι ἡ ἰδία... ἐσὺ θάσαι ντυμένη ὠραία καὶ καθὼς πρέπει, ὅταν θὰ βγαίνεις στοὺς κυρίους... καὶ μὲ τὰ χρυαχτηριστικά σου... ναι, δὲ σὲ κολακεῖω, μιὰ καλὴ μέρα θὰ μπορέσεις πιά νὰ πάρεις ἐνῶν καλὸν ἄντρα... ἕναν πλούσιον Έγγλέζο... Βλέπεις, οἱ ἄνθρωποι εἶνε τόσο εὐκόλο (ἀρχίζει νὰ μιλεῖ ἀργότερα) νὰ παρθῶν... καὶ τότες θὰ γίνομε πλούσιοι... καὶ θὰ χτίσομε μιὰ βίλλα στὴ λίμνη τοῦ Κόμο... ἄληθινα βρέχει ἐκεῖ κάπου κάπου... καὶ ἔπειτα... ἔπειτα θὰ μπορούμε νὰ ξαναγυρίσομε στὴν πατρίδα μας... καὶ νὰ ξαναρθοῦμε ἰδῶ... (διακοπὴ)... ἢ πουθενά ἄλλου.

Η Χριστίνα. Ακουστέε καὶ σεῖς αὐτὰ;

Η Τζούλια (χαμῆνα). Αν τὰ πιστεύω καὶ ἐγὼ;

Η Χριστίνα. Ναίαιε.

Η Τζούλια (ἀποκαμωμένη). Δὲν ξέρω. Δὲν πιστεύω πιά σὲ τίποτα (πέφτει σὲνα σκαμνὶ καὶ βάνει τὸ κεφάλι τῆς ἀνάμεσα στὰ δυὸ τῆς μπράτσα ἀπάνου στὸ τραπέζι). Σὲ τίποτα! σὲ τίποτα, καθόλου!..

Η Χριστίνα (προχωρεῖ ἀριστερά, ὅπου στέκεται ὁ Ζάν). Α, ἔτσι. Έσὺ λοιπόν ἐσοφίστηκες τὸ σκαπούλισμα;

‘Ο Ζάν (στενωγορημένος, αφίνει το ζουράφι στο τραπέζι). Το σκαπούλισμα ; Είπαθήσαν τώρα πολλά. Άκουσες εσύ τα σκέδια της δεσποινίδας, κι αν είσαι τώρα από το ξαγρόπνι της νύχτας σ’ ανακατσούρα, αξιόλογα μπορούν να γίνουν όλα αυτά τα σκέδια.

‘Η Χριστίνα. Για νάκουσες ; Είταν δική σου σκέψη να μπώ εγώ στην κουζίνα αυτήνης ; ‘Ο Ζάν (επιταχτικά). Στάσου καλά και μίλα καλύτερα, όταν μιλάς στην κυρία σου. Το κα-ταλαβαίνεις ;

‘Η Χριστίνα. Στην κυρία μου ;

‘Ο Ζάν. Μάλιστα!..

‘Η Χριστίνα. ‘Οχι!.. Άκου κει τί μου λέει.

‘Ο Ζάν. Μάλιστα. Νάν τάκουσεις. Αυτό θά σου είναι ωφέλιμότερο και μὴν παραπολυ-λογῆς. ‘Η δεσποινίδα Τζούλια είναι κυρία σου. Κέπρεπε να περιφρονείς προητέρις τὸν ἑαυτό σου, ἂν περιφρονῶς γι’ αὐτὸ τὴν κυρία σου.

‘Η Τζούλια. Εγὼ τὸν ἑαυτό μου συνήθισα νὰ μὴν τὸν περιφρονῶ ποτέ.

‘Ο Ζάν. Για νὰ περιφρονῶς τοὺς ἄλλους ;

‘Η Χριστίνα. Για νὰ μὴν καταπέσω πο-τές κάτου ἀπὸ τὴ θέση μου. Πές το, λοιπὸν κι ὁ ἴδιος, ἡ μαγέρισα ἐνὸς κόμητα ἕκαμε τίποτις μὲ τὸ φύλακα τῶν χτηνῶν ἢ τὸ γουρουνβοσκό ; Πές το ντέ.

‘Ο Ζάν. Μάλιστα, τῶκαμε μὲναν καθὼς πρέπει. Χαρὰ σὲ σένα!..

‘Η Χριστίνα. Ναίσκε! μὲναν καθὼς πρέπει πὺ πούλαει τὸ σανὸ ἀπὸ τὸ σταῦλο.

‘Ο Ζάν. Μωρῆ, θέλεις νὰ μιλάς γι’ αὐτὰ ἐσύ ; πὺ πέρνεις ποσοστὰ ἀπὸ τὸ μονάχη και σὲ δωροδακί ὁ χασάπης.

‘Η Χριστίνα. Τ’ εἶπες ;

‘Ο Ζάν. Και δὲ μπορεῖς νὰ κρατήσεις πιὰ σεβασμὸ στάφεντικὰ σου ; ‘Εσύ, μωρῆ, ἐσύ ;!..

‘Η Χριστίνα. Ἐρχεσαι, λέω γὼ τώρα στὴν ἐκκλησιὰ ; Ὑστερα ἀπὸ τίς πράξεις σου θά σ’ ὠφελήσει τὸ κηρύγμα...

‘Ο Ζάν. Δὲν πάω ἐγὼ σήμερα στὴν ἐκ-κλησιὰ ; νὰ πᾶς μονάχη σου και νὰ ξομολογηθῆς τίς ἁμαρτίες σου.

‘Η Χριστίνα. Ναίσκε. Θὰν τὸ κάμω και θὰ γυρίσω συχωρεμένη και γιὰ σένα ἀκόμα. ‘Ο Σωτήρας ἐπαθε και σταυρώθηκε γι’ ὅλες μας τίς ἁμαρτίες, κι ὅταν ἐμεῖς πάμε και τοῦ ἀνοιξομε μὲ πίστη και μὲ μετάνοια τὴν καρδιά μας, πέρνει ἐκεῖνος διὰ τὰ κρίματά μας ἀπάνω του.

‘Η Τζούλια. Τὸ πιστεύεις Χριστίνα ;

‘Η Χριστίνα. Εἶναι ἡ μεγαλύτερή μου

πίστη, σὰν πὼς στέκομαι διὰ χάμου, και τὴν ἐγὼ ἀπὸ παιδάκι και τὴν ἐφύλαξα σ’ ὅλη μου τὴ νιοτή, κυρία Τζούλια. Ναίσκε. Κι ὅπου ἡ ἁμαρτία ξεχειλίζει ἐκεῖ ξεχειλίζει κ’ ἡ Χάρη τοῦ Χριστοῦ.

‘Η Τζούλια. Ἄχ, ἄς εἶχα τὴν πίστη σου ... Ἄχ, ἄς...

‘Η Χριστίνα. Ναίσκε, βλέπετε, δὲν ἐρ-χεται στὸν καθένα...

‘Η Τζούλια. Σὲ ποιὸν λοιπὸν ἐρχεται ;

‘Η Χριστίνα. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο μυ-στήριο τῆς θείας Χάρης. Βλέπετε, δεσποινίδα, ὁ μεγαλοδύναμος δὲν κάνει διάκριση γιὰ κανένα ἀλλὰ οἱ πρώτοι θὰ γίνουν ἐσχατοί...

‘Η Τζούλια. Ὡ, κάνει διάκριση τότες γιὰ τοὺς ἐσχατοὺς...

‘Η Χριστίνα (ἐξακολουθεῖ). Κ’ εἶν’ εὐκολό-τερο νὰ περάσει κάμηλος ἀπὸ τὴν τρύπα βελο-νιοῦ παρὰ ἕνας πλούσιος νὰ πάει στὴ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Βλέπετε, κυρία Τζούλια, ἐτσι εἶνε αὐτὰ τὰ πράματα. Πᾶου λοιπὸν κ’ ἐγὼ μονάχη... και κει πὺ θὰ περνᾶω θὰ πὼ τοῦ σείζῃ νὰ μὴ ἐγᾶλει κανένα ἄλογο, ὅποιος κι ἂν τοῦ τὸ ζητήσει, πρὶν ἔρθει ὁ Ἄρηντης. Adieu. (Βγαίνει ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα).

‘Ο Ζάν. Σὰν τὸ διάλογο τὸ στητό. Κι ὅλα αὐτὰ γιὰ ἕνα καλοσπίνουρο

‘Η Τζούλια (κουρασμένη). Ἄρσιστε κατὰ μέρος τὸ σπινουρί. Βλέπετε κανὰ μέσο νὰ φύ-γουμε ἀπὸ διῶ ; νὰ τελειόνομε πιὰ ;

‘Ο Ζάν (σκεπτικός). ‘Οχι.

‘Η Τζούλια. Τί θὰ ἐκάνετε ἐσεῖς στὴ θέση μου ;

‘Ο Ζάν. Στὴ θέση σας ; Σταθεῖτε λίγο... Δηλαδή ὡς ἀριστοκράτης, ὡς γυναίκα... ὡς πεσμένος ;... δὲν ξέρω... Μάλιστα, τώρα τὸ βρῆκα !

‘Η Τζούλια (πέρνει τὸ ζουράφι και κἀμενε μιὰ κίνηση κατὰ τὸ λαϊμό της). Ἐτσι ;

‘Ο Ζάν. Μάλιστα. Μὰ δὲ θὰν τῶκανα... Κοιτάξετέ το καλά, γιατί αὐτὸ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξί μας.

‘Η Τζούλια. Γιατί ἐσεῖς εἰσαστε ἄντρας κ’ ἐγὼ γυναίκα ; Τί διαφορὰ εἶναι μεταξί μας ;

‘Ο Ζάν. Μάλιστα... παρμῶια τοῦ ἀντρός μὲ τὴ γυναίκα.

‘Η Τζούλια (μὲ τὸ ζουράφι στὸ χέρι). Θέλω, μὰ δὲ μπορῶ. Κι ὁ μπαμπᾶς μου τὸ ἴδιο δὲ μπόρεσε τότες, πὺ θὰ ἔπρεπε νὰν τῶκανε.

‘Ο Ζάν. ‘Οχι! δὲ θὰ ἔπρεπε νὰν τῶκανε τότες. Ἐπρεπε πρώτα νὰ ἐγδικηθῆ.

‘Η Τζούλια. Και τότε τὸν ἐγδικιέται!

πάλι ἡ μητέρα μου μὲ μένα.

‘Ο Ζάν. Δὲν τὸν ἀγαπήσατε τὸν πατέρα σας, δεσποινίς Τζούλια ;

‘Η Τζούλια. Ναι! ἀπερίοριστα, μὰ τὸν ἐμίσησα κιάλας. Και βέβαια χωρὶς νὰ ἔχω συ-ναίστηση. Μ’ αὐτὸς ὁ ἴδιος μέσπωρε στὴν πε-ριφρόνηση τῆς ἴδιας μου τῆς γενεᾶς, μὲ τὸ νὰ μὲ κάμει μιστὴ γυναίκα και μισὸν ἄντρα. Ποῖος φταίει γιὰ ὅ,τι ἔγινε ; ‘Ο μπαμπᾶς μου, ἡ μητέρα μου, ἐγὼ ἡ ἴδια ; μὰ γὼ δὲν ἔχω τίποτις δικό μου. Δὲν ἔχω μιὰ σκέψη πὺ νὰ μὴν κρα-τιέται ἀπὸ τὸν πατέρα μου, ἕνα πάθος πὺ νὰ μὴν τὸ πῆρα ἀπὸ τὴ μητέρα μου, και τὸ τε-λευταῖο ἐτούτο — πὼς εἶνε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἴδιοι... τὸ πῆρα ἀπὸ τὸν ἀρεθωνιαστικό μου και γι’ αὐτὸ τὸν ἐλέγω παλιάνθρωπο. Πὼς λοιπὸν μπορῶ νὰ φταίω ἐγὼ ; Νὰ εἶζω τὰ κρί-ματά μου στὸ Χριστό, ὅπως τὸ κάνει ἡ Χρι-στίνα ; ὄχι! εἶμαι γι’ αὐτὸ πολὺ ὑπερήφανα και πολὺ γνωστικῆ... χάρις στις διδασχῆς τοῦ μπαμπᾶ μου. Κι ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ πάει ἕνας πλούσιος στὴ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἶναι πα-ραμυθί! κ’ ἡ Χριστίνα πὺ ἔχει χρήματα στὸ ἀταμειο καταθέσεων δὲ θὰ πάει κ’ ἐκεῖνη κα-θόλου. Ποῖος φταίει γιὰ τὸ ἐγκλημα μου ; Τί μᾶς μέλλει, ὅποιος κι ἂν φταίει. Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνη πὺ πέρνει ἀπάνου της και τὸ φταίξιμο και τίς συνέπειες.

‘Ο Ζάν. Μάλιστα, ἀλλά...

[κουδουνίζουν δυνατὰ διὰ φορὲς ἀπανουτᾶρι]

‘Η Τζούλια (σηκώνεται).

‘Ο Ζάν (ἀλλάζει γλῆγγορα τὴ ρετιγκότα του). ‘Ο κόμης εἶν’ ἐδῶ ; Συλοχηστεῖς ἂν ἡ Χριστίνα... (πάει πίσω πρὸς τὸ ρωλόι τοῦ τηλέφωμου, σημαίνει κι ἀφρογκάζεται).

‘Η Τζούλια. Τώρα πιὰ ἐπῆγε στὸ σεκε-τᾶρι...

‘Ο Ζάν. Εἶμαι ὁ Ζάν, κ. κόμη, (ἀφρογκα-ζεται) δὲν ἀκούγεται τί λέγει ὁ κόμητας). Μάλιστα κύριε κόμη! (ἀφρογκάζεται). Μάλιστα, κ. κόμη. Ἀμέσως! (ἀφρογκάζεται). Πολὺ καλά, κ. κόμη! (ἀφρογκάζεται). Μάλιστα! σὲ μιστὴ ὥρα.

‘Η Τζούλια (σὲ φοβερὴ ἄμχανιά). Τί ἔλεγε ; Χριστέ μου, τί ἔλεγε ;

‘Ο Ζάν. Ζήτησε τὰ παπούτσια του και τὸν καφέ του σὲ μιστὴ ὥρα.

‘Η Τζούλια. Λοιπὸν σὲ μιστὴ ὥρα. Ὡ, ἀπόκαμα πιὰ. Δὲ μπορῶ πιὰ τίποτα. Δὲ μπο-ρῶ νὰ μετανιώσω οὔτε νὰ φύγω, οὔτε νὰ μεί-νω, οὔτε νὰ ζῆσω, οὔτε νὰ πεθάνω. Τώρα βοη-θεῖστε με. Διατάξετέ με και θὰ σᾶς ὑπακούσω σὰ σκυλί. Δόστε μου τὴν τελευταία συντροφιά,

σῶστε τὴν τιμή μου, σῶστε τὸνομά μου. Ἐξέ-ρετε τί ἔπρεπε νὰ θέλω, και δὲν τὸ θέλω. Θε-λείστε το ἐσεῖς και διατάξετέ με νὰν τὸ ἐχτελέσω.

‘Ο Ζάν. Δὲν ξέρω... τώρα πιὰ και δὲν μπορῶ... δὲν τὸ νιθῶ κι ὁ ἴδιος. Εἶναι σὰν νὰ ἐνεργοῦσε αὐτὴ ἐδῶ ἡ ρετιγκότα και δὲ μπο-ρῶ ἐγὼ τίποτις νὰ σᾶς διατάξω... και τώρα, ἀπότου μοῦ μίλησε ὁ κόμητας...δὲ μπορῶ νὰν τὸ ζηγήσω... ἀλλά... ἄ!... εἶναι ὁ λακίς, ὁ λακίς πὺ μοῦ κάθεται στὸν ὄμο... ὦ... ἂν ἔρχονταν τώρα ὁ κόμης και μὲ διάταζε νὰ κόψω τὸ λαϊμό μου, θὰν τῶκανα στὴ στιγμή.

‘Η Τζούλια. Κἀμετέ το λοιπὸν σὲ μένα. Γενεῖτε ἐκεῖνος κἐγὼ ἐσεῖς. Ὡ, προλίγω μπο-ρούσατε και παίζατε τόσο καλά, ὅταν πέρτατε μπρὸς μου γονατιστός... τότες εἰσαστε ἰππότης... Δὲν πῆγατε λοιπὸν ποτέ σας στὸ θέατρο και δὲν εἶδατε τὸ μαγνητιστὴ ;

‘Ο Ζάν (κἀμενε καταφατικὴ χειρονομία).

‘Η Τζούλια. Λέει στὸ μέντιουμ! πᾶρε τὸ σάρωμα και τὸ πέρνει! και τοῦ λέει! σάρωσε και σαρώνει...

‘Ο Ζάν. Τότες ἔπρεπε νὰ κοιμᾶται τὸ μέντιουμ.

‘Η Τζούλια (σέρεθισμὸ). Κοιμᾶται πιὰ. Κοιμᾶται. Ὅλα ἐδῶ μέσα σὰν καπνὸς στέκον-ται στὰ μάτια μου...και ἐσεῖς φαινόσατε σὰ μιὰ σιδερένια σόμπα...πὺ μοιᾶζει μὲνα μαυρο-φορεμένον ἄνθρωπο μὲ ψηλὸ καπέλο...και τὰ μάτια σας φωτᾶνε σὰν κάρβουνα, ὅταν ἀνάβει ἡ φωτιὰ...και τὸ πρόσωπό σας εἶναι ἕνα ἄσπρο σημάδι σὰ στάχτη...

Τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου κατέθηκε τώρα στὸ πάτωμα και διαβαίνει ἀπάνου ἀπὸ τὸ Ζάν.

‘Η Τζούλια. Τί ζέστα πὺ κάνει! Τί ὄμορφα ποῦναι! (τρίβει τὰ χέρια της, σὰ νὰν τὰ ἐθέριμνε σὲ φωτιᾶ). Πὼς φωτᾶει! Τί ἡσυχία. Τί ἡσυχία!

‘Ο Ζάν (πᾶρνει τὸ ζουράφι και τῆς τὸ δίνει στὸ χέρι). Νὰ λοιπὸν τὸ σάρωμα. Πῆγατε τώρα, πὺ φώτησε πιὰ, κάτου στ’ ἀγοῦρι...και... (τῆς ψιθυρίζει κᾶτι στ’ αὐτί).

‘Η Τζούλια (ζηπνᾶει). Εὐχαριστῶ. Τώρα πηγαίνω στὴν ὄδον Ἀναπαύσεως. Μᾶ πείτε μου και τώρα ἀκόμα, πὼς μποροῦν κ’ οἱ πρώτοι νὰ βροῦν τὴ Θεία Χάρη. Πείτε τὸ μου, ἂ δὲν τὸ πιστεύετε και ἐσεῖς.

‘Ο Ζάν. Οἱ πρώτοι ; ‘Οχι! δὲν μπορῶ. Μὰ σταθεῖτε, δεσποινίς...τώρα ξέρω. Ἐσεῖς δὲν ἀνῆκατε πιὰ στους πρώτους...γιατί βρισκόσατε κάτου κι ἀπὸ τοὺς ἐσχατοὺς.

‘Η Τζούλια. Ἀλήθεια... Ἀλήθεια....

Είμαι ἡ ἔσχατη τῶν ἐσχάτων. Εἶμαι ἡ τελευταία... ἡ τελευταία!... "Ω... μὰ τὸρκα δὲ μπορῶ νὰ πάω... Πείτε τὸ μου ἀκόμα φιά φορὰ, πὼς πρέπει νὰ πάω.

'Ο Ζάν. "Οχι. Τώρα πιά δὲ μπορῶ κ' ἐγώ. Δὲ μπορῶ...

'Η Τζούλια. Κ' οἱ πρῶτοι: πρέπει νὰ γίνον ἐσχατοί.

'Ο Ζάν. Μὴν τὸ συλογίζεσαστε. Μὴν τὸ συλογίζεσαστε. Μοῦ ἀρπάξατε κ' ἐσεῖς ὅλη τὴ δύναμή μου. "Εγείνα δειλὸς δειλός... Τί;! "Θαρρῶ... τὸ κουδοῦνι κουνιέται!... "Οχι!... Πρέπει νὰ βάλουμε χαρτί μέσα... "Ω! πὼς δειλιάζω... πὼς δειλιάζω μπρὸς σ'ένα κουδοῦνι!... Μάλιστα. Μ'

αὐτὸ δὲν εἶναι: μονάχα κουδοῦνι... κάποιος κάθεται πίσω του... ἓνα χέρι τὸ κουνάει... καὶ κάτι ἄλλο κουνάει: τὸ χέρι... μὰ βουλόστε τ' αὐτιά σας... Μάλιστα! χτυπάει τότες χειρότερα! Χτυπάει! χτυπάει! "Απάντηση ζητάει καὶ δὲ σταματάει!... καὶ τότες πιά εἶναι ἀργά! Καὶ τότες πιά ἔρχεται ὁ εἰσαγγελάς!.. Τί;

(Χτυπάνε δυνατὰ δύο φορές).

'Ο Ζάν (ἀναηδῶν: ἔπειτα συγυρίζεται). Εἶναι φοβερό... Φοβερό. Μὰ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος!.. Πηγαίνετε!..

'Η Τζούλια (βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα μὲ στερεὰ βήματα).

ΤΕΛΟΣ

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

(Μάρτιος—Αύγουστος 1897)

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ

'Η μάννα ποῦ μὲ γέννησεν — ὦ τῆς μαννούλας
Λαχτάρα! — 'Η μάννα βούλεται νὰ μὲ παντρέψῃ,
Νὰ μοῦ διαλέξῃ γιὰ γυναῖκα μιὰ νεράιδα
Τῆς πίστες καὶ τῆς ὠμορφιάς πρωτόγαλτο ἄνθος.
Μὲ σένα ἡ μάννα βάλθηκε νὰ μὲ παντρέψῃ,
"Ω ξωτικιά Ζωὴ καὶ στίς νεράιδες πρώτη!
Καὶ τρέχει καὶ ρωτάει καὶ πάει καὶ ἔρνει γνώμη
'Απὸ τίς πρωτομάγισσες κι ἀπ' τίς ξορκίστρες.
'Απὸ σαράντα πρωτοστέφανες νυφάδες
Χρυσάφι διακονεῦει, κι ἀπὸ τὸ χρυσάφι
Τὸ μαγεμένο δαχτυλίδι μαστορεύει.
Μοῦ τὸ φορεῖ: καὶ μὲ τὴ χάρι τὴν κρυφὴ του
Μοῦ χρυσοδένει τὴν παιδιάτικη τὴ σάρκα,
Τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ξωτικιάς ὧ τί ἀραβῶνα!
Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ παιδί ποῦ μεγάλωνε πάντα
Μὲ τὴ μεθύστρα ὄρμη τῶν ἀρρεβωνιασμένων
Ποῦ ξανοίγουν τὸ γάμο, πλανευτοὶ ἀπ' τὸν πόθο,
'Ατέλειωτη γιορτὴ σὲ ὀλόλευκο κρεβάτι.
Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ παιδί ποῦ μεγάλωνε πάντα
Χρυσοδετὸ μὲ τὴ Ζωὴ τὴν ἀντρεωμένην,
Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ παιδί ποῦ μεγάλωνε πάντα
Μὲ τῆς Ζωῆς τὸν ἔρωτα καὶ μὲ τὴ δίψα,
Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ παιδί ποῦ μεγάλωνε πάντα,
Γραμμένο νὰ πατᾷ στὸν ἀπάτητο ὁρόμο,
Μέσα στὸ φῶς ὀλόφωτο: κ' ἐγὼ ἤμουν ποῦ εἶχα
Στὴν ὄψη καὶ τι σὰν ὀλυμπιονίκης
Καὶ κάτι τι σὰ δαμαστής τοῦ Βουκεφάλου.
Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ γοργὸ χρυσοφόρο δελφίνι

Ποῦ ἐπλάσθηκε νὰ μάχεται μὲ τὰ καράβια,
Κ' ἐγὼ ἤμουν τὸ χρυσοφόρο γοργὸ δελφίνι
Ποῦ νὰ λυτρώσῃ τὸν 'Αρίονα καρτεροῦσε!
Μιὰ φορὰν ὅμως—ἀπὸ ποῦ καὶ πὼς δὲν ξέρω—
Σὲ ἀκρογιαλιὰν ἀμύστρωτην ἠλιοκαμμένη
Μιὰν ὥραν θλιβερὴν βραδιοῦ συγνεφιασμένου
Πάλεψα μ' ἓνα νιόφερτον ἀράπη ξένο
Βγαλμένο σὰν ἀπὸ τῆς θάλασσας τὰ σπλάχνα,
Καὶ μέσα στοῦ παλέμματος τόλαγριο πείσμα
Πέφτει καὶ χάνεται καὶ πάει τὸ δαχτυλίδι.
Τὸ ρούφηξεν ἡ γῆ; τὸ κύμα τὸ κατάπιε:
Δὲν ξέρω: ξέρω μοναχὰ πὼς ἀπὸ τότε
Τὰ ξορκολόγια λύθηκαν, τὰ μάγια φύγαν,
Καὶ ἡ ξωτικιά Ζωὴ καὶ στίς νεράιδες πρώτη
Κ' ἡ ἀρρεβωνιαστικιά καὶ ἡ δέσποινα καὶ ἡ σκλάβα
'Εγίνε τοῦ καπνοῦ καπνὸς καὶ πάει κ' ἐκείνη.
"Ω! κι ἀπὸ τότε μ' ἔδεσε ἀπ' τὰ πρῶτα χρόνια
'Ὡς τοῦ Καιροῦ τᾶροχοιονίσματα τὰ πρῶτα
Στὸ μαῦρο δάσος τῶν μαλλιών, ὧ καὶ ἀπὸ τότε
Μ' ἔδεσε κάτι φοβερὸ καὶ βουδὸ κατὶ
Μὲ κάποιον ἴσκιον ἄγνωρο παραδαρμένο
Ποῦ λὲς πὼς δὲν ὑπάρχει καὶ ποῦ λὲς πὼς ὄλο
Νὰ ὑπάρξῃ πολεμάει καὶ δὲν τὸ κατορθώνει.
Κι ὁ μαῦρος χωρισμένος τῆς Ζωῆς ἐγὼ εἶμαι,
'Εγὼ εἶμαι τῆς Ζωῆς ὁ ἀνήμερος ὁ μέγας!
Καὶ τοῦ ἀρχαίου τοῦ Ρήγα ἡ κόρη ἡ 'Αλκιθόη,
Σημάδι τῆς θεϊκῆς ὄργης τῆς ἐκδικήτρας,
'Αλλάξε πλάση, κ' ἐγένεν, ὠϊμένα, ὠϊμένα!
'Απὸ κυρὰ βασιλοπούλα, νυχτερίδα!

Κωστής ΠΑΛΑΜΑΣ

RALPH WALDO EMERSON

'Ο 19ος αἰῶνας θὰ φανῇ μιὰ φορὰ εἰς τοὺς ἀπόγονούς μας ὡς αἰῶνας τῶν ἀντιθέσεων καὶ ἀντιρρήσεων. Οἱ δύο μεγαλύτερες ἀντιθέσεις ποῦ πολεμοῦν μεταξύ των, εἶνε τὸ ἄτομον καὶ ἡ κοινωρία. 'Ο ἓνας εἶνε ἐχθρὸς τοῦ ἄλλου, ὁ καθένας τῶν θέλει νὰ ξολοθρεῦσει τὸν ἄλλον. Βεβαίως πάντοτε ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ ἀντιθεσις, μὲ τὴ διαφορὰ μόνον, ὅτι εἰς εὐτυχιστέρους καιροὺς δὲν ἦταν ἐχθρική, παρὰ συμφιλιοτική· τὸ ἓνα συμπλήρωνε τὸ ἄλλο ἀρμονικώτατα· ἦταν σὰν τοὺς τροχοὺς τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ὥρολο-γιοῦ· τὸ ἓνα ἐκινεῖσε τὸ ἄλλο, δὲν μποροῦσε νὰ ἐνεργῇ χωρὶς τὸ ἄλλο.

'Ετσι ἦτανε στὴν ἀρχαία 'Ελλάδα, ἔτσι καὶ

στὴν ἐποχὴ τῆς 'Ιταλικῆς ἀναγεννήσεως· ὁ ἀνθρώπος ἦταν μέλος τῆς κοινωρίας, καὶ ἡ κοινωρία τὸ ποσὸν τῶν ἀτόμων, ἡ ἐκφρασις των, ἡ ἀντανάκλασις των· πάντοτε ὁ ἄνθρωπος κυβερνοῦσε τὸ πᾶν.

Εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας μεταποτίστηκε αὐτὴ ἡ ἀρμονικὴ σχέσις μεταξύ τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐγνώριζαν ἀκόμη τὸ βᾶρος τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων· ὅ,τι ἐπῆραν ἀπὸ ἄλλους λαοὺς δὲν ἦτανε τέλεια καλλιτεχνήματα, παρὰ μόνον στοιχεῖα, θεμέλια τέτοιων· καὶ μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ ἀπάνω σ' αὐτὰ τὰ θεμέλια ἔχτισαν τὸ ἀθάνατο οἰκοδόμημα τοῦ πνεύματός των, τοῦ δικοῦ των πνεύματος. Κι ὅταν ἐγέγρασε αὐτὸ τὸ πνεῦμα, καὶ γκρεμίστηκε τὸ οἰκοδόμημα τοῦ πολιτισμοῦ των, νέος Θεὸς κατέβηκε στὴ

γή και καταπάτησε τους αρχαίους του προκατόχους. Άλλα πάλιν ήρθε μία εποχή, που το βλέμμα των ανθρώπων τὸ ἀναστρωμένο τόσον καιρὸ ἀπάνω στὸν οὐρανὸ, ξαναγύρισε στὴ γῆ καὶ σφιχτοκολλήθηκε μετὰ καινούρια λαχτάρα καὶ ἠδονὴ ἀπὸ τὸ ξανανωμένο ἰδανικὸ τῆς ἐπιγίτινης χαρᾶς τὸν ἀσκητισμὸν διαδέχθηκε νέα ἀναγαλλίασις καὶ νέος μεθυσμὸς τῆς στεγνωμένης φαντασίας.

Τότε ὅμως πρωτοήρθε καὶ ἐκεῖνο τὸ μεγάλο σχίσμα εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, ποῦ δὲν τὸ ξεπεράσαμε οὔτε σήμερα, δηλ. τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἰς δύο κόσμους χωρίζεται ἀπὸ τότε ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀνθρωπότης, εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν λαόν, τοῦ ὁποῖου ἡ παιδεία στηρίζεται ἀπάνω στὴ χριστιανικὴ θρησκεία, καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ποῦ ἀντλοῦν τὴν κυριωτέραν παιδείαν των ἀπὸ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα.

Άλλοι ἱστορικοὶ παράγοντες συνετέλεσαν νὰ δογματίσουν καὶ νὰ σκληρύνουν αὐτὰ τὰ δύο ἰδανικά· τὸ χριστιανικὸ καὶ τὸ κλασσικὸ· ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ ἰδέα τοῦ ὑποχρεωτικοῦ σχολείου διέδωσαν καὶ δημοκράτησαν τὴν μόρφωσιν, ἐνῶ ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς ἦταν ἀριστοκρατικός· διὰ τούτου ἡ ἀξία τῆς κλασσικῆς παιδείας ἔπρεπε νὰ πέσῃ μαζὶ μετὰ τὸν δημοκρατικὸν καὶ τὸν ὑποχρεωτικὸν τῆς χαρακτῆρα· ἀλλοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀντὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ τὸν ἐσυνείηθαι νὰ ζητᾷ τὰ ἰδανικά του στὸ παρελθὸν ἀντὶ στὸν ἑαυτὸ του καὶ τριγύρω του. Τὸν ἔκανε νὰ χάσῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν ἑαυτὸ του, νὰ μιμείται, ἀντὶ νὰ δημιουργῇ. Ἡ παιδεία ἔγινε συνθηματικὴ, δογματικὴ, παραδοτικὴ, δημοκρατικὴ· δὲν ἔλαβε πλέον ὑπ' ὄψιν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅχι πλέον τὸν ἕνα, ἀλλὰ τοὺς πολλούς. Κι' ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο· καὶ ἐνσαρκώθηκε αὐτὴ ἡ ἀντίθεσις εἰς τὰς δύο λέξεις· ἄτομισμὸς καὶ κοινοισμὸς, Individualismus-Socialismus.

Ὁ ἄτομισμὸς λοιπὸν εἶνε ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον στὸν κοινοισμὸν, καὶ δι' αὐτό, ὅσον μεγαλώνει τούτος, μεγαλώνει καὶ ἐκεῖνος. Αὐτὴν τὴν παρατήρησιν βρίσκουμε παντοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦτο ἐξηγεῖται, ὅτι ὁ ἄτομισμὸς ἀκμάζει περισσότερο εἰς τοὺς κατ' οὐσίαν, ὅχι κατὰ τὸν τύπον δημοκρατικωτάτους τόπους, δηλ. εἰς τοὺς τόπους τῶν γερμανικῶν φυλῶν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, στὴν Ἀμερικὴν, στὴν Σκανδιναβίαν καὶ στὴν Γερμανίαν. Διότι αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἀπὸ πάντοτε ἔβαναν μετὰ μίαν φυσικὴν ἱστορικὴν συντη-

ρητικότητα καὶ μίαν δυνατὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὸ μεταρρυθμιστικόν, πρὸς τὸ ξανάνωσιμα. Καὶ τὸ μεγαλύτερο γεγονός εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν τῶν λαῶν, δηλ. ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Ρώμης, ποῦ συγκεντρώνεται εἰς τὰ ἑνόμενα τοῦ Hugo*, τοῦ Calvin, τοῦ Luther, τοῦ John Knox**, ἔβγαλε τὰ παραθλάσταρά του καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αἰῶνα· οἱ μεγάλοι ἀπόστολοι καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ νέου ἀτομισμοῦ, ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, ὁ Carlyle καὶ ὁ Mill εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Nietzsche στὴ Γερμανίαν, ὁ Ibsen στὴ Νορβηγίαν, ὁ Emerson στὴν Ἀμερικὴ, εἰνε ἄλλα τόσα τεκμήρια τῆς βιωτικῆς δυνάμεως αὐτῶν τῶν λαῶν.

Αὐτὰ εἶνε τὰ ζωντανὰ ζυμπνητήρια τῶν ἐθνῶν των, ποῦ φροντίζουν νὰ μὴ ναρκωθῇ καὶ ἀποκοιμισθῇ ἡ ἀνθρώπινη συνείδησις ἀπὸ τὴν ἐμφυτὴ εἰς αὐτὴν ἀρχίαν καὶ ἀδιαφορίαν.

Εἶνε διδακτικώτατον νὰ παρακολουθῆται, κανεῖς τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μεγάλων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀτομισμοῦ, ποῦ εἶπαμε, γιατί μὲς δείχνει, πῶς μίαν διαπερατικὴν διάθεσιν τοὺς ἐμφυχάνει ὅλους τους. Πρὸ πάντων πολεμοῦνε τὴν ψεύτικην συνθηματικὴν τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Ἔτσι π. χ. λέγει ὁ Emerson· «ὦ πατέρα, ὦ μητέρα, ὦ γυναῖκα, ὦ ἀδερφέ, ἔξῃσα ὡς τώρα μαζὶ σας κατὰ τὸ φαινόμενον· ἀπὸ τώρα ἡ ἀλήθεια εἶνε ὁ δρόμος μου... Δὲν θέλω ν' ἀκούσω γιὰ σύνδεσμο... Δὲν με μέλει γιὰ τὰ ἦθη σας... Εἶνε τὸ συμφέρον σου ὅπως καὶ τὸ δικό μου καὶ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὅσον καιρὸν κι' ἂν ἐξούσαμεν μετὰ ψέμματα, ἀπὸ τώρα πρέπει νὰ ζοῦμε μετὰ τὴν ἀλήθειαν.» Καὶ ἀπαράλλαχτα σχεδὸν ὁμιλεῖ ἡ «Νῶρα» τοῦ Ίψεν, ἐκεῖ ποῦ ἀφήνει τὸν ἄντρα της. Καὶ πάλιν λέγει ὁ Ἐμερσον· «μόνον ἂν ἀπορρίπτει κανεῖς ὅλην τὴν ξένην βοήθειαν καὶ στέκεται μόνος του, εἶνε ἰσχυρὸς καὶ νικηφό-

*) Οὐγκὼ ἀββᾶς τοῦ Φλαβίνου, ἱστοριογράφος γεννηθεὶς τὸ 1064, φανερός πολέμιος τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας γιὰ τὸ πολιτικὸν ἀξίωμα τῆς. Ἐγράψε «Χρονογραφίαν» (μέχρι τοῦ 1102) σὲ δύο βιβλία, ποῦ ἐξεδόθησαν τελευταία στὸν 8 τόμο τῆς «Monumenta Germaniae historica» — Σ. τ. Τ.

**) Τζῶν Νόξ γεν. τὸ 1505. Θεολόγος καὶ νομικός· ὁ διάσημος μεταρρυθμιστὴς τῆς Σκωτίας. Ἐγράψε «Στάλιμα ἐναντίον τοῦ τερταδοῦς συντάγματος τῶν γυναικῶν», «Μικρὴ παρόρμησις στὴν Ἀγγλίαν» καὶ μετὰ τὸ θάνατό του ἐβγήκε ἡ ἱστορία τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως στὴ Σκωτίαν. Ἡ ζωὴ του ἀλάκρη ὑπῆρξε διαρκῆς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἰδέας του. Ἀπέθανε τὸ Νοέμβριον τοῦ 1572. — Σ. τ. Τ.

ρος.» Καὶ μετὰ τὰ ἴδια λόγια ὁ D' Stockmann στὸ τέλος τοῦ «ἔχθρου τοῦ λαοῦ» τοῦ Ίψεν· «ὁ ἀληθῶς μεγάλος ἄνθρωπος εἶνε ἐκεῖνος, ποῦ στέκεται μόνος του.»

Μετὰ ὅλην αὐτὴν τὴν ὁμοιότητα ὅμως μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ ἀτομισμοῦ θὰ βροῦμε ὅτι ὁ ἀτομισμὸς τοῦ Emerson ἔχει ἕνα χρῶμα ξεχωριστό. Πρὶν ὅμως δοκιμάσωμε ν' ἀποδείξωμε τοῦτο, ἄς ρίξωμε ἕνα βλέμμα εἰς τὴ ζωὴ τοῦ Emerson, εἰς τὸ Milieu, ποῦ μεγάλωσε, εἰς τὴν ἐπίδρασιν, ποῦ ὑπέστη.

Ἐγεννήθηκε εἰς τὰ 1803 στὸ Μπόστον. Κατάγεται ἀπὸ μίαν οἰκογένειαν, ποῦ ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀμερικὴ στὸν 17 αἰῶνα καὶ ποῦ ὅχι τὴν μέλη της ἦταν Πουριτᾶνοι ἐφημέριοι. Αὐτὸ τὸ γεγονός εἶνε χαρακτηριστικώτατον· διότι ὁ Πουριτανισμὸς, ἐκεῖνη ἡ θρησκευτικὴ αἵρεσις, ποῦ κρατᾷ ἀπὸ τὸν Καλβίνον βάζοντας τὴν μεγαλύτερη ἀξίαν πάνω στὴν ἠθικὴ ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ ἡ αἵρεσις εὐρῆκε τὴν πῶ ἰδιόρρυθμην διάπλασιν εἰς τὴν Νέαν Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖ τὸν μεγαλύτερόν της ἀντιπρόσωπον εἰς τὸν Emerson· αὐτὸς τὴν ἀνέβασε καὶ ὄλας εἰς τὸ ὕψος μιᾶς φιλοσοφικῆς σχολῆς, τοῦ λεγ. Transcendentalism, μιᾶς πνευματικῆς κινήσεως, ποῦ ἔβγαλε πολλὰ βλαστάρια καὶ ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα γιὰ ὅλην τὴν πνευματικὴν ζωὴ τῆς Ἀμερικῆς, θρησκευτικὴ καὶ φιλολογικὴ. Κατ' αὐτὴν κάθε ὕλη εἶνε πνεῦμα, κάθε ἄνθρωπος εἶνε ἕνα σύμβολον, τὸ μάτι ἡ τὸ στόμα τοῦ πνεύματος, τὸ ἐνὸς καὶ τοῦ ἴδιου ἀνθρωπίνου πνεύματος. Κι' ὁ Emerson λοιπὸν ἐσπούδαξε θεολογίαν καὶ ἔγινε ἐφημέριος, μὲ τραβήχθηκε γλήγορα ἐξ αἰτίας ἀπὸ διαφορετικὰς ἰδέας περὶ τῆς ἀγ. μεταλήψεως καὶ ἔξωσεν ἀπὸ τότε στὸ χιτῆμά του κοντὰ στὸ Μπόστον.

Τρεῖς φορές ἐπῆγε στὴν Ἀγγλίαν καὶ στὴ Γερμανίαν· στὴν Ἀγγλίαν ἔκαμε τὴν ἰσθμία φιλιάν μετὰ τὸν μεγάλο του πνευματικὸν συγγενὴ Thomas Carlyle, τὸ φίλον τοῦ Γκαίτε, ὁ ὁποῖος εἶπε περὶ αὐτοῦ προφητικῶς, ὅτι θὰ γείνη μίαν φορὰ μίαν ἠθικὴν δυνάμην. Ὁ Carlyle ἦταν ὁ πρῶτος, ποῦ ἔκαμε γνωστὸν τοὺς δικούς του τῆ Γερμανικῆς φιλολογίας, καὶ ἀπ' αὐτὸν πάλιν ἐγονιμοποιήθη ὁ Emerson.

Τὸ περίφημον ἔργο τοῦ Carlyle «Περὶ ἡρώων καὶ λατρειῶν ἡρώων» εὐρῆκε τὸ Pendant του εἰς τοὺς «Ἀντιπροσώπους» τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Emerson.* Καὶ στὰ δύο τούτα ἔργα πραγματοποιεῖται τὸ κύριον ἰδανικὸν τοῦ ἀτομισμοῦ, ὅτι δηλ. ἡ ἱστορία μόνον διὰ τῶν μεγάλων ἀνθρώπων ἀντιπροσωπεύεται, ὅπως τὰ βουνὰ

διὰ τῶν ψηλότερων κορφῶν τους. «Τὸ σημεῖον τοῦ πολιτισμοῦ, λέγει ὁ Emerson, εἶνε νὰ ἀναθρέφονται λίγοι μεγάλοι ἄνθρωποι.» Αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι εἶνε διὰ τὸν Emerson ὁ Πλάτων ὡς φιλόσοφος, ὁ Σθένειος ὡς μυστικιστῆς, ὁ Montaigne ὡς σκερτικιστῆς, ὁ Σαίξπηρ ὡς ποιητῆς, ὁ Ναπολέων ὡς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ἄνθρωπος τῆς πρακτικῆς ἐπιτυχίας, ὁ Γκαίτε ὡς συγγραφεὺς.

Αὐτὸ τὸ ἔργον λοιπὸν εἶνε ὁ ἄμεσος καρπὸς τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Carlyle. Ἐμμέσως διὰ τούτου ἔκαμε τὴν γνωριμίαν τῶν μεγάλων Γερμανῶν φιλοσόφων, ἰδίως τοῦ Καντ καὶ τοῦ Φίχτε· ἀπαρῆναι ἡ ἐπιρροὴ αὐτῶν τῶν δύο εἰς τὰ συγγράμματά του, ὅπως καὶ θὰ ἰδοῦμε παρακάτω.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σωστὰ φιλοσοφικὴ ζωὴ· ἡ ζωὴ του καὶ τὸ διδάγμα του μίαν ἦταν· ἀγῶνιστὰ καὶ τὰ δύο. Γι' αὐτό καὶ ἡ δημοσία ἐμφάνισις τοῦ ὄσον καὶ ἂν ἦτο σπανία, ἔχει κατὰ τὴν ἐπιβλητικὴν ὄταν στὰ 1861 στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου τῶν σκλάβων ὁ κόσμος εἶχε κοροιδίῃ μερικῶς, ποῦ μιλοῦσαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρωσης τῶν σκλάβων, μιλῆσε καὶ ὁ Emerson ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κανεῖς δὲν τὸν ἐπείρασε.

Τὰ ἔργα του εἶνε ὄλο Essays, δηλ. ἐκεῖνο τὸ φιλολογικὸ εἶδος, ποῦ τὸ ἔβγαλε πρῶτα ὁ Ἄγγλος φυσικὸς καὶ φιλόσοφος Bacon καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ κλασσικώτερος ἀντιπρόσωπος ἦταν ὁ Γάλλος Montaigne, δηλ. μικρῆς μελέτης γιὰ ὁποιοδήποτε θέμα μετὰ ἀπαράβιαστον, εὐκατάληπτον σχεδὸν ὀμπληκτικὸν τρόπον, ἕνα εἶδος ποῦ ἔξέπεσε τῶρα δυστυχῶς, ἀφοῦτο ἔγινε τὸ κοινὸν ὕφος τῶν ἐπιφυλλιδίων μας.

Τὰ Essays τοῦ Emerson εἶνε ἰδιόρρυθμα καθὼς καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶνε δυσκολοδιάβαστα, σκοτεινά, πηδηματικά, τοὺς λείπει ἡ στερεὴ λογικὴ· ἐπαναλαμβάνονται συχνὰ πικρὰ τὰ ἴδια—καὶ μὲ ὀλαταῦτα ἔχουν κατὰ ἀπερίγραπτον, κατὰ τὴν μυστηριώδες, καὶ ὅμως κατὰ τὴν ἐλευθερωτικὴ καὶ ἐνδυναμωτικὴν αἰσθάνεται κανεῖς τὸν ἑαυτὸ του πλησιέστερον στὴ θεότητα, σὲ μίαν σφαῖρα καθαρῆ, ὑπεράνω ἀπὸ τὸ βούλημα τοῦ κόσμου. Κι' αὐτὸ δὲν εἶνε ὑπερβολικὸ· ἡ μεγάλη σημασία του γιὰ τὸν Ἀγγλοσαξωνικὸν κόσμον φαίνεται μόνον ἀπὸ κείνο, ὅτι περισσότερα ἀπὸ διακόσια βιβλία καὶ συγγράμματα ὑπάρχουν περὶ αὐτοῦ στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Ἀγγλίαν· τῶρα ἔχτείνεται ἡ ἐπιρροὴ του καὶ στὴ Γερμανίαν καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε προορισμένος πρὸ πάντων νὰ γείνη λυτρωτῆς γιὰ ὅλους ἐκείνους τοὺς λαούς, ποῦ σκύβουν ἀπο-

κάτω απ' τ' σιδερένιο ζυγό χιλιόχρονων πνιχτικών παραδόσεων.

Τι λογής είνε λοιπόν εκείνες οι ιδιότητες που του δίνουν μία τέτια μαγική κ' ευεργετική δύναμη απάνω στον κόσμο; Μήπως δέν έχει κάθε άτομισμός τήν ιδίαν ενέργειαν, αφού ανακηρύττει τήν ελευθερίαν και τήν κυριαρχείαν του ατόμου; μήπως δέν έχουν τὰ ίδια ιδανικά και ο Ίψεν και ο Nietzsche; — Έχουν και δέν έχουν θ' απαντήσαμε. Και γιά νά προβάλλουν καλά εκείνα που έχουν και εκείνα που δέν έχουν, θα κάμομε καλά νά παραβάλομε τους δύο μεγαλύτερους αντίπροσώπους του ατομισμοῦ τόν Emerson και τόν Νίτσε, που τή φιλοσοφική του φυσιογνωμία προσάτησεν άλλοτε νά παρουσιάση στους αναγνώστες τής «Τέχνης» ο κ. Νιρβάνας.

Τό κύριον γνώρισμα του ατομισμοῦ είνε ο άριστοκρατισμός, δηλ. ή καταφρόνια των πολλών, και ο αντίιστορισμός, δηλ. ή καταφρόνια τής ιστορικής παραδόσης. Και τὰ δύο αυτά τὰ βρίσκομε ως θεμέλια και είνε τήν φιλοσοφία του Γερμανοῦ και του Αμερικανοῦ.

Μόνον είνε τους μεγαλύτερους βλέπει ο Emerson τους άληθινούς «αντίπροσώπους τής ανθρωπότητας», και παρόμοια λέγει ο Νίτσε, ότι ολος ο σκοπός του πολιτισμοῦ είνε νά μορφώνονται δυνατοί άνθρωποι. Και οι δύο τους λέγουν άποτυχημένα πλάσματα τους περισσότερους ανθρώπους, «πριόντα εργοστασίων, όπως λέγει ο Σόπενουερ, που «νά τους πάρη ο διάβολος και ή στατιστική», όπως λέγει ο μαθητής του Νίτσε.

Αν συμφωνεί όμως ο Emerson κατ' ουσίαν με τόν Νίτσε, δέν συμφωνεί κατὰ τόν τρόπον που εκφράζεται τό άριστοκρατικό του ιδανικό. Ένώ ο Νίτσε μιλά με πικρή καταφρόνια γιά τους πολλούς, ο Emerson τους λυπάται και λέγει με κάποια εύπλαχνία, ότι ή κατ' έξοχην τραγωδία του ανθρώπινου βίου φαίνεται στή διαφορά του προικισμοῦ των ιδιοτήτων των ανθρώπων. Κι' απ' εδω μισοβλέπομεν νά διακλαδεύουν οι δρόμοι του ενός και του άλλου. Θα ιδούμε παρακάτω, τί είνε ο λόγος αυτής τής διακλάδωσης.

Τό άλλο, που τους πλησιάζει περισσότερο, είνε, ότι τονίζουν και οι δύο τους τό περιττό τής νεκρής ιστορικής παραδόσης, ότι ψέγουν τήν υπερτίμησιν του παρελθόντος και τήν υποτίμησιν του ενστώτος, όπως και ή προερχόμενη απ' αυτό έλλιψη αυτοπεποιθήσεως είνε τὰ αισθηματικά, είνε τὰς σκέψεις και τὰς πράξεις. Ωραιότατα και σαφέστατα εκφράζει αυτό τό ιδανικό του ο Emerson είνε τήν περκατάω μεταφρα-

σμένη μελέτη του. Αλλά και πάλιν φαίνεται είνε τό συμπέρασμα που κάνει ο καθένας τους απ' αυτό τό ιδανικό, ή διαφορά τής πνευματικής διαθέσεως των ενω ο Νίτσε είνε ριζοσπαστικώτατος, ενώ προκηρύττει τήν άπερίοριστον διάπλασιν του εγώ, τόν υπεράνθρωπον δηλ. που δέν αναγνωρίζει ούτε τό καλό ούτε τό κακό, ο Emerson βλέπει τόν σωστόν ήρωα είνε τήν ανυπόταχτη και όμως μετριόφρονη συνειδησιν τής άξείας του καθενός, είνε τήν άτάραχη όρμη νά εκτελέση τό έργον του, όχι είνε τές ιδιοτροπίες και στές παραξενιές του. Θα ιδούμε άργότερα, που είνε ή ρίζα κ' αυτής τής διαφοράς των δύο των.

Και στό ύφος των μειάζουν πολύ: από τους δύο των λείπει τό λογικό, τό συστηματικό, ή βαθμιαία και σταθερή εξέλιξη των ιδεών απ' έναντίας, τό ύφος των είνε άφοριστικό, παράδοξον, γεμιστό παραβολές και τρόπους νομίζει κανείς νά διαβάξη όχι φιλοσοφική πραγματεία, παρά πεζά ποιήματα. Και είνε πραγματικώς ποιηταί, διότι δέν έγγραφαν μόνον ποιήματα, αλλά και είνε τὰ πεζά των άνακατώνονται κατ' φιλοσοφικόν και τό ποιητικόν εξαλείφονται μπροστά στό μάτι τους τὰ όρια τής ποιήσεως και τής φιλοσοφίας: τὰ φιλοσοφήματά των γίνονται ποιήματα είνε ποιητοφιλόσοφοι.

Αλλά και σ' αυτό τό τρίτο χαρακτηριστικό, που τους συνδέει, μισοφαίνεται κ' εκείνο, που τους χωρίζει: διότι άμα ζυγίζει κανείς τό ποσόν ποιήσεως και φιλοσοφίας στον καθένα, θα ιδή, ότι δέν ίσοροπούνε, άλλ' ότι τό ποιητικόν υπερζυγίζει με τόν Νίτσε, όσο τό φιλοσοφικό με τόν Emerson: εκείνος είνε περισσότερο καλλιτέχνης, τούτος είνε περισσότερο φιλόσοφος.

Κ' εδω, μου φαίνεται, κρατούμε τή ρίζα τής αντίθέσεως των απ' εδω ρίχεται φως και στές δύο πρώτες διαφορές μεταξύ τους. Ο Νίτσε με τήν καταφρόνια του γιά τους πολλούς και γιά τήν ιστορία καταντάει είνε τόν υπερανθρωπισμό. Χαρακτηριστικώτατη αυτή ή λέξη γιά τήν καλλιτεχνική του αντίληψη: διότι περιέχει τό σπουδαιότατο γνώρισμα του καλλιτέχνη, τό δημιουργικό δηλ. Δημιουργεί αυτός ο ίδιος τόν υπεράνθρωπο, όπως ο γλύπτης ένα άγαλμα: είνε τό προϊόν τής φαντασίας του, τής ιδιότης του τής άφραστης φαντασίας μοιάζει με τόν Προμηθέα του Γκαίτε, που λέγει: στό Δία «κάθωμαι εδω και πλάττω ανθρώπους κατ' εικόνα μου». Είνε φιλοσοφική ποίηση τό ιδανικό του Ύπερανθρώπου: είνε ιδανικό καλλιτεχνικό.

Και κχι: τί άλλο άκόμα μάζ λέγει αυτή ή

λέξη, που κ' αυτό μάζ φανεώνει τόν καλλιτέχνη: ο υπεράνθρωπος, δηλ. όσο ψηλά κ' άν σηκωθεί υπέρ τήν γήν, πάντα μένει άνθρωπος: είνε αυτό το κόμουν ιδανικό: στριγγίζεται άπάνω στή γής και ριζώνει μέσα τής δέν έχει τίποτε υπερβατικό (transcendental), τίποτε χριστιανικό, είνε των άρχαίων Έλλήνων τό ιδανικό, ένα καλλιτεχνικό ιδανικό, δηλ. χεροπιαστό, πλαστικό και ολοζώντατο.

Ο Emerson δέν έχει αυτό τό ιδανικό του υπεράνθρωπου, αλλά—χαρακτηριστικώτατο δι' αυτόν—τής υπερψυχής (oversoul), δηλ. εκείνου του άόρατου όντος, που εμφύχωνει τόν κάσμον: όχι ο άνθρωπος είνε τό κέντρον του παντός, άλλ' εκείνη ή κοσμογόνη ψυχή, εκείνο τό καθ' έαυτό, του όποίου ή έκφραση, τό φαινόμενον είνε ο άνθρωπος. Τό ένα και τό ίδιο σύμπαν (Universum) καθρεφτίζεται είνε τό κεράλι του γενικού ανθρώπινου πνεύματος, όπως ο ήλιος είνε τόν Άρκτικόν και στόν Άνταρκτικόν άκεανόν.

Είνε αυτές τές δύο λέξεις λοιπόν—υπεράνθρωπος και υπερψυχή μάζ παρουσιάζεται όλη ή διαφορά του Νίτσε και του Emerson. Όλα τὰ άλλα απ' εδω εξηγούνται: άνθρωπος και ψυχή, Νατουραλισμός και Ύπερβατισμός (Transcendentalism), Έθνισμός και Χριστιανισμός—ιδού οι τελευταίες άκρες που χωρίζουν τους κόσμους των δύο τους.

Ο Νίτσε ήταν εξ άρχής κλασσικός φιλόλογος: τό πρώτο του έργον πραγματεύεται γιά τή αγέννηση τής τραγωδίας από τό πνεύμα τής μουσικής: τόν Διονύσον και τόν Απόλλωνα χαρακτηρίζει: ως τις ψηλότερες άποκαλύψεις τής ανθρώπινης φαντασίας: γι' αυτόν ο Έλλην είνε τέλειος άνθρωπος, διότι είνε ο καλλιτεχνικός άνθρωπος. Ο Χριστιανισμός κατάρτησε τόν ανθρωπισμόν, έκαμε σκλάβους τους ανθρώπους, τους έπληρε τήν πεποίθησιν είνε τόν έαυτό τους. Γι' αυτό είνε άσπονδος έχθρός τής χριστιανικής θρησκείας, ή όποία είνε ή θρησκεία των σκλάβων, όπως ή θρησκεία των Έλλήνων ήταν ή θρησκεία των κυρίων. Γι' αυτό είνε στήν άρχή ένθουσιασμένος όπαδός του Σόπενουερ, που κ' αυτός έμισούσε τό Χριστιανισμό και θεωρούσε τήν μόνη άληθινή θρησκεία τήν Ίνδιάν. Γι' αυτό καταφρονεί τή μεταφυσική φιλοσοφίαν όπως και τή χριστιανική ήθική: γι' αυτό καταφρονούσε τό μεγαλύτερο φιλόσοφο των νεωτέρων χρόνων, τόν Κάντ, «τό μεγάλο Κινέ-

ζο του Καίνιξμπεργ», όπως τόν έλεγε κοροϊδευτικά. Γι' αυτό καταφρονούσε τους πολλούς, αφού δέν ήτανε γι' αυτόν ή ένσάρκωση μιάς θεϊκής ιδέας, παρά μόνον ο κόπρος, που γονιμοποιεί τό ανθρωποχώραφο, γιά νά ξεφυτρώσουν οι μεγάλοι άντρες. Κι' αφού έχασε τήν πίστη στό Θεό, στήν ιστορίαν, στον πολιτισμόν, έχασε και τήν πίστη στους ανθρώπους τριγύρω του, έγεινε άπιστιόδοξος κ' έθεσε τό ίδιο του τό Έγώ απάνω στό θρόνο του κόσμου. Τό Έγώ έγεινε τό μέτρο των πραγμάτων: δέν υπήρχε πλέον ούτε τό καλόν ούτε τό κακόν: καμιά ύποχρεωτική ήθική: ο μεγάλος άνθρωπος είνε «παραπέρα του καλού και του κακού». Και γιά τόν έαυτό του έκαμε τήν όμολόγησιν. «Ύπάρχουν πνεύματα ελεύθερα και αυθάδη, που θέλουν νά κρούθουν και ν' άρνούνται, ότι έχουν μέσα τους καρδιές ραγισμένες, περιφανεές, άθεράπευτες, και κάποτε ή τρέλλα ή ίδια είνε ή προσωπίδα γιά μίαν όλθέριαν και παραπολύ άσφαλή γνώσιν. Έδω όμολογεί ο ίδιος πώς παραγνώρισε τὰ όρια τής ανθρώπινης φύσης, πώς υπερτίμησε τόν ανθρώπινον νοῦν, πώς είχε λάθος νά τόν κάμη άπερίοριστον κυρίαρχον.

Μίαν όλιωσ διόλου αντίθετη εικόνα μάζ δείχνει ο Emerson. Όπως τό κέντρον του Νί-

ρισμό τής προσωπικότητας του Νίτσε καθώς και του Emerson από τήν αντίληψη του συγγραφέα του άρθρου. Τόν ξεχωρισμό προπάντων τής φανερωμένης πιά παθολογίας του Νίτσε στήν τήση του νά συντρέξει κάθε στημένη μορφή του Γερμανικού πνεύματος—έξόν από τό Γκαίτε που πάντα θαυμάζει κ' ύποδείχνη—και τις άληθινά πολλές παραδοξολογίες του στον «Αντίχριστο» θανατίζει άλλος συνεργάτης τής «Τέχνης» προσεχώς νάναπτύξει. «Ό,τι αίστάνεται αναγκαστικά ή «Τέχνη» νά δηλώσει τόρα, είνε πώς δογματικά με δύο λόγια φανερώνεται ή γνώμη της όταν πει: «ο Emerson είνε ή άρνηση του υπερβατικού ιδανικού μ' όλη τή φαινόμενη στον Κάντ προσκόλησή του: είνε ο μεταφυσικός αντίπροσώπος των Άγγλοαμερικανικών τάσεων, δηλαδή τής παρακλιζούσας δυστυχώς έμμουνης στον άνοιότερον άγώνα τής πρωτοπορίας του Έγώ γιαι τή θέση κείνη νά ξανάβρει τό πάτημα γιά ύψηλότερη άνάδραση, είνε ή ύποστήριξη κ' ή εξέλιξη του υπερβατικού ιδανικού κ' ή καταφρόνια αυτή του Λουθήρου και του Κάντ άκόμα, δε συμβολίζει παρά τή στενωχώρα των όρίων, όσο άπερίοριστα κ' άν είνε, που τό πνεύμα κ' ή παραγωγή ως τόρα παράμενε, ενώ ή δύναμή τους είνε όλα τὰ στοιχεία τής παραπάνω αναπτύξεως και καρποφορίας.»

* Έχει τις αντίλογίες της ή «Τέχνη» γιά τόν καθο-

τσε ήταν ή καλλιτεχνία, τὸ κέντρον τοῦ Emerson εἶνε ή ἠθική.

Ἐνῶ ὁ Νίτσε ὀρμάται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ὁ Emerson ὀρμάται ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν. Ἐνῶ ἐκεῖνος ἀρχισε ὡς κλασικός φιλόλογος, τοῦτος ἀρχισε ὡς θεολόγος καὶ ἐφημέριος, ὅπως εἶπαμεν· ἀλλὰ μὲς τὸν ἐφημέριον φαίνεται καὶ ὁ ἀτομιστικὸς φιλόσοφος· ὁ ἀτομιστικὸς τὸν δὲν ἀναγνώρισε τοὺς δογματικούς τύπους τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, παραίτησε τὴν θέσιν του καὶ ἐξῆ χρόνια ἀργότερα ἀποκήρυξε εἰς μίαν Ἰακκουστὴν ἀπαγγελίαν κάθε ἱστορικὴ θρησκεία. Ὁ συντηρητικώτερος καὶ ἱστορικώτερος χαραχτήρας ὁμοῦ τὸν ἐφύλαξε ἀπὸ τὸν φανατισμόν τοῦ Νίτσε πού ἀπέριψε ὅλην τὴν θρησκείαν διότι δὲν τοῦ ἀρεξε ἓνα μέρος τῆς. Ὅπως ὁ Νίτσε ὀνειρεύεται τὸν ὑπεράνθρωπον, δηλαδὴ τὸν τέλεια καὶ καλαισθητικὰ δυνατὸν ἄνθρωπον ἔτσι ὁ Emerson ἐπερίμενε τὸ Μεσσία, τὸν τέλεια ἠθικὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖου ὁ μεγαλύτερος ἀντιπρόσωπος ἦτανε κατ' αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. Ὀνειρεύεται μίαν νέαν θρησκείαν εἰς τὴν βᾶσιν τῆς ἠθικῆς, τῆς ἀτομικῆς ἠθικῆς, διότι· ὁ ἄνθρωπος εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἠθικὸ πλάσμα. Ἡ πρόθεσις του εἶνε γιὰ τοῦτο νὰ ἐξιδανικεύῃ τὴν χριστιανικότητα, ὅχι ὁμοῦ νὰ τὴν ἐξολοθρέψῃ. Πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τὸν βοηθεῖ ή ἰδανιστικὴ φιλοσοφία, πρὸ πάντων τὸν Κάντ τοῦ ὁποῖου «τὴν κατηγορικὴν προστακτικὴν ἐφαρμοσε εἰς τὸν ἀτομισμὸν· κάνε ὅ, τι σοῦ φαίνεται σωστὸ μπροστὰ στὴ συνείδησί σου, χωρὶς νὰ κυττάζῃς τίς συνέπειες τῶν πράξεών σου.»

Πῶς νὰ γνωρίζω ὁμοῦ, θὰ ἐρωτήσωμε, τί εἶνε καλὸ, δὲν εἶνε ἐπικίνδυνον ἓνα τέτοιο μάθημα, ὅπως ἔγεινε ὀλέθριον γιὰ τὸν Νίτσε: Κ' ἔδω εἶνε τὸ σημεῖον, ὅπου φαίνεται· ἐντελῶς ἀντίθετος εἰς τὸν Νίτσε· ἐνῶ τοῦτος λέγει, ὅτι ἐμεῖς κάνομε τὴν ἠθικὴν, ὁ Emerson μᾶς λέγει: ὅχι, ἀλλὰ ὅλη ή φύσις εἶνε μία ἐκπληρωσις τῆς αὐστηρότατης ἠθικῆς κ' ἀποκεί μεταβαίνει, ἂν καὶ ἀτέλειωτα, μέσα μας. Γι' αὐτὸ οὔτε ὑπάρχει ἀδικία στὸν κόσμον, διότι· κάθε κακὸ ἐξισούται καὶ προκαλεῖ τὸ καλὸ. Κανείς νὰ μὴ πιστεύῃ πῶς μπορεῖ νὰ ἀδικεῖται· ή τύχη τοῦ καθενὸς δὲν εἶνε παρὰ μόνον ὁ ἀντίλογος τοῦ δικιοῦ τοῦ πνεύματος. Αὐτὲς τὲς ιδέες μᾶς ἐξηγεῖ λεπτομερέστερα εἰς τὴν ἀκόλουθον μελέτη του· γι' αὐτὸ δὲν χρειάζεται νὰ τὲς ἐξελιζόμε ἔδω περισσότερον. Ἐδῶ μᾶς μέλει μονάχα ν' ἀποδείξωμε, ὅτι ὁ ἀτομισμὸς του μόνον γιὰ

* Τὸ «αὐτεψύσισον» θὰ δημοσιευεῖ προσεχῶς.

τοῦτο δὲν παίρνει ἐκεῖνον τὸν ἐπικίνδυνον δρόμο τοῦ Νίτσε, διότι δὲν εἶνε προσωπικός, ἀυθαίρετος, ἀλλὰ διότι εἶνε υπερβατικός (transcendental)· μπορούμεν νὰ ἐμπιστευόμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸ μας, ἀφοῦ αὐτὸ τὸ ἐγὼ μας δὲν εἶνε τίποτε ἀπομονωμένο, παρὰ μόνον τὸ φαινόμενον τοῦ ὑψίστου ὄντος, τῆς ὑπερφύτης (oversoul), ὅπως εἶδαμεν παραπάνω.

Ὅπως κ' ἂν κρίνῃ κανεὶς γιὰ τούτην τὴν φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἐμερσον, ὅσον παρὰ ῥάξην κ' ἂν φανῇ κατὰ πρώτην ὄψιν, αὐτὸ μού φαίνεται ἀναντίρρητον, ὅτι, γιὰ νὰ εὐχαριστήσομε ἀπὸ τὴν ζωὴ μας, δὲν μπορούμε νὰ περιοριζόμεστε στὸν ἑαυτὸ μας, χωρὶς νὰ κυττάζωμε καὶ ὑπεράνω μας καὶ τριγύρω μας· ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἓνα πλάσμα σὰν καὶ τᾶλλα καὶ γυρεύει τὸν πλάστη του, ὅπως κ' ἂν τὸν λέγουν ὅπου κ' ἂν ἔγνε. Ὁ Emerson τὸν φαντάζονταν ἐξῶ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον, ὁ Γκαίτε τὸν φαντάζονταν μέσα του, καὶ οἱ δύο τοὺς ἦταν εὐτυχισμένοι καὶ αἰσιόδοχοι, καὶ ἠλπίζαν τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ μέλλον. Ὁ Νίτσε ἀρνοῦνταν τὸν πλάστη του καὶ τὰ πλάσματά του, ἔμενε μόνος μὲ τὸ Ἐγὼ του, ἔστω καὶ δυστυχισμένο. Ὁποιοσδήποτε λοιπὸν χρειάζεται ἐνδυνάμωσιν τῆς πεποιθήσεως στὸν ἑαυτὸ του καὶ τῆς αἰσιοδοξίας του, θὰ τὴν εὕρῃ στὰ συγγράμματά του Ἄμερικανοῦ φιλοσόφου, πού εἶπε ὁ ἴδιος, ὅτι ὁ κόσμος ἀνήκει σὲ κείνον, πού περπατεῖ μέσα του μὲ φαιδρότητα. Κι ἄμα τὸν εἰσαβάσας καλὰ βεβαίως θὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν κρίσιν ἐνὸς σοφοῦ Γερμανοῦ, πού λέγει:

«Τὰ συγγράμματά τοῦ Ἐμερσον ἀναδεικνύονται ὡς καθαρὸν καὶ ἱερὸν λουτρόν· ξεπλύνουν ἀπὸ τὸ ἀρρωστημένο σῶμά μας τὸν ἔλαινον καὶ δειλὸν ἐγωισμόν, μᾶς ἐνδυναμώνουν γιὰ ὅλο τὸ μέλλον· εἰς τὴν ζωὴν τοῦ καθενὸς πού ἐδέχθηκε ἀπόρρητα τὴν ἐπίδρασί τους, γίνονται μία ἐποχὴ, τὸν κάνουν ἱκανόν, νὰ λάβῃ ψηλότερη ἀντίληψιν· γιὰ τὸ καθήκόν του, νὰ τὸ ἐκτελεῖ εὐσυνειδητέστερα καὶ ἔτσι νὰ γείνη ἐπυγέστερος.»

Δρ. Κάρολος ΔΙΤΕΡΙΧ.

Ο ΝΙΤΣΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΕΡΣΟΝ

Ἐμερσον.—Περσσότερο μορφωμένος, περιπλανημένος, πολλαπλοῦστερος, λαγαρισμένος ἀπὸ τὸν Καρλάυλ, πρὸ παντὸς εὐτυχέστερος. . . . Ἐνας τέτοιος πού θρέφεται· ἐξ ἐνστίχου μόνον μὲ ἀμβροσία, πού σταλάζει πίσω τὸ ἀχνεῖστο στὰ πράγματα. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ὄρεξης παρμένος ἀντί τοῦ Καρλάυλε, Ὁ Καρλάυλ, πού τὸν ἄ-

γαποῦσε πολὺ, ἔλεγε μολαταῦτα γι' αὐτόν: «δὲ μᾶς δίνει νὰ διαγκάσουμε ἀρετιά»· δικαίος λόγος κ' ὅχι ἀπὸ δυσμένεια στὸν Ἐμερσον. Ὁ Ἐμερσον ἔχει ἐκεῖνη τὴν καλὴ καὶ πνευματοπλοῦσιαν ἰαρότητα, πού ἀποθαρρύνει κάθε σπουδαιότητα. Δὲν τὸ ξέρει καθόλου, πόσο εἶναι πιὰ παλιὸς καὶ πόσο ἀκόμα θὰ εἶναι νέος—μὲνα λόγο τοῦ Λόπε δὲ Βέγκα μπορούσε νὰ πεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του: «yo ne sucedo a mi mismo.» Τὸ πνεῦμα του βρίσκει πάντα λόγους νὰ εἶναι εὐχαριστημένο κ' αὐτοῦποχρεωμένο, καὶ κάποτες ψαύει τὴν εὐθυμὴν ὑπέρβασιν τοῦ ἀπλοῦχοῦ καὶ μακάρου ἀνθρώπου τὸ ζαναγουρίζε ἀπὸ μίαν ἐρωτικὴ συνέντευξιν quamquam re bene gesta. «Ut desint vires, ἔλεγεν ἱκανοποιητικὰ, tamen est laudanda voluptas».

(Ἀπὸ τῆς «Ἐπιθεσις ἐνὸς ἄρρουου» στὴν Götzen — Dämmerung.)

ΟΙ ΤΑΦΟΙ

ΣΤΙΧΟΙ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΠΕΝΔΕΜΟΝΤΗ

Et tumulum facite, et tumulo
superadde carmen.

(VIRG. ECLOG)

Ποιᾶ ναι τούτῃ ή φωνή, πού ἀπ' τὸν ξανθὸ μας Μέλα ἔρχεται ἀρμονικὴ, κ' ἐγὼ γροικῶ στὰ σπλάχνα· Εἶναι ή δική σου, ὦ Οὐγνε, πού σ' ἐσὲ μὲ κράζει σὲ μνήματα, κιβούρια, τάφους, καὶ τοὺς οἴστρους σ' ἐμὲ τοὺς λυπεροὺς καὶ ἀγαπητικῶς μου ἀνάφτει. Στου Μαιονίου φαλμφοῦ δὲν ἀθανάτους στίγους ἐγὼ ἀγρυπνοῦσα, κ' ἀπ' τὴ γλῶσσα ἐκεῖνου ἔστρεφα στὴ δική μας τ' ἀτέλειωτα πάθιν τοῦ δοξαστοῦ, πού τόσο μὲ τοὺς Τρῶες πρῶτα, κατόπι μὲ τοῦ πόντου ἐπέλεψε τὸ κύμα. Ἄλλὰ σὺ καὶ τοῦ Ὀμήρου πλιὸ δεινὸς ἀκόμη σὺ μὲ ξεκόθεις ἀπ' αὐτόν. Ἰδέε, γελάει γῆ κ' οὐρανὸς τριγύρω, καὶ δὲν εἶναι κάμπος, ὅπου ἀπάχθυνα ῥόδα νὰ μὴ βάρῃ Ἀπρίλης. Καὶ σὺ θέλεις νὰ ζώσω στὴ λυτῇ μου κόμῃ κυπαρίσσι θλιφτό, τὸ κυπαρίσσι ἐκεῖνο, πού μάταια τώρα δεῖχνει τὸ θλιμμένο χρώμα, ἀφοῦ κ' αὐτὸ μακρὰ τὸ διώξαν ἀπ' τοὺς τάφους. Γιατὶ κλαῖς καὶ λυγῆς τὰ σπλαγχνικὰ κλωνάρια, ὦ τῶν νεκρῶν, πού κάτω ἀπὸ τὴ γῆ κοιμοῦνται, καλοθελήτρα ἱτιά· Οὔτε παιδί θαμμένο, ὅπου τὴν πρώτην μέρα τῆς καλῆς του φήμης νὰ τὸ κρούῃ τὸ χέρι αἰσθάνθηκε τῆς Μοίρας, οὔτε μὲ θρήνο σου κοράσι θὰ τιμήσῃ, πού τοῦ ἐτοίμαζε ἄλαστρο φόρεμα Ἰμεναίου

ὅλη καμάρι ή μάννα, καὶ τὴ μέρα πούχε νὰ τοῦ ντύσῃ τὰ μέλη φόρεμα Ἰμεναίου, τὸ περιζώσε μαῦρον τοῦ θανάτου ρούχο. Στου παιδιοῦ καὶ τῆς κόρης τὸ κεφάλι αὐξάνει τσουκνίδα κ' ἄγριο ἀγκάθι, κ' ὁ αὐγινὸς ἀέρας, πού σφουριχτὰ μὲς τὲς τσουκνίδες καὶ στ' ἀγκάθια διαβαίνει, ή τὸ κομμένο στέναγμα τοῦ πόνου, πού στέλνει ἀπὸ τὴν ἐρμη κατοικίᾷ του ὁ κοῦκος μ' οὐρλιασμα μακρυνὸ στοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη, εἶναι ή μόνη πού ἔχει σ' αὐτὴ τὴν ἐρμηία φωνή τοῦ Κόσμου. Ὡμέ! Καίρῃ δυστυχημένε, πού ἴσα καὶ ζωὴ καὶ θάνατο πικραίνει!

Ἄλλὰ στὸν ἴσκιον τῶν δεντρῶν καὶ μὲς τοὺς τάφους ποτισμένους μὲ κλῆμα εἶν' ἴσως τοῦ θανάτου ὁ ὕπνος πλιὸ γλυκός· Γροικοῦν τὰ κόκκαλα ἴσως τὴν τιμὴ πού τοὺς κάνουν οἱ ἐπιτάφια πέτρες· ή φροντίζει γιὰ ὅ, τι τὰ δεσπὰ του σκέπει ἓνα ἐλεύθερο πνεῦμα· Ὁχι! δὲν εἶναι ὁ τάφος μόνος γιὰ τοὺς νεκροὺς! Γυναῖκα ἐρωτευμένη, ὅπου μαῦτρα φορῶντας τὴ θωριά τῆς κλίει στὴν πλάκα πού τὸν ἄντρα τῆς καρδιάς τῆς σκέπει, τὸν βλέπει ἀκόμη ἐμπρός τῆς, τὸν γροικᾷ, τοῦ κρένει, βρῖσκει αὐτὸ πούνα μόνον σὲ κακὰ μεγάλα ξαλάφρωμα τοῦ πόνου, ἓνα ποτὶμ κλῆμα. Περισῆ στὴν πατρίδα τὴ δική μου ἐζήτη τέτοια χάρις στερνά, καὶ τοῦ Κοιμητηριοῦ τῆς ἄσειστη ἵνα, κούφῃ στοὺς ζωντανούς ή θύρα. Ἄλλὰ τί τ' ὕφελος κ' ἂν εὐκολὴ ἀνοιγόταν στὸν πόνου τῆς ἀγάπης; Ἄξεχωριστοῖ ἵνα μεταξὺ τους οἱ τάφοι, καὶ βουδὸ χορτάρια ὅλα κατασκεπάζει· ἀνήξερο ἂν θὰ πέσῃ σ' ἀγαπημένο σῶμα, ή σ' ἓνα σῶμα ξένο, θὰ σταματοῦσε ὀπίσω στὴν καρδιά τὸ κλῆμα. «Ἡ χρυσὴ τούτῃ στάμνα, πού σοῦ κλεί τὴ στάγην, θὰ κλείσῃ, Πάτροκλέ μου, τὴ δική μου· ζώντας δύο δὲν ἤμαστε, δὲ θῆμαστε στὸν Ἄδην.» Ἔτσι τὴ θλίψη του ἐπιλανοῦσεν ὁ Ἀχιλλεῖας, καὶ ζώντας του πολὺ τὸν ὠφέλοσε ή στάμνα.

Ὁ θεός, (ἂν σὲ μίθους κάπου κάπου ἀρχαίους κακὸ δὲν εἶν' ή ἀλήθεια νὰ προβάλῃ), ὁ θεός τοῦ Ἰαπετοῦ βλαστὸς ἠθέλησε στὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ν' ἀρέσουν· ὁ γλυκὸς ἄπαιτες, τῆς φαντασίας τὰ χρυσὰ καὶ ἀγαπημένα θέλγητρα, καὶ τὰ μάγια τῶν χρυσοῦν ὄνειρων. Καὶ τοῦτο ἐστάθη, ἀκούω, τὸ φαταλισμὸ του, τοῦτο παιδεύει τὸ πούλι πού τὴν καρδιά τοῦ τρώει στοῦ Καυκάσου τὸ βράχο, κ' ὅχι αὐτὲς πού πήρε ἀπ' τ' οὐρανοῦ τὸ θεῖο φῶς οὐράνιες σπῆτες. Νέοι ἀπὸ τότε Προμηθεῖς νὰ ζανακίμουν τὸν ἄνθρωπο ζητοῦν, κ' ὅχι τὸ νοῦ του μόνου, καὶ τὸ μέσα αἰσθημὰ του ν' ἀνορθώσουν θέλουν. Συμπαθοῦν αὐτοὶ μάλις τοὺς ἄπλους ἐκεῖνους,

πού ν' ἀφήσουν δὲ στέργουν τὰ φτωχὰ τους σπίτια,
γιατί καὶ τῶν δικῶν τους δὲ μπορούν μαζὶ τους
καὶ τὰ στερνὰ νὰ σηκωθῶν ἀπομεινάρια.
Καὶ μόλις συμπαθοῦν τοῦ ἀγρίου τῆ γυναῖκα,
ποῦ τοῦ μωροῦ της, ποῦ σκληρὰ τῆς ἔχει ἀρπάξει
ἀπὸ τὰ στήθη ὁ χάρος, μὲς τὸν τάφο πᾶσι,
κι ἀρμέγει, ὡς νὰ μπορούσε νὰ τὸ θρέψῃ ἀκόμη,
ἀπ' τὸ βυζὶ της γάλα κι ἀπ' τὰ μάτια δάκρυ,
ἢ στὸ γνωστό της δέντρο τὸ στερνὸ κλινάρι
κρεμᾶ, καὶ τὸ κοιτάζει, καθὼς πνέει ὁ ἀέρας
καὶ τὸ γλυκοκουνᾶ, στὰ πλανεμένα μάτια
νὰ φανίξῃ κουνιά κι ὄχι θανάτου κλίνη.
Ἄλλὰ μὴ τὲς γλυκὲς κι ἀθῶες τοῦτες πλάνες
δὲν τὲς εἶχαν λαοὶ περίσσια φωτισμένοι ;
Δὲν ἀγαπήσαν δίχως ἐντροπὴ τοὺς τάφους
Αἴγυπτος, Ρώμη, Ἑλλάδα; Ἀλαφρὸ πάντ' ἄς εἶναι
τὸ γῶμα σου, παιδί μου, καὶ τὸν ὕπνο ἀντάρα
ποτέ μὴ σοῦ ταράξῃ, μιὰ μητέρα λέει,
σὰν μιὰν αἰσθησι ἀκόμη καὶ ζωῆς κι ἀσπίθα
νὰ θαρροῦσε πῶς ἔχει τ' ἀκριβό της σῶμα.
Μνημεῖα στένοντα λαμπρὰ καὶ μαρμαρένια
παρηγορᾶς ἐσὺ καὶ θρέφεις καὶ χορταίνεις
τὸν καϊμό σου, ποῦ τότε δὲ σὲ δέρνει τόσο.
Οἱ ψυχές, φαίνεται σου, μακριὰ δὲν εἶναι,
ἂν σιμὰ σου κρατεῖς τὸ σῶμα ποῦ φοροῦσαν.
Τί γιὰ τοὺς νεκρικούς σου θάλαγα θαλάμους,
ἀκριβὴ Σικελία, τοὺς θαλάμους, ὅπου
ζωντανοὶ καὶ νεκροὶ νὰ ἠμίζουν κατεβαίνου ;
Εἶν' ἀλήθεια, τὸ μέγα τῶν ἀνέμων κράτος
στῆς νιότης ἔτρεξα τὰ χρόνια, καὶ τὸ κῆμα
συχνὰ τῆς Σικελίας ἔσχιμα κ' ἔκειθε
πῆδηχτὰ κάπου ἀπ' τὴν πιστὴ μου βάρκα
μὲς τὸ νησι πετιόμουν π' Ὀδυσσεὺς ἤρε
τοὺς Κύκλωπες, κ' ἐγὼ γυναῖκες τιμημένες
κι ὠραίες. Θαύματα ἐκεῖ ἔδα ἕνα βουνὸ ποῦ πάντα
δγάξει καπνὸ, κάποτε φλόγα, καὶ τὲς πέτρες
μὲς σὲ πύρινους κύκλους ξεπετᾶ στὰ οὐράνια.
Ναοὺς, ὅπου τὴν Αἴτνα φοβερὰ νὰ καίῃ
χιλιεὲς εἶδαν φορές, καὶ μὲ τὰ χρόνι' ἀκόμη
παλεύουν, καὶ στὸν ἄμμο ἀκόμη καὶ στὰ γόρτα
διδοσκαλοὶ προβάλλουν τῆς ἀρχαίας τέχνης.
Τὴν Ἀρέθουσα ἐκεῖνη, ποῦ ἄσμενο ρεῖθρο
κυλᾶ μὲ κρυφὸ δρόμο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ὡς εἶναι
ὁ λόγος παλαιός, καὶ τ' Ἀλφειοῦ τὸ κῆμα,
ποῦ ἀπ' τοῦ πόντου τὰ βάθη ὄχι μακριὰ πετιέται,
καὶ πιστὴ τὴν ἀγάπη καὶ γλυκὸ τὸ ρέμα
μὲς τὰ νερὰ φυλάγει τοῦ πικροῦ πελάγου
Κι ἄλλο ὅμως ἐκεῖ, πλὴθ θαυμαστὸ καὶ μέγα
ἴσως, μοῦ ἐφάνη θεοσκοτεινά, μεγάλα
ὑπόγια, ὅπου σὲ θόλους περισσοὺς τοῦ τοίχου
σὰν ἀγάλματα ὀλόρθα πᾶνε γύρω γύρω
κορμιὰ δίχως ψυχῇ, καὶ μὲ τὰ ἴδια οὐρα

ἀκόμη, ποῦ μιὰ μέρα ζωντανὸ φοροῦσαν.
Ἄπᾶνου στοὺς νεκροὺς μῶνες τους, στὸ δέρμα
ἔδρωτε τόσο ἡ τέχνη, κ' ἔχει διώξει τόσο
κάθε ὕρσο, ποῦ ἔκατο κι ἂν ἐπερᾶσαν χρόνια,
ὄχι μόνο τὲς σάρκες, τὲς θεωρίες ἀκόμη
τὰ πρόσωπα βαστοῦν. Ὁ θάνατος τὰ βλέπει,
μ' ἔγνοια, θαρρεῖ, μὴ πᾶν τὰ βέλη του χαμένα.
Ὅταν τὰ φύλλα τὸ φινόπωρο ξεπέφτουν
θυμίζοντάς μας κάθε χρόνο π' ὄχι ἀνόμοια
κ' οἱ ζωὲς πέφτουν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶς στέλνουν
γιὰ νὰ χύσουμε δάκρυα πόνου στοὺς νεκροὺς μας,
στοὺς ὑπόγειους θόλους κατεβαίνει τότε
τὸ πονεμένο πλῆθος κρέμοντα ἀπὸ πᾶνου
πολύφωτες λαμπάδες στρέφεται καθέννας
στὸ ἀγαπημένο σῶμα, στὶς γλωμὲς καθέννας
θεωρίες ζητᾶ, καὶ βρίσκει τὲς μορφές ποῦ ξέρει.
Γιὸς, φίλος, ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸ ποῦ θρίσκει,
τὸ φίλο, τὸν πατέρα, καὶ τὸ φέγγος τέτοιο
τὰ προσώπατ' αὐτὰ τρεμουλιαστὸ χτυπάει,
ὅπου τὸ ριζικό τους κᾶποτε ξεγυῶντας
ἀναδεύονται λὲς τὰ παγωμένα νεύρα.
Πόσα καλὰ χαμένα ποῦ μαζὶ χαρῆκαν !
Πόσοι πόνοι κοινοὶ ! Στὰ χρόνια πῶς, ποῦ τόσο
γλήγορα ὠμέ ! περᾶσαν, ξαναζῆ ἡ ζωὴ τους !
Ἔνα στέναγμα ὠστόσο ἀκούς, ἕνα θλιμμένο
ποῦ πολλήωρα βασιτᾶ παράπονο καὶ κλάμα,
ποῦ στ' ἀνηχητικὰ δώματ' αὐτὰ καὶ θόλους
σκορπιέται, καὶ θαρρεῖ πῶς τὸ ἀπαντοῦν τὰ κρύα
κεῖνα κουφάρια τοὺς δυὸ Κόσμους μικρὸ χάσμα
χωρίζει, καὶ σμιχτοί, καὶ φιλιόμενοι τόσο
θάνατος καὶ ζωὴ ποτέ δὲν ἐσταθῆκαν.
Κάποιους ὅμως πολὺ νὰ θλίβῃ, νὰ σπαράξῃ
μποροῦσε αὐτὴ ἡ σκηνή. Στους πατριικούς σου κάμπους
λαμπερὸ σοῦ προβάλει κάτασπρο παλάτι
ἄνθια, γόρτα, νερὰ ζωσμένο, καὶ περίσσια,
ποῦ οἱ πατέρες σου ἐθρέψαν, ξακουσμένα δέντρα ;
Ἐκεῖ μέσ' ἄς κοιμᾶται, ἂν πλιὰ τοῦτες δὲν πίνῃ
τὲς αὔρες ἡ Καλὴ σου. Μάρμαρο κατὰσπρο,
τῆς ἀθῶας ψυχῆς της σύμβολο, ἄς τὴ σκέπῃ,
καὶ τ' ἀγνὰ κάλλη ἄς δείχνῃ μάρμαρο κατὰσπρο.
Ἄλλ' ἄς τιμᾶ τὸν ἔρμο τόπο, ἄς τὸν ἀγιάξῃ
ὁ σπλαχνικός καὶ θρηστικός σεδασμός, ποῦ ἂν λείπῃ,
τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ φρίκη ὁ τάφος.
Ἄς κλαίῃ βυάκι, ἴσκιος ἄς μαυρίζῃ δάσους,
κι ἄς κοκινίξῃ ἐκεῖθε ὄχι μακριὰ τὸ ρόδο,
ποῦ στὸν τάφο κομμένο μόλις θὰ προσφέρῃς.
Δὲν ἀκούς γιὰ παρόμοιο θάνατο νὰ κλαίῃ
στὸ φτελιὰ τὸ πιστὸ καὶ ἀπόγηρο τρυγόνι ;
Στῆς ἡμέρας τὸ κάμα, κι ὅταν ἄλ' οἱ κάμποι
σπαταίνου, ἄς σὲ κρᾶξῃ ἡ πράσινη τοῦ δάσους
φρίκη, ποῦ ἐδῶ κ' ἐκεῖ γλυκοχρυσῶνει ὁ Ἥλιος.
Στὸ βυάκι, ποῦ κλαίει, καὶ σὲ κάθε φύλλο,

π' ὁ ἄνεμος τινάζει, τῆ φωνῆ θ' ἀκούσης
τῆς Καλῆς σου, ποῦ τοῦτα, μὲ τὰ ἐγκάρδια λόγια,
ποῦναι ἀποκάτου ἀπ' τὴ θεωρί τῆς σκαλισμένα,
θὲ νὰ σοῦ κρένη· «Πᾶψε», θὰ σοῦ λέῃ, «γλυκε μου,
πᾶψε νὰ κλαίς· δυστυχισμένη ὄχι δὲν εἶμαι.»
Κι ὅταν στῆς γῆς τοὺς κάμπους τὸ σιμότερ' ἄστρο
τὸ νυχτικό του βρέγγῃ θαμπὸ φῶς, καὶ τότε
ἄς σὲ καλῆ τὸ δάσος· κάτασπρα ντυμένη,
καὶ μὲ ῥόδα ποῦ σὺ μὲ τὸ δικό σου χέρι
ἔχεις κόψῃ γι' αὐτὴν, τὴν κεφαλὴ ζωσμένη,
τὴν καλὴ σου θὰ ἰδῆς μὲς σ' ἕνα δέντρο σ' ἄλλο,
καὶ τὰ δυὸ μαγουλά σου θὰ γροικᾶς νὰ βρέχουν
γλυκύτατα τὰ δάκρυα, κι ὅλα μέσα, ὅλα
τὰ στήθη σου ἡ χαρὰ θὰ διαπερνᾶ τῆς λύπης.
Τόσο λαμπρὸ καὶ τόσο σπλαχνικὸ λημέρι
κάποτ' ὁ Ἀγγλος, π' ὅσο στοχασμοὺς γενναίους,
βαθούς ἔχει, ἄλλο τόσο τῆς ψυχῆς τὰ πᾶθη,
γιὰ τὰ πλιὸ ἀκριβὰ του λείψανα ἐτοιμάζει
στὲς τόσο φημισμένες ἐσογές του, ὅπου
ἀπ' τ' αὐτὰ στὰ στήθη κι ἀπ' τὰ μάτια τόση
μοῦμπαινε στὴν ψυχῇ καὶ τόσο ἀθῶα μέθη.
Ἄ ποῖς ψηλὰ μ' ἀνασηκῶνει, ποῖς μὲ φέρνει
μὲς τ' ἀπεράντα ἐκεῖνα καὶ τερπνὰ καὶ ὠραία
περιβόλια πικυνά ! Ποῖς μ' ἀπιθώνει ξάφνου
στὰ πράσιν' αὐτὰ πεύκα, στὰ μοναχιασμένα
χθιποφώτιστα ἐκεῖνα ἰσκιώματα, στὰ ὠραῖα
λιθάδια, καὶ σ' αὐτὲς τὲς κορυφὲς τῶν λόφων !
Πολεμικὸ πελέκι ἐκεῖ δὲν ἔχει κόψῃ
τοὺς ὀλόγαρους ἴσκιους, μᾶταια καταφύγι
δὲ ζητῆσαν ἐκεῖ πουλιὰ κυνηγημένα,
ὄτ' ἐγελάστηκεν ἡ ἀνοιξή, θαρῶντας
ἀπὸ τῆ γῆ ξεφρασιμένο τὸ λογγάρι,
ποῦ νὰ ξαναστολίσῃ μ' ἄλλα φύλλα ἐρχόνταν.
Μόνο στὸ χέρι τοῦ γοργο περιβολάρη
λῆμψες ἄστραφ' ἐκεῖ τὸ κοπτερὸ πελέκι
πῶκαμε ἰσιάδα στὸ λιθάδι, καὶ τοὺς κλώνους,
ποῦ νὰ σκεπάζουν ἱτολομῶνας ἀπ' τὸ μάτι
τὲς μακρυνὲς σκηνές, ἐκλάδεσε μὲ γνώση.
Μάγισσες θεωρίες, ἔξαφνα ἐμπρός σου κάλλη,
ὄμορφα μονοπάτια. ἄντρα δροσάτα κ' ἴσκιος,
σιγαλινὰ νεράκια μὲς στὰ γόρτα, στ' ἀνήθη,
νερὰ ποῦ ἀπὸ ψηλὰ βροντοκοπῶντας πέφτουν,
βροχίαι ποῦ θεϊκὰ τοὺς ζωγραφίζε φρίκη,
περιβόλι καὶ κάμποι, σοφὰ πλούτη, ἀθῶα
ἀποϊκότης· ἐδῶ νὰ κυματίζῃ ὁ θέρος,
ἢ νὰ κρέμωνται οἱ γίδες ἀπ' αἰθέριο βράχο,
ἢ νὰ μουχρῖζ' ἡ κοιλάδα, νὰ βελάξῃ ὁ λόφος,
πέτρινο ἐκεῖ γεφύρι νὰ κυρτώνῃ ἀπάνου
στὸ ρέμα, καὶ ναὸς ν' ἀσπρίζῃ μὲς τῆ γλῶθ,
ξενωτικὰ φυτὰ ν' ἀνθοβολοῦν ποῦ ἴσκιος
Ἀμερικανικούς σ' Ἀγγλικὴ γῆ ξαπλώνουν,
καὶ σὲ κλαδί, ποῦ γι' ἄλλα τῶς πλάσ' ἡ Φύση

πουλιά, νὰ κελαδοῦν πουλάκια τῆς Εὐρώπης,
ἐνθὺ μὲ κέρατα κλαδιὰ καμαρωμένο
στὸ δάσος πᾶσι τ' ἀλάφι, καὶ συχνὰ τὰ μάτια
γέρνει καὶ σὲ κοιτᾶ, καὶ μὲς τὸ ρέμα ὁ κύκνος
μὲ τὸ πόδι κουπί, καμπουρολαίμης, σφίξει
τὴν ἀσημένια λίμνη. Τὸς ὠραῖο λημέρι
μαγεύει καὶ τὰ ζῶ' ἀκόμη, καὶ τὲς ἄκρες
συχνοπερνοῦν τῶν δεινῶν οἱ ἀνέμοι σαστισμένοι.
Ἄχ ! γιατί δὲν μπορῶ μ' ἴσχυο βῆμ' ἀκόμη
σ' αὐτοὺς τοὺς δρόμους νὰ γυρίζω, καὶ κρυμμένος
στὰ πλεχτὰ τους πολλὰ φιλόξενα κλωνάρια
μεταβίξῃ καὶ μακρυάθε νὰ γροικῶ τοῦ Κόσμου
νὰ ἡχοβροντῆ ἡ ἀνεμοζάλη, νὰ χτυποῦνται
ἕνας μ' ἄλλο λαό, καὶ θωρακὲς καὶ λόγγες
νὰ πέφτουν συντριμμένες ; Ὡ σφαγέ ! ὦ λάκκοι,
ὅπου τρομαχτικὰ κατακυλοῦν χιλιάδες,
ὡ τάφοι ἀντρεπιμένων στρατηγῶν ποῦ ἐπέσαν !
Κι ὄχι παρηγοριὰ μονίχα, καὶ σχολεῖο
εἶναι γι' αὐτοὺς ποῦ ζοῦν τὰ θλιβερὰ μνημεῖα
ποῦ ἐστῆσαν στοὺς νεκρούς. Διαβατικὸς πολίτης
στρέφει γύρω τὸ μάτι, σταματᾶ, διαβάζει
ἐπιγραφὰς στοὺς τάφους σκαλιστές, διαβάζει
κατόπι, προχωρῶντας πέρα, βίξει ὁ νοῦς του
τὴ συντομία τῆς ζωῆς καὶ τὸ χαμὸ της,
καὶ λέει· « Ἀπὸ ποῖο μάτι ἐσφύγγισα τὸ δάκρυ ;
Δὲν ὠφελοῦν, τὸ ξέρω, μιὰ ψυχῇ μεγάλη
τῆς Καρράρας τὰ ὠραῖα μίμραμα ἐκεῖ πάνω,
ποῦ εἶν' ἄλλη ἀνταμοιβὴ παρὰ τὰ σκαλισμένα
ὄμορφα λόγια τοῦ Λατίου, καὶ οἱ γυρμένες
πρὸς τὴν πλάκ' Ἀρετὲς μὲ δακρυσμένο μάτι.
Ἄλλ' ὁ νέος, ποῦ αὐτὰ τὰ μνημεῖα κοιτάζει,
μία φλόγ' ἀποκίεθε στὴν καρδιὰ γροικᾶει,
ὅπου σὲ πρᾶξες μεγαλόφυγες τὸν σπρώχνει.»
Νὰ ἰδῆς παιδιὰ σου, ποῦ νὰ λήμψῃ τ' ὄνομά τους
στοὺς αἰῶνες ποῦ θάρθουν, ἴσως δὲ σὲ μέλει,
ὦ Βερῶνα μου ; Ἐμπρός, τ' ἀγάλματά σου ἐκεῖνα,
ποῦ σὲ κάλλιους καιροὺς στὸ Φόρο σου ἔχεις στήση,
ξεπετάξῃ τὰ χιμῶν ἀπὸ ψηλῶς ἄς πείθῃ
ὁ θαυμαστός σου Φρακαστόρος, ἄς σαλέψῃ
σύρριζα, καὶ σπασμένος σ' ἕκατο κομμάτια
στ' ἀχάριστο ἄς βροντῆσῃ γῶμα σου ὁ Μαφένης.
Θὰ ἐπιθυμοῦσα κάθε δοξασιὴ μας πόλις
ὠραῖο κοιμητήρι νᾶξῃ, ὅπου ἐκείνου
ποῦ, ἀπὸ γένος ἡ ὄχι, τὰ μεγάλα ἐπράξαν,
νὰ μπορούν μ' ὅμοια δόξα σὲ λαμπρὸ κλινάρι
ν' ἀκουμποῦν στὸ στερνὸ προσκεφάλό τους ὄλοι,
ὁ σπλαχνικός ἐκείνος πλούσιος, ποῦ κλαμῆνες
στὴ θανάθ του δὲ θᾶν μόνο οἱ θεωρί ἐκείνες,
ποῦ τῆς βασιλικῆς πορφύρας χαϊδεύτρα
στὰ μνημεῖα σκαλίζει ἡ τέχνη τοῦ Φειδία,
κι αὐτὸς ποῦ τὴν πατριδα στήν αὐλὴ ἔχει φέρῃ,
καὶ δοῦλος, ὑπουργὸς ἐστῆθῃ καὶ πολίτης,

ὁ στρατηγὸς αὐτός, ποῦ τὸ σπαθὶ βαστώντας
καὶ φιλιάνθρωπος ὅμως ἦταν, καὶ νικῶντας,
τὸν ἑαυτοῦ ἀκόμη καὶ τὴ νίκη ἐνίκα,
κι ὁ σοφὸς ὅπου εὐρέχε ἢ ἦταν ἀξίως ναῦρη
ἀλλήθεις ποῦ ὤφελουν, κι ὁ ποιητὴς ποῦ ἀνάξιος
δὲν εἶναι νᾶχη βάλῃ τὸ Καλὸ στους στίχους,
αὐτὸς ποῦ στὴν κορδιά του τῶχει βάλῃ πρῶτα
Φιλότεχνον σμιλᾶρι τῆ σωστῆ θεωρίᾳ τους
θὰ μᾶς εἰδειχνε· τοῦτος στὴ γλυπτῆ του εἰκόνα,
κοιτᾶτε, τὸ καλὸ ἔχει, ποῦ στὰ στήθη πρῶτα
εἶχε τυπώση· αὐτὸς μὲ σουφρωμένο φρούδι
μελετᾷ καὶ στὴν πέτρα τὸ καλὸ τοῦ τόπου·
ἐδῶ στὲς φλέβες ἐνός Ἰπρωά, πῶχει βγάλῃ
μονάχ' ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἐγθρῶν τὸ κλάμα,
τρέχει πολέμου τόλμη· ῥήτορας ἐκείθε
τέτοια λογῆς τὸ γέρι ἀπλώνει καὶ τὰ χεῖλη
ν' ἀναδεύῃ θαρρεῖς, ποῦ οὐ τ' αὐτὶ τεχνώνεις·
καὶ στὸ πρόσωπο αὐτό, ποῦναι σιμά του, θεῖον
οἶστρο ποιητικὸ πελεκημένον βλέπεις.

Ἄναγαλλιάζεται ὁ γαλλικός, χάρειτ' ἡ πέτρα
νὰ παρασταίνῃ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκῆπτρα γενναῖα,
καὶ φιλοδίκαια σπαθιά, κι ἀσφαρτες δάφνες,
λύρες γλυκές, ἀλλ' ὄχι δουλικές καὶ ἀγρείες.
Ἄν ἡ θεωρία ποῦ φθαρέμενον Κόσμον
πλιὸ βαρὰ τὴν καρδιά μου καταβιάζει, μπαίνω
σὲ κοιμητήριον σεβαστό, καὶ μὲ τὸ βλέμμα
διαβαίνω ἀπὸ μιὰν ὄψιν σ' ἄλλη· ἀγᾶλι ἀγᾶλι
μιὰ φλέβ' ἀπὸ γλυκῆ αἰσθάνομαι νὰ μπαίνῃ
στὴν πίκρα, ὅπου μὲ πλημμυρίζει, καὶ τὸ πρῶτον
θάρρος ξαναποτᾷ καὶ ξαναζῆ ἡ ψυχὴ μου.
Ἄλλὰ στὸ ἄδειο ἐκεῖνο μέρος, ποῦ μνημεῖο
δὲν προβάλλει κανένα, ποῖα θεωρῶ νὰ τρέχουν
μαῦρα λόγια στοῦ τοῦζου τῆ γυμνῆ ἰσιῖδα·
«Αὐτὸς ποῦ πρῶτος σ' ἐνάπ' τούς Μεγάλους τούτους,
ποῦ ἐδῶ μέσα κοιμούνται, μοιάση μὲ τὰ ἔργα,
τὸ κεφάλι σ' αὐτὸν τὸν τόπο θ' ἀκουμπήσῃ
καὶ μ' αὐτοῦς σ' ὄχι ἀνόμοια μάρμαρα κλεισμένους
δοξαστὸ σὰν ἐκείνους θᾶχῃ καὶ τὸν ὕπνον.»
Ἔτσι ψυχρὸς ὄχι κοινὸς ἀπὸ τὰ βρόχια
ἀργίας ποταπῆς θὰ λύονταν, καὶ νέους
καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης ἤρωες ὠφελίμους
πολλούς ἤθελε δώσῃ τῶν νεκρῶν τὸ χῶμα.

Ἄραϊα λοιπὸν ἦταν κι ἀγαθὴ κι ἁγία,
ὦ Οὐγὲ, ἡ φλόγα ποῦ σ' ἐπῆρε, καὶ ποῦ ἀνθρώπου
σ' ἐσπρωξε τὸ στερνὸ λημέρι νὰ ἐκδικήσῃς.
Πλὴν κάποτε γιὰτὶ μὲ τὴ λαλιά του Φοῖβου
τόσο μου κρύβεσαι, ποῦ μάτια σὲ γυρεύω·
Εἶν' ἀλήθεια ποῦ ἐμπρὸς μου ὄχι πολὺ κατόπι
προβάλλεις πλιὸ λαμπρὸς καὶ μὲ παρηγορίζεις.
Ἔτσι κι ὁ ποταμός, ποῦ ἀπ' τὴν καθάρια λίμνη,
τῆς Γενεύης χαμᾶρι, γαλανὸς προβαίνει,
κατόπι ἀπ' ἀρκετὸ ταξίδι, σ' ἀγρίους βρόχους

τεράστιους κρύβεται· ἀποκάτου, καὶ στὴν ὄχθη
θλιμμένο τὸ διαβάτῃ ἀφήνει, ποῦ μαζὶ του
τὸ βῆμα του ἐκινούσε· ἀλλ' ὕστερ' ἀπὸ λίγο
νὰ προβάλλῃ τὸν βλέπει ἀπὸ τῆ γῆ, τὸν βλέπει
πάλι μὲ τὸ καθάριο καὶ ἡγρὸ του ῥέμα
λιθάδια νὰ χερύνη καὶ νὰ θρέφῃ κίχπους.
Γιὰτὶ μέσα στους ἴσκιους παλαιῶν αἰώνων
μακρὰ τόσο ἀπὸ μᾶς τὸ πέταμά σου ἀπλώνεις·
Καὶ τοῖς τὸν Ἐκτορα δὲν ἔψαλε· Τὸ Ἴλιο
«οὐδ' ὀφρὸς γκρεμισμένο, οὐδ' ἐξαναστημένο»
κ' ἐγὼ τιμῶ, τὸ χόρτο, ποῦταν οἱ Μυκῆνες,
τὲς πέτρες, ὅπου τ' Ἄργος· πλὴν δὲ θὰ μπορούσα
ὄχι τόσο μακρὰ ναῦρω σπινθῆρες οἴστρου·
Τὴν ὀρμηναῖά μου δέξου στὴν καρδιά σου· ἀρχαία
ἔς εἶναι ἡ τέχνη σου, ὡς τοῦεσαι, ὄχι ἀρχαῖος
τοῦ βέλους σου ὁ σκοπός· καὶ τὸ δικὸ τῆς ψάλτη,
ὄχι τοῦ Ἴλου, τῆς Κασάνδρας, τῆς Ἡλέκτρας,
θὰ τιμᾷς ἢ Ἰταλία ἀπὸ μιὰν ἀρχὴ σ' ἄλλη.

Ἔτσι γιὰ τὰ στενά κι ὄχι ποτέ ἀπ' τὸν Ἴλιο
ἀρχινοβηλισμένα σπῖτια τοῦ θανάτου
συντύχαινα μὲ σένα, ὅταν ἐμπρὸς τὰ μάτια
ἐνας τάφος μου ἀνοίχῃ κι ὡμὲ τί τάχος!
Γοργᾷ τὰ ὄραϊα ῥοδα μὲ τὰ μάτια τοῦτα
εἶδ' ἀπ' τὰ μάγουλα νὰ φεύγουν τῆς Ἑλίζας,
καὶ τὰ μάτια νὰ σβουῖν, καὶ λέγατομ ἀνάτου
νὰ δέρνῃ ἀδιόκοπα τὸ στήθος, ποῦ γιὰ ξένα
παθήματα ποτέ δὲν ἔλαβε ἡσυχία.
Ἄν ἡ μακρυνὴ σκληρότητ' ἔτῃς ἀρρωστίας
ἐφάνῃ νὰ ἡσυχᾷ τὰ φαῖδρά τῆς ρούχα
ἐζητοῦσε καὶ μ' ἄρα τῆς καρδιάς τῆς τόλμη
τῶν ὄραϊων τῆς κίχπων ἔπνεε τὲς αὔρες,
κ' ἐγὼ, πάρα πολὺ θαρρῶντας, εἶχα ἐλπίδα
π' ἄλλους ἠλιούς ἀκόμη θᾶβλεπα ὄχι λίγους
πίσω ἀπ' τὸ μαγεμένο λόφο τῆς νὰ δύνουν.
Ἄν ἡ χαμένες ἐλπίδες! ὦ πολυθλιμμένοι!
ἠλιῶν, ποῦ σ' ἔλο τώρα τ' οὐρανοῦ τὸ θόλο
μ' ἀναστάνεγα ὡμίενα! μάταιο συνοδεῦο!
Φόσκολ' ἔλα, κι ἀνθούς μαζὶ μου τοῦ ὑακίνθου
ῥᾶνε στὸν τάφο τῆς νοῖς μετανοιωμένοι
οἱ συντοπίτες μου καλῆτερη ἡσυχία
στους νεκρούς τώρα στέργουν· κατοικιά δική του
ἡμπορεῖ κανεὶς νᾶχη καὶ στὸν τάφο, κ' εἶναι
σ' αὐτὴν συγχωρημένο νὰ πλαγιᾷ μόνῃ.
Ἰδοῦ μὲ τ' ὄνομά τῆς χαραγμῆνῃ ἡ πέτρα,
ὅπου ἐστὴν ἀγαθὴ μητέρα τους· οἱ κόρες
μὲ πονεμένη ἀγάπη κλαίοντες ἐστήσαν.
Ἰδοῦ, ὦ λυρά μου, δὸς τὸν πλιὸ γλυκὸ ποῦ νᾶχη
ἴχο βαθρὰ κρυμμένον, ποῦ περνῶντας μέσα
ἀπ' τὸ μάρμαρο αὐτό, στὸ κρῦσ' αὐτῆς ἴσως
θὰ φθάσῃ. Ἄλλὰ τί εἶπα; Ἐγᾶθη ναι γιὰ πάντα
ὁ καιρὸς ὁ γλυκὸς ποῦ ἐκείνη ἐσσηθηῖσε
εὐγενικά τ' αὐτὶ στους στίχους μου νὰ κλίνῃ.

Δὲν εἶν' ὄχι, δὲν εἶναι ὄργανο ἀνθρώπου νᾶχη
δύναμη στους νεκρούς, ποῦ μόνο θὰ ζυπνήσῃ
τὴν θεῖον ποῦ πετοῦν στους οὐρανούς κηρύκων
τῶν ὑστερινῆν ἡμέρα τὸ χρυσὸ σαλπίγγι.
Τί θᾶναι ἢ Ἑλίζα τότε; Μέρος τῆς Ἑλίζας,
ἐνα χορτᾶρι, ἐν' ἀνθ' ἴσως θὲ νᾶναι, ἐν' ἀνθι,
ὅπου τῆς χαραγυόλας ἐτοιμὴς νὰ δύσῃ
ὁι στερνὲς θὰ τὸ βρέχουν τῆς δροσιάς ρανίδες.
Ἄλλὰ σ' ὅποια μορφῇ, σ' ὅποια τοῦ κόσμου χώρα
κι ἂν κολυμποῦν ξεχωριστὰ τ' ἄτομα ἐκεῖνα,
ποῦ τῆς Ἑλίζας πρὶν ἐμόρφωσαν τὸ σῶμα,

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΚΕΟΡΓΕ

Θὰ ἤθελα νὰ γίνονταν μελέτη, ὅτι γιὰ τὸν
ποιητὴ Στέφανο Γκεόργε θὰ ἔγραφα. Δυστυχῶς
κάτι μὲ ἀναγκάζει νὰ περιοριστῶ πολὺ καὶ τὸ
κάτι ἐκεῖνο, τὸ γενικώτερο, ποῦ θὰ ἔχωνα μέσα
στὴ μελέτη μου, νὰν τὸ ἀναβάλλω γιὰ μιὰν ἄλλη
περίσταση.

Ὁ Στέφανος Γκεόργε ἀπὸ τὰ 1892 ἱδρύσε
ἐνα περιοδικὸ «Blätter fuer die kunst»
«Φύλλα γιὰ τὴν Τέχνην». Ἡ διάδοσή του εἶ-
ταν ἐλάχιστη, μόλις ποῦ ὑπέβρινε τὸν ἀριθμὸ
τῶν φίλων του· ὅτι τότες κ' οἱ λίγοι κατὰλα-
βαν, εἶταν, πῶς τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ἐπαναστα-
τοῦσε κατὰ τῆς στημένους ὀρθογραφίας, ἐπιβά-
λοντας πλὴν τῶν Λατινικῶν γραμμάτων καὶ τὰ
μικρὰ στὰ οὐσιαστικά, καὶ πῶς συγκέντρωνε
5—6 νέους τρελοῦς, ποῦ εἶχαν τὴ μανία νὰ
γράφουν καὶ νὰ δημοσιεύουν. Καὶ στὰ «Φύλλα
γιὰ τὴν Τέχνην» πρωτοδημοσιεύτηκαν τὸ «Ἀλ-
φαβητᾶρι!» οἱ «Ἵμνοι» ὁ «Ἀλφακαμπάλ» τὰ
«Ταξίδια τοῦ προσκυνητῆ» τὰ «Βιβλία τῶν βο-
σκῶν καὶ τῶν βραβευμένων ποιημάτων» τῶν
τραγουδιῶν καὶ παραμυθιῶν καὶ τῶν κρεμα-
στῶν κίχπων ὁ «Τάπητας τῆς Ζωῆς καὶ τὰ
τραγουδιὰ τοῦ ὄνειρου καὶ τοῦ θανάτου» ὁ
«Χρόνος τῆς ψυχῆς». Κεῖ ἐδημοσίεψε ὁ Οὐγκώ
φὸν Ὀρμανσταλ τὸ δράμα του ὁ «Θάνατος τοῦ
Τίτζιαν» καὶ τὴ «Μπαλάτα τῆς ἐξωτερικῆς
Ζωῆς» καὶ τόσα ἄλλα. Κεῖ ἐφάνηκαν ὁ Βόλφ-
σκελ καὶ ὁ Κλάγες κι ὁ Ἄντριαν κι ὁ Πέρλς κι
ὁ Max Dauthendey κι ὁ Ἄρντ κι ὁ Φολ-
μέλλερ κι ὁ Ἐλλερ. Ἐφτὰ χρόνια συστηματικῆ
ἐγίνονταν ἐργασία τῶν νέων τούτων, ἀφανῶν
καὶ περιφρονημένων ἴσως, ὡς ποῦ τὸ Φλεβᾶρη
τοῦ 1898 ὁ διάσημος αἰσθητικὸς καὶ καθηγη-
τῆς Γεώργης Σίμμελ ἐπέταξε ἄχαρνα τὴν πολυ-
κροτῆ ἐκείνη «τεγνοφιλοσοφικῆ μελέτη» του γιὰ
τὸ Γκεόργε κι ἀνέβασε τὸν ποιητὴ καὶ τοὺς φί-

καὶ πάλι θὰ συμθεοῦν καὶ θὰ γενοῦν Ἑλίζα.
Ἐκεῖνος πῶχ' ὕφηνῃ τὸ πανί τοῦ ἀνθρώπου
θὰ μπορέσῃ καὶ νὰ τὸ ξαναῤῥᾶνῃ ὁ Μέγας
Δημιουργὸς πολλὴ περσότερο εἶνε κίχμη,
ὅταν ἀπ' τὸ μηδὲν εἶχε προεστᾶξῃ νᾶδῃ
κάθε ἀδούλευτο νῆμα τοῦ λαμπροῦ τοῦ ἔργου,
κι ὅσοι τότε κι ἂν εἶναι περασμένοι αἰῶνες,
δυνατὸ πάντα σὰν πρὶν τὸ χερί του θὲ νᾶναι.
Δόξα σ' αὐτόν, καὶ δόξα ὡς τὴν ἡμέρα ἐκείνη.

Γεώργιος ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΣ

λους του στὴν πρώτη σειρά τῆς καλλιτεχνικῆς
κίνησης τῆς Γερμανίας.

Ὁ Γκεόργε—κι ὁ λόγος ποῦ ὡς τότε δὲν ἔ-
γραφα καὶ δι' ἄγραφα καὶ σήμερα ἂ δὲν τὸ
ὑπόσχομαι στὸ φίλο μου—δὲ μοῦ ἄφηκε ποτές
τὴν ἴδια ἐντύπωση κι ἀκόμα δὲν εἶμαι βέβαιος
γιὰ τὸ ἐγὼ του. Ὅ,τι πῶ, χρεῖς θὲ θυμῶ τὸ ἔ-
λεγα, κ' ἴσως αὐριο δὲν τὸ φρονῶ. Θυμοῦμαι
πῶς κάποτες περνοῦσαν ἀνατριχίλλες στὸ κορμί
μου μὲ τὸ «Χρόνο τῆς ψυχῆς» κι ἄλλοτες μοῦ
ξέβγαῖνε κι ἀπὸ τοῦς «Περὶλυπούς χοροῦς» ἀ-
κόμα ὄχι πλὴν ἀδιαφορίας, ἀλλὰ καὶ πείσμα
κατὰ τοῦ ποιητῆ, ποῦ ζήτησε μέσα στὸ παρά-
ξενο νὰ κρύψῃ μιὰν ἀδύνατη κι ἀσκημη ψυχὴ.
Θυμῶμαι πάντα τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ Σίμμελ
κι ἀμφίβαλα γιὰ τὴν κρίση μου. Κάποτες κα-
θόρισα, πῶς ὁ Σίμμελ θέλοντας νὰ ἐφαρμόσει
μιὰν νέαν αἰσθητικὴν θεωρίαν γιὰ τὴν «ὑπερπρο-
σωπικὴν αἴσθησιν» ἄδραξε τὸν Γκεόργε ὡς ὄρ-
γανο, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὸ μέλλον καὶ γνωρί-
ζοντας πῶς ἡ θεωρία του δὲ θὰ πέθαινε καὶ μὲ
τὸ θᾶνατο τοῦ μοντέλου του. Κι ὁμοῦς ὁ Γκεόργε
εἶναι ποιητῆς καὶ ποιητῆς μεγάλος. Αὐτὸ ξε-
βγαίνει αὐτοματικᾶ ἀπὸ τὸ καταστάλαγμα τῆς
ἐπιβολῆς του. Βέβαια εἶναι ὑπερβολὴ τοῦ Σίμ-
μελ ὁ ἀπορισμὸς «ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ γερου-
ντ ὅτε εἶπον Γκεῖτε πρώτη φορά στὴ λυρικῆ
τοῦ Γκεόργε θεμελιώθηκε τὸ ὑπερποκειμενικὸ
τῆς αἴσθησης, τὸ αὐτοκρῦψιμο ἀπὸ τὴν ἀμεσή
του παρὸρρηση στὸν καταφανεστέρων ὄρο τῆς Τέ-
χνης», ὅταν μάλιστα φρονεῖ, πῶς ἡ λυρικὴ ὄλων
τῶν μεγάλων ποιητᾶδων ἔβρισκεται τοὐλάχιστο
στὸ δρόμο ἀπὸ τὴν πρωτόπαθην αἴσθησιν στὴν
ἀντικειμενικῆ. Ἐνας ἀπορισμὸς τέτιος καὶ μιὰ
ἄρνησις ποιητᾶδων, ὅπως ὁ νεώτερος Γκεῖτες,
ὁ Κλάιστ, ὁ Ἄινες, ὁ Σίλλερ, ὁ Λένουο καὶ τό-
σοι ἄλλοι, εἶναι μιὰ ἐπανάστασις, ποῦ ἡ ἐπιτυ-
χία τῆς οὔτε ἀκόμα ἐγενεν, οὔτε μπορεῖ νὰ
ξέρει κανεὶς ἂν θὰ γείνει. Ὁ ἴδιος ὁ Γκεόργε
σὲ πολλὰ ἄρθρα του αἰσθητικᾶ στὰ «Φύλλα

για την Τέχνη» έχει αυτή την άρνηση, κι ά δεν ξεχωρίζει του Γκαίτε τη δημιουργική μορφή σε νέα και παλιά, όμως δεν αναγνωρίζει τίποτα άλλο, και γι' αυτόν η περίοδος από το Γκαίτε ως το Νίτσε είναι σαν να μην υπάρχει.

Ο Γκεόργγε έζησε πολύν καιρό στá Παρίσια. "Ότι επίδρασε πολύ στο πνεύμα του ή νεώτερη τάση, ή από το Βερλαίν ζεβγαλμένη, είναι πράγμα φανερό. Άλλά όπως θά μπορούσε κανείς νά διακρίνει, πώς ή επίδραση των ρομαντικών τής Γερμανίας έσπειρε στη Γαλλία το συνθετικό και το συμβολικό τής ποίησης κ' έκαμε ώστε τους άμους και ρητορικούς στιχοπλόκους νά διαδεχτούν ποιητάδες μουσικοί, έτσι αιστάνεται κανείς, πώς ο Γκεόργγε ετάχθηκε ο διαδοχος στην πατρίδα του των μεγάλων λυρικών, που ή πνευματική περιοχή τους είναι πια πληρωμένη ή και πώς έχρειάζονταν γι' αυτό το βάφτισμά του στην πνευματική ανάθραση, που ο Βερλαίν άναψε.

Κ' είναι ή μουσική του Γκεόργγε παραξενότατη κ' ιδιουρρυθότατη. Έγώ δεν εξέτασα ποτέ, ίσως και γιατί δεν τήν αιστάνομαι καλά, τή μουσική σχέση των φωνηέντων και των συλλαβών. Μέσα στην έκφραση τής ιδέας αιστάνομαι τή μουσική κ' ή άριστία του αιστήματος είναι για μένα ή άρμονικότερη παράσταση μιás μουσικής συμφωνίας. Άπ' ό,τι έγω ξέρω ο Γκαίτε κι ο Αισχύλος ετόνισαν τά μουσικώτερα ως τότε κομμάτια. Αυτή τή σχέση των φωνηέντων και των συλλαβών, που άπαράμιλλα περιπλέκεται στους στίχους και των δύο τους—δυστυχώς δεν γνωρίζω στο πρωτότυπο τον Σαίξπηρ—κι όσες φορές κανείς τή διώξει, ή μουσική συμφωνία δεν κατεβάζει καθόλου τή μεταρσίωση που έδωκε. "Ό,τι θά ξεχώριζε το Γιάκοψεν ξάφνου ή και τον ίδιο το Βερλαίν. Γιατί ή υπερπέραν άίστηση είναι μόνον αυτόματη κ' ή μικρότερη επιτήδειση δεν μεταρσιώνει ποτέ. Ποιού είδους τότε μουσική ήχάει από τον Γκεόργγε; Έγώ άκόμα δεν το ένοιωσα. Φέρνω στο πρωτότυπο έδώ ένα τετραστίχο από τον «Algalab».

Daneben war der raum der blassen helle, der weisses licht und weissen glanz vereint. das dach ist glas. die streu geblichter felle am boden schnee und oben wolke scheint.

Πρόκειται για τή ζουγραφία μιás άσπρης σάλας του Ήλιογάβαλου. «Τί κατάσπρα που είνε όλα!» έφώναξε μία κυρία κάποτε» κι ο κ. Ριχάρδος Μάργε λέγει: «Γόντις χωρίς τά μουσικά τής χρωματισμένης άκοης «audition

colorée», τής ένωσης ώρισμένων ήχων με ώρισμένους χρωματισμούς δε μπορεί νά εξηγηθεί ή ενεργεια παρόμοιων στίχων. Ένα και μόνο καθαρό u με το σκοτεινό του ήχο θά κατάστρεφε άλάκαιρη τή φωτεινότητα, που ξεβγαίνει από τά φωτεινά φωνήεντα, προπάντων από τά με τόση τέχνη μεράσμενα α. Στην ύψηλότερη θέση ο ήχος ανεβαίνει, στο διαπασών, γιατί ως εκεί οικονομούνται τά i, στο Licht. Στο τέλος διαπερνάει ο άσπρος θάλαμος με τά O από τά Boden, oben, Wolke σένα λιγώτερο καθαρό χρωματισμό. Έκλογή λέξεων, τοποθεσία λέξεων, χρήση τονισμών συμπληρώνονται και δυναμώνουν τήν εξειγερόμενη παράσταση με το περιεχόμενο των λέξεων». Όμολογώ πώς μου φαίνεται λίγο άστεια ή φωνική εξέταση του τετραστίχου, ή ή δική μου ή άίστηση δεν είναι επιδεχτική νά κατανοεί τά μουσικά τής audition colorée, γιατί, έξόν, που και στον πρώτον στίχο προβάλλει, αν και ήμίφωνα, τó u στο Raum και του und ó βραχύς ήχος είναι πάντα u, ή κατάσπρα εντύπωση του χώρου μου γεννιέται παραστατικώτατη από τή χρωματική σημασία τής φράσης κι όχ: από τή φωνική. Ούτε μου γεννάει το τετραστίχον αυτό τή μυστηριώδη μουσική εντύπωση, καθαρώτατο στη ζουγραφία του, που μου προξενού ξάφνου οι άπαλοί εκείνοι στίχοι:

Dort nimm das tiefe gelb, das weiche grau κτλ.

«Ένα περιεχόμενο δεν πρέπει νάναπτύσσεται σε ποιητική φόρμα, λέγει ο Σίμμελ, αλλά ένα ποιητικό άριστούργημα πρέπει νά δημιουργείται, γιατί για το άριστούργημα το περιεχόμενο δεν έχει άλλη σημασία καμιά από τή σημασία που έχει για το άγαλμα τó μάρμαρο.» Έβούλζε μέσα μου από τότες ο λόγος τούτος και θυμόμουν τά ταξίδια του μεγάλου Κλίγκερ, όταν, έμπνευσμένος τή δημιουργία τής Σαλόμης και τής Κασσάνδρας, δυό άγαλμάτων στημένων σήμερα στη γλυπτοθήκη τής Λειψίας, γύριζε δάθε κείθε ζητώντας τó κατάλληλο μάρμαρο. Όμως αν και μου ξεφύγει ή ακριβής σημασία τής παραβολής, αιστάνομαι μέσα μου άληθινά τότε, πώς τó άγαλμα δεν τó κάμνει τó μάρμαρο. Και νά, τó παραδειγμα:

Θέλεις άκόμα νά ψάχνεις στα έρμα χρώματα τά τόσο πολυχρώματα προτήτερα; νά καρτερές καρπούς στις χλωμές έρημιές και στάχια νά θερίζεις από έκτοπισμένα καλοκαίρια;

Άρκέσου, αν μόνον στον πέπλο των ήσκιων άπαλά λάμποντας έσύ φαίνεσαι άπολαμένη πληρημονή

και με ταποσταμένα τάγεράκια ένας ελευτερωτής ο άνεμος των διαστημάτων χαϊδευτικά γύρω μας άναρτέει
Και κοίτα! Οι μέρες που σαν πληγές ανάβαν στην παλιά μας ιστορία σβένουν γλήγορα...
"Όμως όλα τά πράγματα που μες τά λέγαμε λουλούσυμαζεύονται στη νεκρή πηγή. [δια]

Είναι ο έπιλογος του «Χρόνου τής ψυχής». "Όμως ίσως δεν τó δείχνει, αν δεν τó υποβάλλει, ό,τι λέγω. Άπό μιá καταλέξη μετάφραση ούτε ή μουσική ούτε καν ή ποιητική έκφραση αποδίδεται. Μόνο τήν παράσταση επιθυμούσα νά δείξω. Άλλά και τούτο που δεν κατόρθωσα, έγω όμως με τή νέα τούτη συνομιλία μου άπολαβαίνω όπως σπάνια τήν εντύπωση που παρέχουν ποιητάδες σαν τó Γκεόργγε.

Γιάνης ΚΑΜΠΥΣΗΣ

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ (ΤΟΥ Α. Α. ΤΟΛΣΤΟΗ*)

Είμουν στο κοντσέρτο. Η ευρύχωρη, ή ψηλή σάλα πλημμυρισμένη φώς, λάμψη είναν γιομάτη κόσμο. "Όλο τó έκλεγο τó κοινό τής πρωτεύουσας, τó μουσικό όσο και τó άμους, είχε μαζωχτεί κείνο τó βράδι για νάκούσει τή συμφωνία, που υπό τή διεύθυνση του νέου άρχιμουσικού θά εδίνονταν μεγαλοπρεπέστατα.

Τό πρώτο μέρος του κοντσέρτου, που άπαρτίζονταν από μικρά κομμάτια, έτελειώσε τή γλήγορα κι' άρχινεσε ο συνηθισμένος θόρυβος. Έγινε ή διακοπή.

"Εμεινα στη θέση μου κι άκουγα τς όμιλίες. "Όλοι περίμεναν τή συμφωνία και πολλοί μιλούσαν γι' αυτήν. Άλλοι συζητούσαν για διάφορα άλλα πράγματα.

Εκάθομουν δεξιά στη μεγάλη είσοδο τó κοινό

* Δέ μās είναι ίσως γνωστό, πώς ή άριστοκρατική οικογένεια των Τολστόη έχει πολλά μέλη της, που με δύναμη καλλιέργησαν τήν Τέχνη. Πλήν του γνωστού διδασκάλου Λέο Νικαλάγεβιτς Τολστόη, πριν του ο Φεδώρ Πέτροβιτς Τολστόης (γ. 1783 άπ. 1873) έγεινε διασημος γλύπτης, ο Άλέξανδρ Κωσταντινόβιτς Τολστόης (γ. 1817 άπ. 1875), ο ποιητής τής «Αμαρτωλής» ο δραματικός τής τριλογίας του «Θανάτου Ίβάν του τρομερού» κατέχει πολύ έπιζήλη θέση στο μεγάλο Παρισιά τής Ρουσίας. Σήμερα κ' ή κόρη του μεγάλου διδασκάλου κ' οι γιοι του δείχνουν άπαρχές που ύπόσποντα πολλά. Τό άνωτέρω δήγημα του Λέο Λέοβιτς Τολστόη, δεύτερου γιου του, μās φανερόνει κοντά στο άτομικό του ταλέντο και τήν ισχυρήν έπίδραση τής διδασκαλίας του πατέρα.

Σημ. τής Τ.

πυκνό περνοδιάβαινε μπρός μου ο' δλη τή διακοπή. Κείνο τó βράδι είμουν στίς κακές μου' όλα τάβλεπα μαύρα. Σε κάθε νέο πρόσωπο, που κοίταξα, άνακάλυφτα κάτι αντιπαθητικό, κουτό, κακό. Κάθε φράση, κάθε λέξη, που άκουγα μου έφαινονταν άπελπιστικά πρόστυχη.

Οι τοαλέτες, τά πρόσωπα, οι κουβέντες, αυτή ή μουσική, που άκούσαμε, που μās εξάλιζε με τήν άκροβατική τής τέχνη, χωρίς νά συγκινεί τήν ψυχή, όλα μου έφαινονταν άδεια, άσκοπα. Η καρδιά μου είναν σφιμένη είμουν σαν έρμος. Αιστάνομουν, πώς αν ήθελα νά δηγηθώ σε κανένα τήν κατάστασή μου, δε θά μ' ένοιωθε: θάρκινονταν μόνο νά μου χαμογελάσει ευγενικά. Γι' αυτό εκάθομουν ήσυχα στη θέση μου και δεν είχα καμιά μ' άκαμμιάν έπιθυμία ν' άνοιζω κουβέντα. Έβλεπα ή άκουγα και νάν τó πω ξάστερα, είμουν έτοιμος νάν τή μήσσω αυτή τήν άνθρωπότητα. Είχα μπρός μου ανθρώπους κάθε ηλικίας, αντιπρόσωπους τής καλήτερης κοινωνίας, κι όμως σαν τούς έβλεπα έτσι και παρατηρούσα προσεχτικά τήν έκφραση του προσώπου τους, τόν καθρέφτη τής ψυχής τους, σε γέρους και σε νέους, παντού εύρισκα τήν ίδια νεκρομάρα, τήν ίδια άδιαφορία. Μερικοί πηγαινοέρχονταν άπασχολημένοι μες τή σάλα, άλλοι χαιρετιώνταν με προσποιητή χαρά: κειδά μιλούσαν ζωερά με προσγεδιασμένο ένδιαφέρον έφαινονταν, σα νά εκάφερονταν, σα νά αιστάνονταν, σα νά ζούσαν όλοι. Μά μένα κείνο τó βράδι δεν μπορούσαν νά με γελάσουν. Σωστόν άνθρωπο κανένα δεν έβλεπα: μονάχα θεατρίνου, κακούς θεατρίνους που ζητούσαν νά παίξουν τόν Άνθρωπο. Τίποτες φυσικό, τίποτες σωστό, τίποτες ζωντανό δεν είχεν αυτό τó ασυνάρμοστο και με τó θόρυβό του πλήθος, που έτυχε νά βρεθεί μαζί μέσα στη πλατειάν αυτή σάλα.

Η διακοπή κόντευε νά τελειώσει: τó κουδουνάκι χτύπησε τó κοινόν εκάθησε. Άνυπόμονα περίμενε τήν ύποσχεμένη συμφωνία: έτοιμάζομουν νάν τήν άκούσω προσεχτικά. Κι όλοι περίμεναν φανερά κάτι εξαιρετικό.

Τέλος ο άρχιμουσικός φάνηκε ύστερα από ζωερές έπιδοκιμασίες, έγεινε άπόλυτη ήσυχία γιομάτη προσδοκία. Οι μουσικοί με τά όργανά τους, καθισμένοι, έτοιμοι περίμεναν. Άκούγονταν ο ξερός, ο βραχύς ήχος τής μπαγέτας άπάνου στο άναλόγιο. Ο άρχιμουσικός έπιθέρωσε με μιá ματιά τήν όρχήστρα, σήκωσε τó χέρι κ' ή μουσική άρχισε.

Άρχισε pianissimo, σα νάθελε νά προδιαθέσει τούς άκροατές κι αυτός ο άτολμος, ο συμ-

μαζωμένους πρόλογος φάνηκε σὰ νὰ προαγγέλλει κάπιο μυστήριο. Πράγματι ἀναγκάζονταν κανείς νὰ ἀφοσιωθεί ἐντελῶς στὴ συμφωνία μ' αὐτὸ τὸ ἀπαλὸ κ' ὅμως ἐντονο ἀρχίνισμα. Ἄξαφνα μέσα ἀπὸ τὴν ὀλοένα αὐξανόμενη ἀρθονία τῶν τόνων, ἀντήχησεν ἡ μελωδία, ξεγλύστρισεν ἀπαρτήρητα σχεδόν, εὐθύς ὅμως ἐκυριάρχησε καὶ τὸ ἀκομπανιαμένο ταπεινὸ ἔκλινε μπρὸς στὴ βασιλιάς του. Τότες ἐπαίξε δυνατερα, γληγορώτερα· τότες πάλε λιγοψυχοῦσε, ὅμως τόσο μόνο, ὅσο νὰ ἐκτυλιχθεῖ καλῆτερα, νὰ σηκωθεῖ σὲ μεγαλύτερο ἀκόμα ὕψος.

Ἀκίνητος ἀφρογκάζομουν κι ὅλο μου τὸ εἶναι τ' ἀποροροῦσαν οἱ τόνοι. Ἀνατριχίλλες ἔτρεχαν ἀπάνω μου. Κοίταζα γύρο μου· ἀλάκρη ἢ σάλα εἶχεν ἐξαφανισθεῖ μαγεμένη ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς θείας συμφωνίας. Θεε μου! Θεε μου! ἐπιθύριζα μέσα μου, τί δύναμη! τί πάθος! τί ἀλήθεια!

Δάκρια συγκίνησης κ' ἐνθουσιασμοῦ ἔπνιγαν τὰ μάτια μου. Ἡ ψυχὴ μου ἀλάκρη συνεκινεῖτο, ἔτρεμε γιομάτη φρίκη καὶ σὰν ἀπὸ μιὰν ἀσυνήθιστην ἀποφασιστικότητα.

Ὅλος ὁ κόσμος, ποὺ κáθονταν μπρὸς μου, ποὺ τὸν εἶχα προλίγω μισήσει, τώρα μοῦ φάνταζε ὠραῖος καὶ τὸν ἀγαποῦσα θερμὰ, σὰν ἀδέρφι μου.

—Ναί, ναί, ἔχετε δίκιο, σεῖς ἀσυνήθιστοι γητεμένοι τόνοι! Χρειαζέσαι πράξη, αἴσθημα, ἀγάπη—μουλλεγς μιὰ παθητικιά, μυστικὴ φωνὴ κ' αἰσάνομουν μέσα μου καθαρότερα μιὰ δύναμη καινούργια.

Κι αὐτὴ ἡ δύναμη μὲ καλοῦσε σέργα, σ' αὐτοθυσία. Ἄκουγα τώρα μονάχα μιὰ παραίνεση φλογερή, ὅλο πεποιθήση, ποὺ ἀκατάπαυτα καὶ διαταχτικὰ ἐνεργοῦσε μέσα μου. Εἶμιον ἔτοιμος νὰν τὴν ἀκολουθήσω κ' ἡ συνείδηση αὐτῆς μου τῆς διάθεσης μ' ἐκάμνε εὐτυχή.

Κ' ἐκεῖ μοῦ φάνηκε πὼς οἱ τόνοι τῆς συμφωνίας ἐσάλεψαν, ταλαντεύτηκαν, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὴ γῆς καὶ νὰ ὀρμήσουν στὰ βασιλεία, ποὺ ἐφαίλναν. — Ὑπάκουσε, ἀκολουθὰ με, τραγουδοῦσεν ἡ συμφωνία—ἀκολουθὰ ἀμέσως, χωρὶς νὰ χάσεις στιγμή· ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω τὸν ἀληθινὸ δρόμο.

Ἡ ἀναπνοή μου ἐπιάνονταν. Ποτές μου δὲν αἰσάνθηκα μιὰ τέτια συγκίνηση. Ναί, αὐτὴ τὴ στιγμή γι' ὅλα εἶμιον πρόθυμος, τόνωθα πολὺ καλὰ. ἤθελα νὰ μνησῶ τῆς συμφωνίας, ἤθελα ν' ἀποκριθῶ σ' ἐκείνη τὴ φωνή, ποὺ μὲ καλοῦσε, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή χωρίστηκαν οἱ τόνοι ἀπὸ τὴν ἐξέδρα καὶ σιγὰ ταλαντεύτηκαν στὰ ὕψη.

Πετάρχηκα ἀπὸ τὴ θέση μου· ὅλος ὁ κόσμος ἀκολούθησε τὸ παραδειγμά μου. Κοίταζα γύρο μου· τρομασμένα πρόσωπα, γιομάτα ἀγωνία κ' ἐκπλήξη μ' ἐπένιζαν. Καὶ τότες ἐνθουσιασμένος, ἐφώνασα στὸ πλῆθος, ποὺ μὲ τριγυρίζε:—Δὲν ἀκοῦτε λοιπὸν ἐσεῖς, δὲ βλέπετε, πὼς πρέπει νὰν τὴν ἀκολουθήσουμε, πὼς ἡ μουσικὴ αὐτὴ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, στὴν καλοσύνη, στὴν εὐτυχία.... Ἀμέσως, χωρὶς ἀργοπορία πρέπει νὰ τρέξουμε κοντὰ τῆς.

Ἡ φωνὴ μου ἐβουσε πνιγμένη στοὺς ἤχους τῆς συμφωνίας. Καὶ τότες αἰσάνθηκα σὰν νὰν φιναν τὰ πόδια μου τὴ γῆς καὶ πὼς ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅμοια μὲ τὴ συμφωνία, σηκώνομουν, σηκώνομουν μαζὶ τῆς στὰ ὕψη. Μὲ θαυμασμὸ ἔβλεπα ἀπάνω μου τὸ μεγάλο, τὸ σκούρο, τὸν ἀστροσπαρμένον οὐρανὸ. Τὸ χτίριο, ποὺ εἶμαστε μέσα, ἀνοιξε μονάχο του. Ἀπάνω, ψηλὰ, ἀπάνω ἀπὸ μᾶς ἐπαίξε τώρα μιὰ ὀρχήστρα ἀόρατη, ὀλοένα ψηλότερα ἀναβαίνοντας καί... τὴν ἀκολουθοῦσα. Κοίταζα κάτω κ' ἔβλεπα τὸ πλῆθος ν' ἀνασηκώνεται σιγὰ σιγὰ καὶ νὰρχεται πίσω μου. Διάκρινα, πὼς μιὰ ἀσυνήθιστη ἀλλαγὴ ἐγίνονταν μαζὶ του. Στὰ ἐνθουσιασμένα, στὰ συγκινημένα πρόσωπα, ἀστραφεῖ τώρα ἡ ἀπόφαση καὶ τὸ γλυκὸ χαμόγελο. Ἐβλεπα, πὼς ὅλοι, σὰν κ' ἐμένα θ' ἀκολουθοῦσαν τὴ συμφωνία δίχως ἀντίρρηση. Σηκωνόμαστε πάντα ψηλότερα, ψηλότερα, πίσω ἀπὸ τὴ συμφωνία καὶ τέλος πετάξομε ὄζω ἀπὸ τοὺς τοίχους τοῦ χτιρίου στὸ διάπλατο στὸ ἀπέραντο κενό. Ἀμέτρητη ζαπλόνονταν ἡ πόλη κάτω μας. Ἐβλέπαμε τοὺς χρυσοὺς κουμπέδες τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἀσπρούς τοίχους τῶν σπιτιῶν, τίς μαυρισμένες, τίς ψηλὲς φάμπρικες. Τιποτένια φῶτα τρεμόσβεναν κάτω στοὺς στενόχωρους δρομίσκους· καὶ σὰ μερμίγνια μέσα ἐκεῖ ἐσέρνονταν ἄνθρωποι κι ἄμαξες.

Πετάρχηκα γλήγορα ἀπὸ κεῖ. Ἡ μουσικὴ ἐπαίξε τώρα ἀκόμα ἰσχυρώτερα, μεγαλοπρεπέστερα. Ὅσο μακρῆτερα πηγαίναμε τόσο τὸ πλῆθος αὐξάνει πίσω μας. Περάσαμε πέρα ἀπὸ τὴν πόλη καὶ πετάξομε σὲ μιὰ μεγάλη, ἔρημη στέππα. Ἐνα γλαρό, ἔλαφρο, ζωογόνον ἀγέρακι μᾶς χάνδευε τὸ πρόσωπο. Θυμόμουν, πὼς εἶταν χειμῶνας, σὰν πῆγαίνα στο κοντσέρτο. Μὰ δῶ εἶταν ζέστη· ἀνοιξιᾶτικο ἀγέρακι φυσοῦσε. Ὅμως αὐτὸ δὲ μὲ ξίπαζε. — Σανακατέσθηκα μαζὶ μὲ τὴ συμφωνία χαμηλότερα, τριγυρίζαμε ἀπάνω ἀπὸ τὴ γῆς, τὰ πόδια μας ἴσα ἴσα π' ἀγγίζαν τὰ μυροδάτα λουλούδια, ποὺ σκέπαζαν τὴ στέπ-

πα Ὁ μεγάλος ἀσημένιος δίσκος τοῦ φεγγαριοῦ πρέβαλε στὸν ὀρίζοντα καὶ φώτιζε μὲ τίς λοξές του ἀχτίδες ἐμᾶς καὶ τὴ χώρα γύρο μας. Τὸ πλῆθος ὀλοένα ἐπύκνωνε πίσω μας. Ἀλάκρη ἢ στέππα ἐφαίνονταν σὰ θάλασσα μαύρη ἀπὸ τὰνθρώπινα κορμιά ποὺ ἐπιανόνταν ἀπάνω τῆς. Ἡ συμφωνία δυνάμει πημμυρῶντας τὸν κόσμον ὅλο καὶ ζυπνῶντας ὅλα τὰ ζωντανὰ σὲ μιὰ ζωὴ καινούργια. Δὲν εἶταν τίποτες στὴ γῆς μεγαλοπρεπέστερο κι ἀνώτερο ἀπὸ κείνη τὴ μουσικὴ. Ἐβλεπα τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶταν κοντὰ μου. Ἐλπίδα καὶ χαρὰ ἔλαμπε ἀπάνω τους. Πρὸσεχτικὰ, προσδοκῶντας κάτι, κοίταζα κατὰ τὴ γῆς κάτω, νὰ νιώσω ποὺ πηγαίναμε. Τότες παρατήρησα, πὼς σηκωθήκαμε πάλε ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὴ στέππα. Μὲ μιὰς ἡ μουσικὴ σταμάτησε τὸ δρόμο τῆς, ἐστάθη λίγο ψηλότερα ἀπὸ μᾶς κείει ἐπαίξε. Κάτω μας ἀπλόνονταν στὸ σκοτάδι ἕνα χωριό, φτωχικὸ χωριό, σκοτεινὸ, μαῦρο· λιγοστὰ φῶτα τρεμόσβεναν στὰ παρθύσια τῶν καλυβιῶν Ἄξαφνα μέσα στοὺς τόνους τῆς συμφωνίας ἀντήχησε ἕνας παράχορδος, ἀλλοιώτικος ἤχος, μιὰ ἀπελπιστικὴ κραυγὴ, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ κάτω—ἀρρωστιάριχη, τρομαχτικὴ. Καὶ σύχρονα ἀκοῦσθηκα παραπονετικὰ κλάματα. Ὁρμησα, σὰ μαχαίρι μουσικῆν τὴν καρδιά, βαρεῖα καὶ γλήγορα ἔπεσα στὴ γῆς καὶ θρέθηκα σένα μονοπάτι μὲς τὰ χιόνια, σένα ἔρημο σοκάκι τοῦ χωριοῦ.

Ἀπὸ μιὰ καλύβα δεξιὰ ἀντηγοῦσεν ἡ ἴδια ἀβόηθητη παράξενη φωνή, ἀριστερὰ ἀκούγονταν οἱ κλάψες ἐνὸς παιδιοῦ.

Κοίταζα γύρο μου καὶ κατάλαβα ἀμέσως, πὼς βρισκομουν σένα ρούσικο χωριὸ ἀνάμεσα στὶς χιονοστίβες, μέσα στὴ φτώχεια καὶ τὴν κακομοιριά. Καὶ σὰν ἀκουγα δεξιὰ ὀλοένα τὴν ἴδια φωνὴ νὰ ζητᾶ ἡ βοήθεια, τραβήξα κείθε. Μπῆκα σὲ μιὰ χαμηλὴ, ὄγρη, καλαμένια καλύβα, μισογαλασμένη ἀπὸ τὰ χιόνια.

Ἐνας χωριάτης κáθονταν σένα μπάγχο κ' ἐβγαζε ἄγριες, παράφορες κραυγές. Μὲ κοίταζε κατὰματα, μιλοῦσε μπερδεμένα κίτρεκλίξε δῶθε κείθε. Στὴν ἄλλη γωνιά μιὰ γυναίκα ἀδύνατη, κίτρινη, κáθονταν καὶ κουνούσε μιὰ κούνια καὶ μουρμούριζε ἀκατανόητα λόγια...

—Τί τρέχει; Ποὺ βρίσκουμαι; Τί ἔχετε; ῥώθησα τὸ χωριάτη κ' ὕστερα τὴ γρηὰ.

Ὁ χωριάτης δὲ μοῦ ἀπάντησε, γιατί δὲ μὲ-νοῦισε.

—Κοίταζε, καλέ μου ἀφέντη, εἶπε ἡ γρηὰ, ὁ ἄντρας μου ἔχει ἀψά κείω ἴσα ἴσα ποὺ στέ-

κομαι ὀρθή· ὅτι σηκώθηκα. Τοῦτα εἶνε τὰ παιδιά. Δὲν ἔχουμε τίποτες νὰ φᾶμε. Γι' ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, βόηθα μας!

Ταραγμένους ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀπελπισία, πετάρχηκα ὄζω ἀπ' τὸ δρόμο νὰ φωνάξω βοήθεια στὸ πλῆθος ποὺ μάκολουθεσε. Μὰ δὲν εἶταν πιά κανεῖς στὸ δρόμο. Μονάχα τὰστέρα τρεμόλαμπαν στὸ μαῦρον οὐρανὸ ψυχρὰ κι ἀδιάφορα.

Μουσικὴ καὶ συνοδεία χάθησαν. Πᾶνε ὅλα. Μονάχα πέρα μακριά, μακριά, ψηλὰ ἀκούγα ξεψυχημένους τοὺς ἀπόμακρους ἤχους τῆς συμφωνίας.

Μὲ πόθο στάθηκα νὰκούσω, μὰ κείνη τὴ στιγμή σβυστήκαν ὀλοτέλα. Ὁ ἀγέρας μονάχα φυσομανοῦσε, σφυρίζοντας στὸ σοκάκι, στριφουλίζοντας τὸ χιόνι κι ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴ καλύβα ἐξορμοῦσαν ὀλοένα τὰ ἴδια παραπονετικὰ κλάματα τοῦ παιδιοῦ. Καὶ τότες τάνωσα πιά ὅλα. Βρίσκομουν ἀνάμεσα σ' ἄνθρώπους, ποὺ πέθαιναν ἀπὸ δυστυχία καὶ πείνα. Ἡ συνείδηση τῆς ἀδυναμίας μου καὶ τῆς ἀπομόωσής μου ἐκείνη τὴν ὥρα μοῦ εἶταν φριχτή.

Πὼς νὰν τοὺς βοηθήσω μονάχος; Πὼς μπόρεσαν αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι, οἱ ἄκαρδοι ἄνθρωποι νὰ μ' ἀφίσουν στὴ μέση, τὴν τελευταία, τὴ σπουδαιότερη στιγμή;

Ἀδυναμία, ἐγκατάλειψη, ἀηδία, ἀνεπίωτη λύπη μοῦ πλημμύριζε τὴν καρδιά μ' ἀπελπισία. Γύρισα πίσω, νὰ πάω στὸ χωριάτη, ποὺ στὸν παροξυσμὸ τῆς κáψας του φώναζε ἔτσι, ἀλλ' ἄξαφνα ἀπὸ τὴ συγκίνηση ζύπνησα κι ἀνοιξα τὰ μάτια μου.

Ὁ ἥλιος ἔλαμπε στὸ παράθυρο. Ἀνασηκώθηκα στὸ κρεβάτι μου, εἶδα τὸ ρωλόι καὶ βιαστικὰ ντύθηκα. Εἶχα παρακοιμηθεῖ καὶ θαρροῦσα πὼς ἄρχισα νὰ πάω στὴ δουλειά μου, ποὺ μὲ περιμέναν στὶς ἐνώ. Ὅμως πῆγα ἀρετὰ νωρὶς ἀκόμα, ἂν κέρτασα στὸ γραφεῖο μου μιὰν ὥρα ἀργότερα ἀπὸ τὴν προσδωρισμένη.

Ὅταν χαϊρέτησα τὸ διευθυντή μας, μὲ ρώτησε μὲ περπονητικὸ τόνο:

—Ἐ, πὼς σὰς ἄρεσε ἡ συμφωνία χτές βράδι; εἴσατε βέβαια στὸ κοντσέρτο.

Εἶχα παρατηρήσει χτές βράδι τὸ διευθυντή μας πολλὲς φορές μέσα στὸ πλῆθος, ποὺ ἀκολουθοῦσε ἐμένα καὶ τὴ συμφωνία. Φοροῦσε ἄσπρο λαϊμοδέτη καὶ παράσημο· ὡς κι αὐτὸ τὸ εἶχα προσέξει. Στὸ τέλος μόνο τῆς περπλάνης μας, σὰ φτάσαμε στὸ πεινασμένο χωριό, τὸν ἔγρασα πίσω στὸ πλῆθος.

— Ναι, ἡ συμφωνία εἶναι ἐξάισια, ἀπάντησα. μόνον δὲν ξέρετε κανεὶς, γιατί νάκοιτε τέτια πράγματα. Ταράζουν τόσο τὰ νεύρα...

— Ἄχ, τί νευρικός! εἶπεν ὁ διευθυντής. «Θαρρῶ, ἐξακολούθησε, πὼς γι' αὐτὸ πρέπει νάκοιτε καλὴ μουσική, γιὰ νὰ ὑψωνόμαστε πνευματικῶς, τούλάχιστον στὴ φαντασία, ἀπάνου ἀπὸ τῆ δυστυχία καὶ τῆς φροντίδος τῆς Ζωῆς.» Καὶ γελῶντας χάρηδεψε τὸ καλοκαίσιον μουστάκι του. Κεῖνον τὸ πρῶτον συχάθηκα τὸ διευθυντή.

: Ἐδῶ εἶναι ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, ποῦ μέγα κατὰλειψε στόνειρον—συλλογίζουσαν, ρίχνοντα θυμωμένες, περιφρονητικὰς ματιὰς στὰ χλωμά πρόσωπα τῶν ἀξιολύπτων ὑπαλλήλων μας—, πὼς θὰ μπορούσαν αὐτοὶ νάκοιτο ὡς τὸ τέλος τὸ ἐμπνευσμένο, τὸ φλογερὸν ἔργο, πὼς θὰ εἶταν ἱκανοὶ νὰ σπρώξουν τὸ αἶσθημα ὡς τὴν αὐτοθυσία, πὼς θὰ εἶταν σὲ κατάστασιν νάποσπάσουν τὰ καθίσματά τους τὰ δεμένα ἀπάνου στὰ γραφεῖα γιὰ νάφιερωθοῦν σὲ καινούργια, σὲ ψηλότερη, σὲ γενικότερα ὠφέλιμη δραστη; Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος; Μήπως δὲν εἶμαι κέγῳ ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἴδιον σωρὸ μόνον στόνειρον ἱκανὸς νὰ ὑψωθῶ ἀπὸ τὸ συρφετὸ, νάφωσιωθῶ σὲ μίαν ὑψηλὴν, σὲ μίαν ευγενῆ ὄρμη; Μὰ τὴν τελευταία μου σκέψην δὲ θέλησα νὰ τὴν πιστέψω. Δὲ θέλησα νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀδυναμία μου.

Ἄναψα ἕνα τσιγαρόν, ἐπῆρα ἕνα ἔγγραφο καὶ ἄρχισα νὰν τὸ ξεφουλίξω.

Μετάφραση τῆς Δ^{δας} Ε. Κ.

ΙΣΚΙΟΙ ΤΟΥ ΧΥΝΟΠΩΡΟΥ

I

Τὸ σπίτι μας δὲν τὸ πλημμύριδεν ὁ ἥλιος, ὁ ἥλιος τῆς ἀνατολῆς, δὲν ἐπνίξαν τὰ ῥόδα τὴν αὐλὴν μας, τὰ ῥόδα τῆς αὐγῆς, ὁ Ἄπριλις πύρχειται καὶ φεύγει γύρω δὲ στάθηκε καὶ στὴ δικὴν μας θύρα.

Τὸ βράδν παραμόνευε στὸ δρόμο, τὸ βράδν θόλωνε τὸ δάσος γύρω κατὶ ψηλὰ δὲν κυπαρίσσια ρίχνουν τὸν ἕπνο τους βαρῦ, κατὶ δὲ σύγνεφα ἀπὸ πάνω ρίχνουν τὸν ἴσκιο τους βαρῦ.

Κι ἀπὸ ψηλὰ ἀπ' τὸ παραθύρι, τὸ παραθύρι τὸ σκεβρὸ,

ἔρμος ἀσπρίζει ὁ δρόμος πέρα, ὁ δρόμος κατὰ τὸ γυαλὸ, ἔρμος κι ἀπέραντος στὸ μάκρμα τὸν ποῦ χάνεται στὸν κάμπο κάτω.

§

Τὸ βράδν παραμόνευε στὸ δρόμο, τὸ βράδν θόλωνε τὸ δάσος γύρω κ' ἦρθα καὶ χτύπησα τὴ θύρα κ' ἦρθα τοῦ Ἄπριλις ἕνα ποῦνον νὰ σὲ ξυπνήσω μὲ τὰ ῥόδα κ' ἦρθα τὰ ῥόδα νὰ σοῦ φέρω, τὰ ῥόδα πέρ' ἀπ' τὸ βουνό.

Τὸ βράδν παραμόνευε στὸ δρόμο, τὸ βράδν θόλωνε τὸ δάσος γύρω κ' ἦρθα καὶ χτύπησα τὴ θύρα σου ἕνα βράδν ποῦ τραγουδοῦσε μέσθε ἡ φωτιά, κ' ἦρθα καὶ χτύπησα τὴ θύρα σου μὴ νύχτα ποῦ χιόνιζε ὄξω στὴν ἐρμιά, κ' ἦρθα καὶ ἀκούμπισα σιμά σου—ὄνειρον εἶναι παραμῦθι— γιὰ νὰ μοῦ πεῖς τὸ παραμῦθι τάλλοτινό.

§

Τὸ βράδν παραμόνευε στὸ δρόμο, τὸ βράδν θόλωνε τὸ δάσος γύρω...

Κι ἀξάφνα ὡς νάτριξεν ἡ θύρα, δὲν εἶταν πὸκλαιγε ὁ βοριάς, κι ὡς κάποιος νάνοιξε ἀξάφνα τὴ θύρα μέσα στὸν δρόμο τῆς νυχτιάς,

κι ὡς νὰ πέρασε σιμά μας κατὶ νὰ πέρασεν ἐκεῖ, κι ὡς νὰ μᾶς ἐκραξε ἀπ' τὴ θύρα κάποια βραχνή, παράξενον φωνή,

καὶ τὴν αὐγὴν στὸ παραθύρι—ὄνειρον εἶναι ἀλλοτινό— εἶδες τὸν κάμπο μαραμένο κ' εἶδα θολὸν τὸν οὐρανό.

§

Καὶ δὲν πλημμύρισε τὸ σπίτι μας ὁ ἥλιος, ὁ ἥλιος τῆς ἀνατολῆς, καὶ πῆλ δὲν ἐκραξέθη στὸ παραθύρι τὰ χελιδόνια τῆς αὐγῆς κι ὁ Ἄπριλις πύρχειται καὶ φεύγει γύρω δὲν πέρασε ἀπ' τὴν ἐρμιά θύρα.

Κι ἀπάνου κεῖ στὸ παραθύρι, τὸ παραθύρι τὸ σκεβρὸ, ἀπὸ τὸν ἐρμῶ τὸ δρόμο ποῦ φεύγει κατὰ τὸ γυαλὸ,

μὲ καρτερεῖς γιὰ νὰρθε πάλε νὰ σὲ ξεπνήσω ἕνα ποῦνον, νὰ σὲ ξυπνήσω μὲ τὰ ῥόδα ποῦ σόφερνα ἀπὸ τὸ βουνό.

Κ' ἐγὼ στὴ θύρα σου προσμένω, ποῦ κλαίει καὶ δέρνεται ὁ βοριάς, κ' ἐγὼ στὴ θύρα σου προσμένω ἀπ' ὄξω κάτω ἀπ' τὸ χιόνι τῆς νυχτιάς, κ' ἐγὼ στὴ θύρα σου προσμένω ἀκόμα—ὄνειρον εἶναι μακρινό— γιὰ νὰ μοῦ πεῖς τὸ παραμῦθι τάλλοτινό...

Πέτρος ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Πέτρος Ζητουνιάτης: «**Ἀστέρια**». Paris.

Κοιμώτατος εἶναι ὁ τόμος ποῦ τυπωμένος στὰ Παρίσια κυκλοφόρησε ἀπὸ καιρὸ τόρα. Ὁ κ. Ζητουνιάτης κατέγραψε ἀπὸ τὴν τάξιν τοῦ νέου καὶ τοῦ παρᾶξενου» εἶναι ἐπιπροσασμένοι ἀπὸ θεολογικότερες ἰδέες, καὶ προσπαθεῖ προπῆναι στὴν «Ἀποκάλυψιν» νὰ συνοψίσει τὴν κεντρικὴν τοῦ ἰδέα. Ὁ ψυχρότερος κριτὴς τοῦ βιβλίου του, ανεξάρτητα τῆς καινότητος ρυθμοτομίας, ποῦ καὶ μ' ὅλην τὴν ἀρνησὴν στὰ παραδεγμένα, θὰν τὴν εὑρίσκει κάποτε ἀσύμμετρη καὶ ἀσύμφωνη, θὰ πικραθῆι κάπως βλέποντας, πὼς νέος ζητώντας νὰ φιλοσοφῆσει καὶ ἀπὸ φυσικοῦ ἢ ἀπὸ περιστατικῶν μακροσυσμένους ὀρισμένων φιλοσοφικῶν ἀρχῶν, ζητεῖ σύγχρονα νὰ ὑποτάξει καὶ τὸ ἀνοπύτατο μέρος τῆς ψυχῆς του στὴ στενότητα δογματικῶν ἄλλως τε οὔτε νέων οὔτε ἰδανικότερων. Κι ἂν ἀπὸ τ' «Ἀστέρια», ποῦ τοῦ ποιητῆ ἡ τάξι φαίνεται νὰ τραβιέται στὴν αἰσιοδοξία καὶ τὸ Χριστιανισμὸν ζεθαίνει μὴ κάποια πεσιμιστικὴ καὶ κάποτε φυσιολατρικὴ πνοή, θὰ εἶταν συγγνωστότερη κ' ἴσως ἐπαινετότερη ἢ αὐτομωτικὰ ζεθαγμένη αὐτῆ πνοή, ἂν δὲν ἐκρυβε στὴν οὐσία τῆς πάλε τὴν προσπάθειαν. Ὁ φιλόσοφος ποιητῆς, γιὰ νὰ μιλήσομε γενικώτερα, ὅταν δὲν εἶναι μέγιστος καλλιτέχνης, εἶναι μετριώτατος φιλόσοφος καὶ καθόλου ποιητῆς. Δυστυχῶς ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα, ὅπως κι ὄξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κύκλος ποῦ ἐπέτυχε πὼς τὰ ἀνώτερα πλάνα τῆς Τέχνης ἀποκαλύπτονται μὲ τὸ προσκόλλημα σὲ μίαν ἀρχὴ ἢ καὶ σὲ πολλὰς ἀρχάς, φιλοσοφικὰς ἢ ἐπιστημονικὰς. Ὁ κύκλος αὐτός, ἂν δὲν βλάπτει τοὺς ἀρχαίους ποῦ ζητοῦν τὸ δρόμο τους, εἶναι ὅμως σημάδι τῆς κρίσεως ποῦ διατρέχει ἡ Τέχνη. Ὁ κ. Ζητουνιάτης δὲν γνωρίζω πλέον πόσο ἀρχαίους εἶναι καὶ θέλω νὰ πιστέψω, πὼς μὲ τὴν συστηματικώτερη μόρφωσιν ποῦ θὰ δόσει στὸ πνεῦμα του, θὰ αἰστανθεῖ, πὼς ἡ Τέχνη φιλοσοφεῖ πάντα μὲ τὴν ὑπερέπαινον ζωὴν κ' ἐκδηλώνει τὴν φιλοσοφίαν της μὲ τὸ ἀριστότερον σύμβολον καὶ τότες ἢ θὰ δόσει διαφορετικώτερη τροπὴν στὰ ποιήματά μου ἢ θὰ περιορίσει στὴ διδαχτικὴν φιλοσοφίαν, ποῦ εἶτε σὲ ποιήματα εἶτε σὲ ἄρθρα, εἶναι μόνον διδαχτικὴ, κατηχητικὴ, ἀλλὰ ποτές ποιητικὴ. Γ. Κ.

Στεφάνου Μαρτζώκη: «**Σονέττα**», Paris 1899. —Δ. Στεκκέτη: «**Τραγούδια**», μετάφραση ἀπὸ τὸ Ἰταλικόν, Κώστα Ν. Καιροφύλλα. Ἀθήνα, τυπογραφ. «**Νομῆς**» 1899. —«**Chrestomathie Grecque moderne**» publiée par Emile Legrand et Hubert Pernot, Paris 1899.

Κάποιος Ἑβραῖος φίλος μου ποῦ μοῦ σημειώνει πάντα κάθε παρεκτροπὴ καθενὸς ἀπὸ μᾶς ἐδῶ, τοὺς βίβραρους, στὸ μεταγέρισμα τοῦ ἐντεκασύλλαβου στίχου, δὲν πιστεύω νὰ μπορέσει νὰ βρεῖ καμιά τέτοια στὰ «Σονέττα» τοῦ κ. Μαρτζώκη. Ὁ ἐντεκασύλλαβος τοῦ κ. Μαρτζώκη θαρρῶ νάνα καλὰ κομμένος ἀπάνου στὸ Ἰταλικόν πρότυπον του· κι αὐτὸ ποῖς μπορεῖ νὰν τάρνηθει πὼς δὲν εἶναι κατιτίς; Τὰ «Σονέττα» δὲν εἶναι ἡ πρώτη συλλογὴ τοῦ κ. Μαρτζώκη, κ' ἴσως νὰ μὴν εἶναι αὐτὰ ποῦ θὰ προτιμῶσιν ἀπὸ κάποιες ἀπὸ τῆς «Ballades» του, ἢ ἀπὸ μερικῶν «Βίβραρους στίχους» του, ποῦ ξέρω· κι ὄχι βέβαια γιὰ τὴν ἑλλειψὴ μίαν κάποιαν ἰδιαίτην τεχνικὴν τοῦ σονέττου ποῦ μποροῦσε νὰ ζητήσῃ ἴσως ἕνας ἄλλος; Δὲν εἶναι καμιά ἰδιαίτην τεχνικὴ τοῦ σονέττου ποῦ ἀποτελεῖ τὴν ὁμορφίαν τῶν «Σαραβαίων» τοῦ Γρυπάρη ὅπως ἴσως νὰ μὴν ἀρκεῖ πάλε ἡ ἰδιαίτην αὐτῆς τεχνικὴ ἄλλων σονέττων νὰ τὰ κίσει κι ὠραία ποιήματα...

Γιὰ νὰ μὴν ξέρω Ἰταλικά, δὲν ξέρω καλὰ καλὰ καὶ τὸν Ἰταλὸν ποιητὴ Στεκκέτη ποῦ μετάφρασε μερικῶν τραγουδιῶν του ἐπιγερεῖ σ' ἕνα μικρὸν τόμο ὁ κ. Κ. Καιροφύλλας. Πάντα ὅμως ἀδικα, νομίζω, φοβᾶται—τὸ λέει στὸν πρόλογόν του—μὴν ἡ δικὴν του ἀτεχνία πέσει σὲ βάρους τοῦ ποιητῆ. Κι ὅσο κι ἂν εἶναι ἀλήθεια πὼς, ἔργα ποῦ ζεθαίνουσαν ἀπὸ τὸ μέτρο, ὅσο κι ἂν γάνουν ἀπὸ μίαν κακὴν μετάφρασιν κατὶ βασιτοῦν πάντα ἀπὸ τῆς βαθύτερης οὐσίας τους, ὅμως σὰ συλλογιστὴ κανένας τὸ ἀσυνείδητον μακακάριμα ποῦ ἔπαθε στὴ γλώσσα μας ὁ φτωχὸς ὁ «Αἶνε»...

«Ἄν καὶ δόσαμε σ' αὐτὸ τὸν τόμον τὸν τίτλον: Νεοελληνικὴ Χρῆσις τοῦ μῆθους, ὅμως νομίσαμε πὼς δὲν ἐπρεπε νὰ βάλωμε μέσα κίποσπᾶσματα γραμμένα στὴν καθάρουσα, γιὰ τὸν ἴδιον λόγον ποῦ λ. γ. σὲ μίαν γαλλικὴν Χρηστομαθίαν τοῦ 17ου ἢ τοῦ 18ου αἰῶνα δὲ θὰ εἶχαν λόγον νὰ μῶνιν λατινικὰ ποιήματα τοῦ P. du Cerceau ἢ τοῦ P. Sanadon. Καὶ τότες ἡ λεγόμενὴ σήμερον καθάρουσα δὲ ζεῖ παρὰ μίαν ζωὴν ψευτικὴν καὶ ἀκόμα ἡ τόσο ἀχρωμάτιστη καὶ ἀνούσια γλώσσα αὐτῆ, ποῦ ἔχει μόνον νόμον τῆς τῆς ἑλλειψῆς τῆς φυσικότητος, δὲν ἔχει νὰ δεῖξει παρὰ ἔργα κατώτερα, ὀλοφάνερα, ἀπὸ τὰ γραμμένα στὴ δημοτικὴ...»

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα δόχησε τοὺς κ. κ. E. Legrand καὶ H. Pernot τὴν ἐκλογὴν καὶ κατάταξιν τῆς «**Chrestomathie Grecque moderne**» καὶ μὲ τὴν ἀκρίβειαν καὶ προσοχὴν τύπωσαν τελευταία στὸ Παρίσι. Ἄν κ' οἱ ἴδιοι τὸμολογοῦν στὸν πρόλογόν τους πὼς στὴν ἐκλογὴν τους ἀπόβλεψαν περισσότερο σὲ ὅτι εὐκόλυνε τὸ μῆθεμα τῆς γλώσσας, δὲ μοῦ φαίνεται ὅμως πὼς δὲ μπορούσε ὁ τόμος αὐτός, καὶ μὲ κέρδος τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀκόμα, νὰ ἔγει μέσα κατὶ πῶν πολλῶν καὶ πῶν χαρμηλοῦσιν ἀπὸ τὸν Σολωμόν, τὸν Μαρκοῦ καὶ τὸν Κρυστάλλου λ. γ. Ὁπωσδήποτε ἡ ἐκδοσὴ τῆς Χρηστομαθίας αὐτῆς εἶναι ἔργο μὲ κάποια σημασία

για τὴ νέα μας γλώσσα, κ' ἡ ὁμοιομορφία ἀκόμα τῆς ὀρθογραφίας ποὺ ἐφάρμοσαν· αὐτὴ εἶναι ἓνα βήμα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ μὴν συμφωνήσῃ κανένας μὲ τὴν εὐκὴ τους ποὺ ἐκφράζουν γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

B.

Ο ΞΕΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κι ἂν δὲν εἶταν νάρθηθεὶ κανεὶς ταλέντο τους προπέσσορες καὶ στοὺς συντρόφους τῶν προπεσσῶρων, μ' ἄλλ τους τὴ μέτρια ἀντίληψη τῆς Τέχνης, δὲ θὰ μπορούσε ὅμως νὰνεγχεῖ τὴ στενοκεφαλίαι καὶ τὴν ἐμποδιστικὴ τους ἐνέργεια στὸ ζῆλον γὰρ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν νέων. Κι ὁ Στουκ μιά μερὰ ἐπαναστάτησε. Βρῆκε τοὺς συντρόφους του, διακρίνει τοὺς δασκάλους τοῦ αἰωνίου καὶ ἀποχώρησε. Κ' ἔτσι ἐγενεῖ ἡ Secession, κ' ἔτσι δημιουργήθηκαν οἱ ζεσεσιονίστες. Ὁ χωρισμὸς δὲν ἀπόβλεπε τὰ πρόσωπα· εἶταν ἀνάγκη γιὰ τὴν Τέχνη. Κ' ἔτσι ὁ πρόεδρος τῆς ἐκθεσῆς τοῦ Glaspalast, ὁ μεγάλος Λέμπχα, ποὺ παρέμεινε στὴ θέση του, παρουσιάζει τὸ ὄρατο φαινόμενο, νὰ φαίνεται προστάτης τοῦ κοπαδιοῦ τῆς ρουτίνας, μὰ νὰ συναναστρέφεται μὲ τὰ χωρισμένα μέλη, στὴ γοργαία τους ποὺ ἡ θέση του ἀπὸ τίς πρῶτες εἶναι. Κ' ἡ Secession σήμερα μαζώξε κάθε καλλιτέχνη, ποὺ δὲν ἀναγνωρίζεται φραγμῶ. Ὁ ὀρίζοντας τῆς εἶναι ἀπὸ τὸν ὑπεργήθινον ὀρίζοντα ποὺ δημιουργήσῃ ὁ Μπέκλιν. Ὁ Μπέκλιν εἶναι ὁ θεὸς τῶν χωρισμένων, ἡ καλῆτερα ὁ Κολόμβος, ποὺ τοὺς παρῆχῳρησε τοὺς παρθένους του τόπους νὰ μεγαλῳοῦσιν καὶ νὰ δυναμῳοῦσιν. Ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Γῆς, ποὺ λαχταροῦν τὴν Τέχνη, ἐσμῳιζαν καὶ ἀδερφῳθήσαν ἐκεῖ. Ὁ Κλίγκερ καὶ ὁ Ἰσραελ, ὁ Ἐρτερνι καὶ ὁ Besnard, ὁ Σεγκαντίνη καὶ ὁ Βαλεντίνος Ἀλεξεγεβιτς Σέροφ, ὁ Σάμπτερπερ καὶ ὁ Σακροπίνια καὶ ὁ Νεϊλ μὲ τὸν Γκράβερ καὶ τὸν Greiffenhagen καὶ τὸν Dow καὶ τὸν Cameron καί... κάθε ζωὴ κ' ὕψεια κάθε τόπου κ' ἰδιαιτικοῦ.

641 μόνον ἐκθέματα, ἀπὸ εἰλαιογραφίας, ἀκουαρέλλες, παστέλλες, σχεδιάγματα, ἀγγῳματα καὶ ἀπὸ διάφορες ἄλλες χειροτεχνικώτερες τέχνες, ὅλα ἓνα κ' ἓνα, στολιζοῦν τοὺς τοῖλους τῆς Secession στὴ φετεινὴν ἐκθεση. Ἀς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ σιωπήσω καλῆτερα, ἀφοῦ μόνον ὀνόματα ὁ χωρὶς θὰ μὴν προσδιόριζε νὰναφέρω. Ὅμως νὰ μὴ σημειῳσω πως μόνον στὸ τμήμα τῆς πινακοθήκης ἀπορρίφθηκαν 2500 εἰκόνες; Καὶ βέβαια μέσα ἀπὸ τὸ ἀριθμὸν αὐτὸν νὰ ξεβοῦν ἄλλων 262, ποῖος δὲν αἰστάνεται πως καὶ τὸ ποδὸν πολλαπλασιζέται πλέον μὲ τοῦ ποιοῦ τὴν ὑπεροχῆ; Κ' ἔτσι θαυμάζει κανεὶς σήμερα τὴν ἄρμονία ποὺ σκορπίζεται ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Γερμανικῆς τέχνης, πλῆξί στις ἔξωγες Ἐγγλέζικες τοπογραφίας, καὶ τὸν Ἐγγλέζικῳ προραφαηλισμῶ, ἂν καὶ φκιαστῶν, κοντὰ στὴν πῳλε φκιαστῆ Γαλλικὴν ἀλληγορία, καὶ τὴν Ἰταλικὴν ἡρεμία δίπλα στῶν Ἰπποβορειῳων τῆς νότιος τῶν ὀργασμῶ.

Καὶ τὸ Γκλασπαλάστ-ἐφέτος προθυμοποιήθηκε πῳλε νὰ γεμίσει μ' ὀνόματα καὶ ἀριθμῳς τίς κρυσταλλίνες σῳλες του. Ἀλλῳθεια τὸ ξεχωριστῳ τμήμα ποὺ περιχομοῦν οἱ 19 εἰκόνες τοῦ Λέμπχα εἶναι μεγῳλες βαγνήτης, ὅστε νὰ τραβῳζει τὸν πλανταχμῳνον ἀπὸ τὴν ὁμορφῳία τοῦ ὄνειρου. Κι ἂν κανεῖς, ἀφοῦ περιτριγυ-

ρίσει τὰ 2200 ἐκθέματα τοῦ Γκλασπαλάστ κ' ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἐξῳστες του, ἀντικρίζοντας τὴ μυστηριῳδῆ ψαλμῳδία ποὺ περῳχῳνον τὰ μενεξεδένια σουρπῳματα αἰστανθεῖ, πως ἡ Τέχνη ἐκεῖ μέσα ὅστε τῆς Φύσης τὸ μεγαλειῳ νῳποδοῖσι δὲ μῳπορεσε, ὅμως βαθῳ ὄνειρο θὰ κρατήσῃ ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ Λέμπχα, κ' ἡ «πρωινῆ μουσικὴ συμφωνία» τοῦ Ἰσπανοῦ José Benlliure y Gil, ἂν δὲν μεταρῳσιωσε τὸ πνεῳμα του, ἀρκετὰ ὅμως ἐκέντησε μὲ τὸ παραξενῳτερο συμῳδολο τὴν αἰγμῆ τὴν καρδιά του...

8)7)99

B'.

Ἄλα!... Κράτησῃ μου αἰώνια τὴ λαχτάρα μου. Σ' ἀγαποῦσα, ὅπως τὸ ξεπεταροῦδὶ τῆ γλυκομῳριστην αἰγῆ. Σκοτεινὰ εἶταν ἀκόμα ποὺ σὲ πρωτανῳριστα' θαυπὰ ξεγῳριζῳ τῶν βουῳνῶν σου τὰ βρῳθεῖα στὰ ὄνειρα μου ἀντικαλῳματα καὶ τοῦ ποταμοῦ σου τὸ κελῳρισμα ἀνηγῳσῃσε στῶν πῳθῳν μου τοὺς θῳλους, σῳν ευαγγελισμῳ φωνῆ ἀπ' τὸ αἰώνιο. Καὶ σὲ σῳνα οἱ μουσικῳτάτοι τόνοι τῆς ποιητικῳτάτης γλώσσας, τὰ τύμπανα τῆς ἀκοῆς μου πρωτοῳγῳσαν. Ὡ! καὶ ὅταν, καὶ ὅταν οἱ φωνῆς «Gut Morgen» διασταυροῦνοντὰ γύρο μου, τὰ δῳκρια μου νῳν τὰ κρατήσω πῳ δὲ μῳπορεσα. Καὶ σ' ἀγαποῦσα, Ἄλα, γιὰτὶ ἡ αἰγῆ μοῦ εἰσῳν τῆς μεγῳλης ἡμέρας!...

Καὶ γέρνει ὁ Ἥλιος μου στὸ βασιλεῳα του. Ὡ! σταματῳ ἀκόμα, ἀστῳρι μοῦ, μῳ στικμῳ... Τῶν παγωμῳνων δωμῳτων τῆ μενεξεδένια στολή μὴν τὴν ἀποβῳζει τόσο γλῳγγαρο. Νύκτα... μῳ νύκτα μακριὰ καὶ σκοτεινῆ διαδῳεταται σὲ λίγο τὴν ὑπερλαμπρῳν ἡμέρα. Καὶ τὴ μυστικῆ στιγμῆ ποὺ ὁ ὕπνος θὰ καταλάβῃ τὰ βλέφαρα, πῳρῳ ἀπὸ τὰ μάτια μου τίς φευγῳτες ὄρες τῆς ἡμέρας καὶ ὅς ἀλλεπάλληλα τὰ ὄνειρα τὰ ποὺ τὴν ἡμέρα ζωντανὰ μὲ χαιρετοῦσαν, νὰ βυυκαλῳοῦν καὶ τῆς νύκτας μου τὸν ὕπνο. Καὶ φέρε μου, μυστικῳ στικμῆ, σῳτὰ φυλλοκάρδια μου τὴ δύναμη ποὺ ἐλάτρεψῳ τὸ κῳστρο ποῦ οἱ ἐπιῳρομῳ τῶν βρυυκαλῳων θῳν τὸ τρέμῳν, σῳν προβῳζει ἐκεῖ γιγῳντιο καὶ ἀποσκληρῳμῳνο' καὶ σῳησε στὴν ψυχῆ μου πενταθέμελο πανῳψηλα τὸ φῳρο τοῦ πνεῳμάτος σου νὰ σκορπῳί τίς ἀχτίδες. Κι ὅταν ἀρ τίς Ἰνδῳες ἡ τὸ Λίβερπουλ καὶ τὰ Παρίατα γέρῳντες, γιὰτὶ νῳθῳν τὴ ζωῆ νὰ φεύγει, σπασμῳδικῳ νῳν τὴν κρατήσῳν θέλοντας, στὸ φῳρο σου ποὺ θὰ θαμῳνῳνε τοῦ, τὰ μάτια τους θὰ κλείσῳν, ὑπόσχομαί σου, ὅ μυστικῆ στικμῆ, ἀδιῳκροα νῳν τους ἀσίω νὰ διαβῳν, γιὰτὶ μοναγῆ ἡ νῳτῆ θέλει φῳς!...

Καὶ γέρνει ὁ Ἥλιος μου στὸ βασιλεῳα του. Ὡ, Ἄλα! Σῳ' ὁκαὶ πῳλε ἡ μυστικῆ στικμῆ, ποὺ κλειῳντῳς τῆς ἡμέρας τῆ χρῳσῳπορτα, γλυκῳτάτο ὄνειρο στὴ νύκτα μου θὰ σπῳίρει. Κι ἂν τῳρα ὁ ἀποχωρισμῳς σπαρῳζει μοῦ τὴ σκέψη, πνῳγο τὰ δῳκρια μου, ποὺ τὴν αἰγῆ νῳν τὰ κρατήσω πῳ δὲν μῳπορεσα, γιὰτὶ ἡ ψυχῆ μου τὴν ἡμέρα ἐποτίστηκε βαθεῳ ἀφ τῆς Ζωῆς τίς ὑπερήφανες πηγῆς. Κι ἀκούοντας στερῳνη φορῳ, στὴν ἴδια θέση ποὺ τὴν «καλημέρα» ἡ γλώσσα σου μῳ ἐπρόσπερε, ὁμοιες φωνῆς νὰ μὲ καλονῳτίζῳν, δὲν κλαῳν πῳ, γλυκειὰ μου Ἄλα, καὶ μόνῳ γλυκοελπίζοντας πῳ δὲν ἔχαστοῦμε πῳρῳ καὶ δῳνῳ σου ἤρεμα «Gut Nacht!»

29)7)99

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ

Τυπογραφεῳ «Νομικῆς»